

In physicam Gulielmi Adolphi Scribonii, post secundam editionem ab autore denuo copiosissime adauctam, et in III. libros distinctam / Animadversiones Timothei Brighti / [Wilhelm Adolf Scribonius].

Contributors

Scribonius, Wilhelm Adolf, active 1576-1583.
Bright, Timothie, 1550-1615.

Publication/Creation

Cambridge : T. Thomas, 1584.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/j4dfam5h>

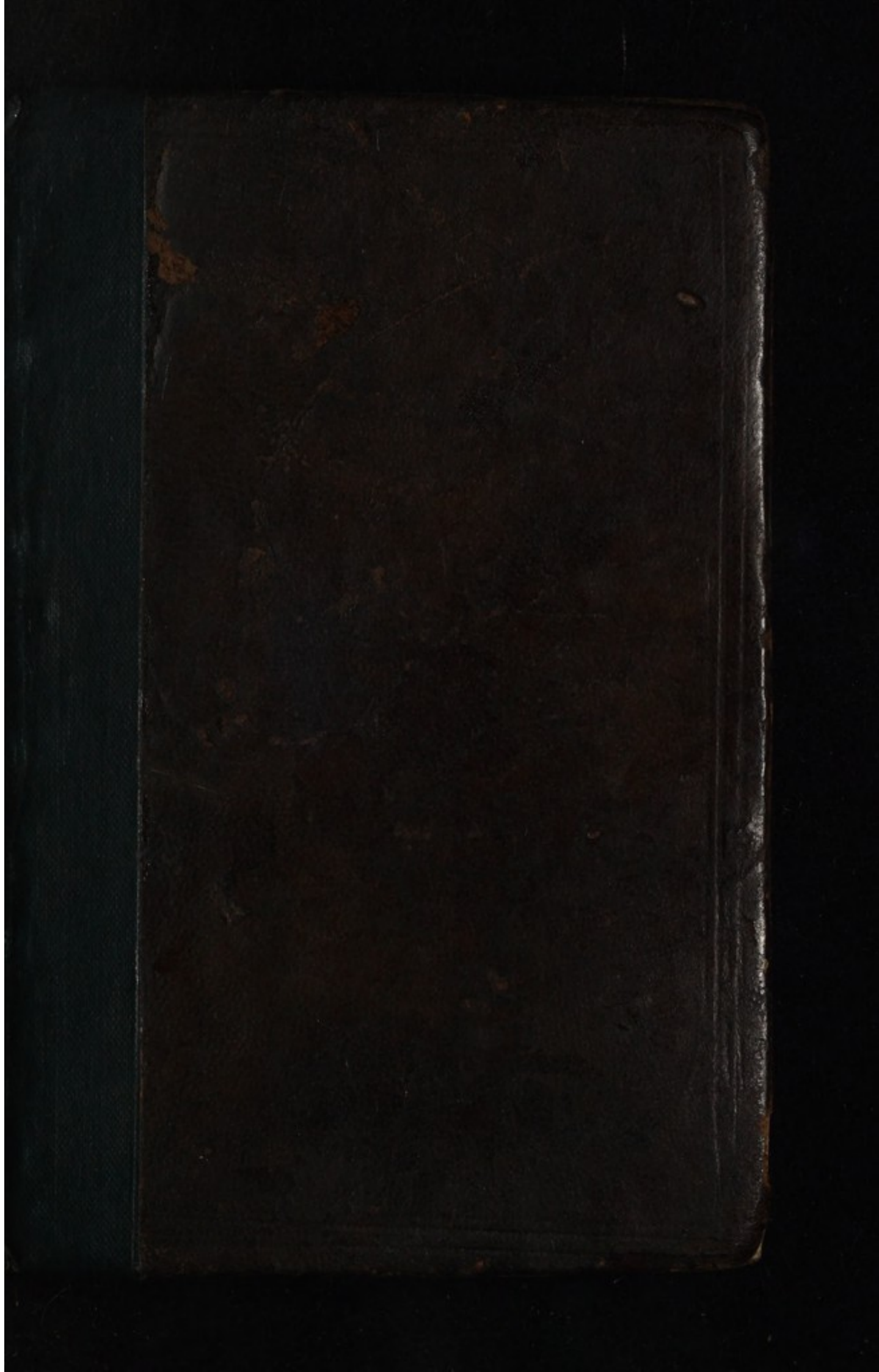
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

Datum. 4. Calend. Quintus
M. T. C. P. Attico S. At. lib. 3. Epist. 4.

Miseria

N. ix

manuscript

8-59c

5889/A

S. T. C. 3745

an Pissistratum sit iniurius. Hac vel
et me iures consilio. Et si reipsum is fic ian
to. sed tamen quantum poteris. Ego si qu

habeo quod ad te scribam: quin etiam episcopus,
quam etiam elucubratus, ad te non dedi.
plena spei bonae, quod & concionis voluntate

re. Valde aueo scire quid agas. Idibus Maii

M. T. C. T. P. Attico S. A. 2. 19.

C. iiij.

ad rescripseram, me in Epiro futurum, po-
num extenderi spem vestra, & evanescere
vialis,

... luna solenne servemus, ut
meo, nec adhuc ferè inveni, qui non conce-
taret Casari, quod postularet potius, qu

gabamus, aut cum ut absentis ratio
rebamus. nisi forte hac illi cum arma
unc cum bene parato pugnaremus. Di-
atur sensurus es? non idem, quod dictu-
enim omnia facienda, ne armis decer-
idem quod Pompeius, neque id faciendum
o. sed rursus hoc permagnam Reip, ma-
quodam modo mihi prater ceteros non
n tantis rebus Pompeio dissidere, Vale.

T. P. Attico. A. 7. 10.

sillum cepi, ut antequam luceret, exi-
ni conspectus fieret, aut sermo, licet oribus
ureatis. De reliquo, neque, hercule quid a-
turus quid sim, scio, ita sum perturbatus.
nostri amentissimi consilij. Tibi vero quid
uius ipse consilium expecto. Cneus noster,
i ceperit, captatue, nescio: adhuc in op-
tatus, sed stupent omnes. Si in Italia con-
nus una, sincedet, consilij res est adhuc
si ego insanio, stulte omnia & incaute a-
Tu queso ad me crebro scribe, vel quod in

nicie mea, in qua quod coniectum esse animum
erat huiusmodi, ut mihi ultra quingenta mil-
ret esse. Illò cum pervenire non liceret, statim
Brundisium versus contuli ante diem rogatio-
& Sicca, apud quem eram, periret; & quod
esse non licebat. Nunctu propera ut nos conse-
si modo recipiemur, adhuc inuitamur benigni-
quod superest, timemus. Me, mi Pomponi
pœnitet vivere, qua in re apud me plurimum
sed hæc coram. fac modò ut venias. Vale.

M. T. C. Attico S. D. A. 1. 13.

A Siam Quinto suavisimo fratri obtigisse
non enim dubito, quin celerius tibi hæc,
quam ullius nostrum litera nuntiarint. Nuntiam
& laudis avidissimi semper fuimus, &
ceteros quædamis, & sumus, & habemus, & m-
odia, atque inimicitias, Reip. causa suscepim-
trons cæperit per pavores, curaque & effice, ut ab om-
laudemur, & amemur: his de rebus, plura
ea epistola scribam. quam ipsi Quinto dabo

5. an aduersatae sunt Caesaris literae? An est
in spe? etiam illud scripseras eundem secun-
daria dixisse, Fac, si vides, quantis in malis
si putas esse humanitatis tuae, me fac de tota
stra certiozem, Nam Quintus frater homo
nime tam valde amat, omnia mittit spei ple-
uens credo defectiozem animi mei. Tu au-
ta sunt varia, neque enim me desperare vis,
re sperare. Fac, obsecro te, ut omnia, quae a-
cipi possunt, sciamus. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. A. 3. 11.

Et tua litera, Et quidem boni nuntij, non opti-
tamen auctoribus, Et expectatio vestrarum
m, Et quod tibi in placuerat, ab hinc T. hessa-
nebant. si accepero literas, quas expecto, si
ea, quae rumoribus afferrebarur, ad te me con-
nonerit, faciam te certiozem quid egerim.
ut facis, opera, consilio, gratia inuua. Consolari
ne, oburgare vero noli. quod cum facis, ut
amorem Et dolorem de videro: quem tira af-

accepit literas tuas, Philotimi, Furrum
Furrum: quibus irrident L. Caesar
Plane oppressi videmur: nec quid consili
nec me hercule de me laboro. de pueris q
habeo. Capuam tamen proficiscer bar ha
facilius de Pompeij rebus cognoscerem.

T. P. Attico. ad Atticum. lib. 7.

Breviloquentem iam me tempus ipsu
cem enim desperavi. Bellum nostrum
nistrunt. Caue enim putes quicquam es
Coss. quorum ego spe audiendi aliquid, e
di nostri apparatus, maximo imbric
pridie. Non, ut eram iussus. Illi autem ne
rant, sed erant venturi, inanes, imparati
Luceria dicebatur esse, Et adire cohortes
vicinarum non firmissimarum. At illum
ciant, Et iam, iamq; adesse, non ut man
(qui cum enim?) sed, ut fugam interclu
tem in Italia; curro dicens, nec te in id con
tra quidago? Ad manendum huius,

terrescribas. Muneres, & Cetera
ceteris. Vale.

P. Attico. ad Atticum. lib. 7. 21.

talia video nullum esse, qui non istius
sit. De Pompeio scio nihil, cumq; nisi in
ulerit, exceptum iri puto. O celeritatem
huius autem nostri! Sed non possum si-
sare eum, de quo angor, & crucior. Tu
ne causa times, non quo minus quicquā
tari ad diuturnam victoriam & domina-
tione quorum arbitrio sit acturus. Rectè
endum de oppidis ijs. ego consilij. quod
tu videbitur, facies, cum Philotimo
te adeò Terentiam habebis Idibus. Ego
qua aut terra, aut mari persequar eum,
nescio? Et si terra quidem, quò possum?
radam igitur isti me. fac posse tutò. Mul-
tantur num etiam honestè? Nullo modo
petam consilium, ut soleo. Explicari res
sed tamen si quid in mentem venit, velim
ipse quid sis acturus. Vale.

tibi meos commendo. me vix, misereque
Vale. Data 14. Calend. Maij. T. Arenti.

M. T. C. T. P. Attico S. Ad Atticum li. 3. Epist.
Post tuum à me discessum litera mihi Ron-
te sunt, ex quibus prospicio, nobis in hac
tate tabescendum esse. neque enim, (sed bo-
partem accipies) si vlla spes saluti nostra sub-
pro tuo amore a me hoc tempore discessisses. Se-
grati, aut ne omnia velle nobiscum unà inte-
deorur, hec omitto. Illud abs te peto, des op-
quod mihi affirmasti ut ante Calen. Ian. vb-
erimus: sistas. Vale.

M. T. C. Attico S. D. A. 3. 16.

Totum iter mihi incertum facit expectati-
rum tuarum, Calend. Sex. datarum, non
liquid: si spes erit, Epirum, sin minus Cyzi-
aliud quid sequemur. Tunc quidem litera, q-
à me leguntur, hoc spem mihi faciunt minore
cum lecte sunt, tum id quod attulerunt ad spe-
mant: ut facile appareat, te & consolationi
& veritati: idauc te roco planè. It ad me

23. 5.

IN PHYSICAM
GVLIELMI ADOL-⁸⁶⁰⁵²
PHI SCRIBONII, *per-~~per~~*

*Post secundam editionem ab autore denuò
copiosissime adauctam, & in III. Libros
distinctam.*

Animaduersiones Timothei Brighti
Cantabrigiensis, medicinæ
Doctoris.

William *Lowth*

CANTABRIGIAE,
Ex officina Thomæ Thomasi.
1584.

IN PHYSICAM
GAVELMI ADOL-
PHI SCRIBENDI

1784
CANTABRIGIAE
THOMAS THORNTON
OFFICIUM

CANTABRIGIAE
THOMAS THORNTON
OFFICIUM

scribitur. Minutis, & Ceteris

NOBILISSIMO VIRO

ET MODIS OMNIBVS GENE-

rosissimo PHILIPPO SIDNEO

equiti aurato.

ANTA virtutis vis est (genero-
sissime *Sidneie*) vt etiã in igno-
tos mirabiles excitet amoris
illecebras. Te mihi semel tantũ
in vita contigit videre, idq; illa
Gallicis Ecclesiis funesta tẽ-

pestate (cuius pars fui, & animus meminisse
horret, luctuque refugit) matutinis Parisiensi-
bus: Atque tum adolescens, pietatis & sapi-
entiæ herbescens spes iuuentutis & confirma-
tæ ætatis futuræ ingentem virtutis messem
patriæ, ac Reip. pollicebatur: & eandem recte
iudicantibus, & satis acutis, plane cõfirmabat.
Ex eo tempore hominum expectationem ita
sustinuisti, & spem virtutibus alebas, vt con-
ceptam de te existimationem gestis longe su-
peres. Percepit huius messis fructum ex obi-

DEDICATORIA.

religionem donum Dei maximum) indignissima tulit. Possem nonnulla exempla memorare, crudelissimum verò grauiissimi Philosophi Petri Rami casus ostendit, cui Methodi professio, & artibus reformandis Logicæ purioris vsus, calamitatem maximam attulit, & necis tandem altera causa fuit. Ita homines vel superbia vel pertinacia, malunt semel imbibitos errores cum alterius contumelia & damno defendere, quàm ex aliorum consiliis & monitis sanitati mētis consulere. Ergo (ornatissime *Sidneie*) veritatis propugnatores semper patronis, ad tempus saltem dum se probet veritas, indignere. Huius ego in medicina ad methodum componenda, ex honoratissimi sapientissimique Dom. Burleï gratia, vsum sensi permagnum, per quem & tutius & liberius medicinæ corpus ita curare contēdo, vt methodo & ordine nihil cedat aliis humanitatis artibus ac disciplinis. Hunc quia acri iudicio pollet, & magnum Reip. columen, nostra arte volumus & optamus esse saluum, dignissimum & aptissimum iudicauì, cui opus (ob insolentiam a multis haud satis attente rem considerantibus improbatum) cæteris perspicaciori, & liberioris iudicij commendarer: qui (qua est humanitate) agnouit institutum,

EPISTOLA

tutum, & ex comprobato studio animum addidit operis aliquando & maioris, & tanti patroni amplitudine dignioris. Qualem ego hunc in medicina habeo, talem te in Physicis iudico, amplissime *Sidneie*, scientia & acumine. De certis Physicæ capitibus mihi cum Adolpho Scribonio intercessere disputationes. hic quod ego in medicina studui in Physicis conatus est, ter opus reuoluit, mihi non placet in multis. non quod institutum & animum vituperem, nam profecto nihil præclarior, nihil laudabilius aut melius, sed siue operis difficultate, siue iudicio, siue quia in opere solus, quod instituit & optat in plurimis non assequitur. Ego partium mearum arbitrabar succurrere soli, mitigare difficultates, & iudicium erranti corrigere: quod quia ego in hoc ipso genere non nihil laboraui, & vt tanto acrius Scribonius incumbat opere, eo libentius facio & libentius. Hic te appello arbitrum (amplissime *Sidneie*) quem si ex virtutibus & multiplici rerum scientia norit Scribonius nunquam recusabit honorarium. Accipies de variis Scribonianæ Physicæ partibus sententiam meam: id tantum laboro, vt ex percepto & deuio agnito ipse per se redeat in viam. Concitatè currenti læuissimus impulsus auget

DEDICATORIA.

get celeritatem, & Scribonio veritatis studio-
 so, & rerum physicarum, & methodi peritissi-
 mo satis erit vel quod agendum sit innuere.
 In tantavarietate alteri succurrēs labi ipse po-
 tui. Is tamen animi promptitudinem (spero)
 boni consulat, & tu virtutum tuarum studio-
 sissimum Brightum ex his intelliges. qui cum
 aliā rationes testādi defint, ex Musis & Philo-
 sophiæ studiis istud extare voluit testimoniū,
 opere (concedo) perexiguū, animi tamen vo-
 luntate (ex qua ponderari cupio) maximum.
 Omnia honoratissimi Frācis̄ci Walsinghami,
 iam merito suo sacri consilii socii, soceri tui,
 familiæ debeo: cuius summa pietas inter illos
 Gallicos furores & undique à crudelissimis fi-
 cariis manantem piorum sanguinem, saluti
 mihi fuit. quid dico mihi? etiam cunctis gen-
 tis nostræ (papisticæ superstitionis puris) Lu-
 tetiæ tum perigrinantibus (inter quos ipse tu
Philippe eandem expertus fortunam soceri
 virtutem prædicare potes) neque iis modò,
 sed & exteris nōnullis pauore fractis & clade
 subita & horrenda exanimatis honoratissimi
 F. Walsinghami ædes patuere asylum. Prope-
 ro ad Scribonium: tu aliquid otii nobis à re-
 bus grauioribus concedes, & assidebis iudex,
 non yter vincat (nam id negligit philosophi-
 cus

EPIST. DEDICAT.

cus animus) Sed eiusmodi-ne noster labor sit,
 & eatenus Scribonio utilis, vt ex leui, & fami-
 liari admonitione intelligat, adhuc ei & ad
 nomen, & ad rei physicæ studiosorum vsum
 multa superesse. Accipe igitur istud amoris
 mei symbolum. neque contra libera philoso-
 phorum iudicia immunitatem posco, sed vt te
 approbante, nonnullorum aduersus Rameam
 methodum obfirmatos animos tolerantius
 feram, & quorundam inuidiam, qui soli rerum
 optimarum autores haberi volunt, securius
 contemnam. Id si impetraro Physica nostra
 multa debebunt tibi: & si gloriosum sit à mu-
 sis ipsis prædicari, celebrabunt te pium, litera-
 tum, prudētem, & omnia quæ de viro optimo
 dici solent. quibus magnis virtutibus si opu-
 sculum ignobilius, longe impar, obscurius
 prædicat te, quàm dignitas tua postulat, iube
 modo maiora, expiabimus factum pædeuticâ,
 & genesi Physicâ. atque Scribonius me non
 tantum erroris eum admonere paratum senti-
 et, sed etiam rectum, pro facultate, ostendere
 promptum percipiet. Vale. Ipswicho. 16.
 Martij.

Tui nominis studiosissimus
 T. BRIGHTVS.

rescribas. Muneres, & Cæcolonia

IN G. SCRIBONII
 PHYSICAE LIBRUM
 PRIMVM ANIMADVERSIO-
 nes Timothei Brighti Canta-
 brigiensis.

Primum de spiritualibus rebus, deinde de corpora-
 tis simplicibus, & concretis brutis.

- 1
- 2
- 3

P HYSICA est rerum naturalium sci-
 entia.
 Res naturalis est essentia per se
 subsistens.
 Rei naturalis facultas sive agendi
 potestas, est quaelibet qualitas. Om-
 nis enim substantia suam habet effi-
 ciendi virtutem.

- 4 Natura autem omnis vel formata tantum est, vel ma-
 teriata.
- 5 Formata natura est simplicissima, que per se solius for-
 mae suae proprietate absque corpore consistit.
- 6 Huius generis sunt mentes, sive spiritus.
- 7 Spiritus sunt essentiae formatae rationales & immor-
 tales.

A

9 Ratio

8 Ratio est facultas spirituum, intelligentiam voluntatemque, ciens.

9 Intelligentia est functio omnia omnino cognoscens.

10 Voluntas est functio omnia liberrime eligens.

11 Spiritus alius infinitus est, alius finitus.

12 Infinitus est solus Deus.

Deus est spiritus infinitus, & ab eterno optimus.

Essentia nempe prima & suprema, sed tamen absque principio, eaque unica & indivisibilis.

13 Deus autem est tum Pater, tum hypostasis à Patre existens.

14 Pater est persona deitatis omnium aliarum naturarum creatrix.

15 Hypostasis à Patre existens est tum Filius tum Spiritus sanctus.

Filius est persona hypostatica à Patre coessentialiter genita.

Spiritus sanctus est hypostasis ab utroque, Patre & Filio, procedens.

16 Finiti spiritus sunt essentiae ad imaginem Dei altissimi factae.

Eiusmodi sunt tum demones, tum hominum animi.

Demones sunt spiritus finiti, Dei creatoris ministri: à quo ministerio Angeli nuncupantur.

17 Hi post Deum summa rerum intelligentia praediti hominum actiones diligentissime observant.

18 Demones vel boni sunt, vel mali.

19 Boni sunt, qui in nativa sua dignitate persistentes, in caelis Deo assistunt, divinae eius beneficentiae dispensatores.

Ceu legati siquidem & consiliarii res humanas administrant, non tantum gentibus & provinciis totis, sed singulis etiam piis fidelissimi custodes addicti.

res rescribas. Ministres, & Ceteros

Hi sæpe hominis vel alia figura assumpta comparuerunt, sed nunquam nisi à Deo mitterentur iussa eius expedituri.

20 *Mali genij sunt spiritus Deo rebelles, omnium malorum autores, impijsque puniendis tanquam lictores destinati.*

* *Vnde à cœlesti sede deturbati aërem uniuersum occuparunt ad decipiendum homines subdolè & versutè circumeuntes.*

* *Lapsum Angelorum Phærecides significasse videtur, ubi describit Ophin serpentem dæmoniacum rebellantis, & à diuinæ mentis placito deficientis exercitus antesignanum, & principem fuisse. Similiter Empedocles, teste Plutarcho in tract. de Fœnore, meminit dæmonum quorundam, quos vocat è cœlo ruentes.*

Et hi sæpiissimè fallaci specie assumpta, dæmonum bonorum præsentiam simulantes, plurima curiosis hominibus mentiuntur: interim cultores suos ad virtutem adhortantes.

Vix tamen comparère solent, nisi cogantur, & vel supersticiosi ritibus, vel fictis nominibus diuinis vocentur, ut videlicet quosuis eò meliùs præstigijs suis irretire possint.

Ex varijs Philosophiæ partibus, in quib. veritatis amantes, & rerù optimarù studiosi elaborarùt, nulla aut ad vitam vtilior est, aut honestiore animum paciscit voluptate, illa, qua aliq̃ artes, & ad breuitatem & ad perspicuitatem informantur; & horum studium grata memoria posteritati celebrandum, qui ita operam ponunt, vt discentes prolixitatis tædio leuentur, & difficultatis liberentur spinis, atque labyrinthis. Quorum neutrum omnino fit sine illis artium omnium informandarum instrumentis, à P. Ramo inventis, excultis, & ad facilem usum accommodatis:

nūis, & liberalibus scientijs, materiam præstant: neque harum aliqua est, quæ non de re naturali instituitur; siue substantiæ eæ sint, siue harum affectiones; quicquid Natura editur, res naturalis est. Vel arte vel natura fit, quod vsquam vniuersitatis existit, neque tertium dari potest. & ut Natura rerum, rerumque affectionum, fæcunda est: ita huius emula ars ipsa, & res producit opere, & tanquam apparatus, affectionibus illustrat, & adornat. quæ ut artificiales & sunt, & rectè appellantur; ita sponte Naturæ æditum huius imitatricis artis exemplar, rei naturalis nomen obtinebit. Quod namque non naturale est; quibus liberalis scientiæ præceptis continebitur? cum nec analogiam obtineat, nec certo numero comprehendi queat. Sermo homini naturalis est, & sermonis ornatus: & ratio humanæ naturæ vim complectitur. De his Grammatica, Rhetorica, Dialectica instituunt: atque ita artes quælibet libero dignæ, nec sordidæ, in Natura positum aliquid sibi assumunt: in quo earum actio omnis, & perceptio versatur. Plebeix verò, atque à Philosophiæ studio remotiores, quæq; manibus, non ingenio exercentur, extra Naturam positæ sunt, & quicquid vbique usui est mortalibus attingunt. Ergo res Naturalis latius multò patet Physicæ scientia. ideo nec huius subiectum existit reciprocum. Rectiùs (mea sententia) Naturam ipsam huius materiam statuisses. Natura autem à re naturali aliud quid est, proprio & accurato sermone, cum hæc inde, vel tanquam à causa, vel à subiecto, denominetur. Tu verò rem omnem naturalem essentiam per se subsistentem esse vis; id in rem naturalem conferens, quod omnino Naturæ proprium est: Neque enim omnes res

naturales essentiae sunt (ut facultates & qualitates) nec proinde per se subsistunt: quin Naturarum fulcris egeant, quibus innitantur.

2 *Subsistens*] Qui Deum mundi conditorem & prouidum Parentem statuunt (Scriboni) nec res ex se ortas, tanquam fatali aeternitate specierum autumant: per se subsistere, Deo tantum attribuunt, neque rebus creatis communicant, cum à Deo sint omnia, & ab eo existant, & subsistant uniuersa. Itaque perperam quod Solius Dei proprium est, id etiam infimis Naturis commune facis: legis Veritatis, atque sapientiae (si quid iudico) parum memor.

3 *Qualitas*] Rebus Naturalibus tanquam affectionem communem agendi facultates ascribis: quas qualitates esse doces. quasi omnis agendi vis à qualitatibus oriatur. Quod si ita sit, quò formarum actiones? Quarum praecipua vis est agendi, easne actione priuabis? quibus facultates, & qualitates omnes, ad opus excitantur; & quarum Naturae praecipua est administratio? Neque placet quod qualitates quaslibet, agendi virtutes afferas; cum omnis actio in patiente consistat, & tot numero sint patiendi, quot agendi, qualitates. Itaque altera pars qualitatum abs te praetermissa, dimidio mutilam, & mancam facit harum doctrinam.

4 *Natura*] Definitione & affectione communi explicata, ut methodi artificem decet, ad distributionem descendis, in qua praeterita re naturali, Naturae nomen assumis, vel quia idem cum re naturali sonare putas; vel quia magis placet rei naturalis voce. Si assumis, quia proposito instituto
aptius

aptius iudicas, probo sententiam tuam; cum de Natura omnis Physica doctrina tradatur: sin verò quia vtrumque idem sonare existimes, ob prædictas rationes, assentiri non possum. *Tantum*] Natura (ais) omnis est vel formata tantum, vel materiata. At (Scriboni) tunc Naturam vel animo fingas materia destitutam, & forma sola constantem? cum alterutra Naturæ pars existit tantum, nec integram Naturam compleat, qui consisteret forma sine materia? Et semper informando occupata, nec unquam otiosa, si materiam præterieris, in quo demum informandi vires exereret? Formatum à forma diversum existit: & aliquid subesse necesse est, quod formetur; id autem nisi materia sit, quo voces nomine profectò aliud nullum reperies. Neque certè minus mihi probabile videtur (neque credo Scribonio accuratiùs & attentius consideranti materiam sine forma, & rem naturalem materiata tantum) quàm formam sine materia consistere.

5 *Proprietate*] Definis formatam tantum (quam nos nullam esse asseruimus) ex formæ proprietate: at nisi proprietas illa essentiæ rationem obtineat, nihil accuratè definit: essentia autem si sit, forma erit, & formam ipsam formabit: quod absurdum est. & cum doces formatam esse, aliquid immis subesse, quod formæ subiecti rationem habeat: id verò materia est. *Corpore.*] Neque magis illud placet, quod hîc formatam tantum corpori præditæ opponis, cum in diuisione materiatae opposueris. Rei materia, à corpore longe est diuersa: nam & mentibus diuinis materia quædam inest sua, atque diuina, nec corpus vllum: materiæ autem vacuæ,

quæ formam obtinerent, quæ nusquam consistere-
ret? huius namque basis materia est: nec aliud
quid.

6 *Mentes*] Aliud mens, aliud spiritus: mens om-
nis diuina; spiritus aliqui corporei; cuiusmodi sunt
in corpore facultatum vehiculum, & animæ instru-
mentum primum; quod ex nutrimentis & ortum &
incrementum sumit.

7 *Essentiæ*] Potius Naturas dixisses. Nam essen-
tia alius quiddam est, & Naturæ causas compre-
hendit, Materiam & formam. Natura autem est ex
materia & forma quid ortum ac natum, verum at-
que proprium Physicæ scientiæ subiectum. *Rationa-
les*] Solus homo in naturis rationalis est: illa Deo &
mentibus quæ inest intelligendi virtus, ratione lon-
ge sublimior: nisi æquiuocè ratio sumatur. Quod
veluti scopulos, ac sirtes fugere debet artis con-
ditor, & magister. Quod Deo, Dæmonijs, & homi-
num mentibus commune facis rationis, (Scriboni)
cùm diversum generibus sit, distinguendum primum
fuisse: tum singulis proprium adscribendum, sa-
pientiæ lege. Rationis autem vox, illam quæ Deo
inest sapientiæ infinitam vim, capere non potest:
neque Dæmonijs cum hominibus communem Na-
turam interpretabitur: cùm Natura distincta sint
singula: neq; in idem genus coalescant: Nam & De-
us infinitus est (finiti autem ad infinitum nulla ratio
est) & quæ hominum forma est, rationis virtus
(perturbata atque repugnante rerum Natura) An-
gelorum atque Dæmonum, reliquam Naturæ par-
tem (te authore) complebit. quo nihil pugnantius,
aut magis Physicæ rerum œconomix existit alic-
num.

res rescribas. Mentes, & Facultas

8 *Facultas*] Dixeras suprâ facultates esse quasi-
bet qualitates: quod si ita sit, videris quo pacto, qua-
litates à forma distinxeris: cùm ratio hominis for-
ma existit: & si animæ potiùs humanæ esse vis, for-
mam cum qualitate permiscebis & confundes: ne-
que quæ naturæ lege diversa sunt, physicis præcep-
tis discreta dabis, legis iustitiæ reus. quòd autem ra-
tionem ex posteriore intelligentia ac voluntate de-
finias: methodi limites prætergrederis: nec ordine
doces. Illa namque intelligentiæ & voluntatis mo-
deratio, vno verbo cõprehendèda esset, quo propriè
vis illa rationis exprimeretur.

9 *Functio*] Priùs tradideras facultates qualita-
tes esse: hîc intelligentiam functionem esse doces.
at verò aliud functio, aliud qualitas est. Colores qua-
litates sunt, vt & frigiditates, & calores; nec tamen
functio harum aliqua, cuius omnis ratio in explen-
do aliquo naturæ munere consistit, actiuam vim ve-
getam, atque vitalem obtinens. *Omnia*] Neq; (quem-
admodum tu statuis) intelligentia omnia compre-
hendere, aut cognoscere potest, nisi de Deo ipso in-
telligi velis. Sunt namque humanæ intelligentiæ li-
mites, qui non vniuersitate, sed captu suo, ac modu-
lo terminantur. At verò tu intelligentiam hanc &
Dei, & angelorum, & hominum facis communem:
quæ tamen in singulis alia atque alia existit.

10 *Voluntas* (ais) *omnia* liberrimè eligit, hanc æquè
latè atque intelligentiam fundens: cùm tamen ne-
que omnia quæ intelligimus, aut eligamus, aut ve-
limus. Intelligentia amborum est: electio, & proin-
de voluntas, alterutrius tantùm. Quædam sunt quæ
fugimus, ac nolimus: quæ tamen nihilo secius men-
te comprehendimus. Contraria ex Logicæ præcep-
tis,

is, peræquè nota sunt intelligenti; vt cui lux nota, eidem & tenebræ: cui pax, eidem & bellum. Quorum tamen omnium haud electio est, sed horum persecutio, & illecebra; illorum contrà horror, & fuga. Superfluè [*Liberrimè*] voluntati adjungis: cum nisi libera sit, omnino voluntas sit nulla, sed reluctantis potiùs coactio voluntatis.

11 *Spiritus*] Ratione tanquam omnium spirituum communi affectione explicata, spirituum varietatem persequeris, alium infinitum, alium finitum esse statuens: in qua partitione, primùm subarduum videtur, quod infinitum cùm finito socium diuisionis membrum coniungis: quæ in nullo conuenientiam obtineant. Nam quòd Deus spiritus dicitur, ad captum tantùm nostrum talis perhibetur, vt de eo sublimius quid, quàm quod sensibus capimus, sapere discamus; non quòd spiritus nomen Dei essentiam aut naturam interpretetur. Neque (qui causam alterum cum effecto membrum diuisionis annectis) mihi videris satis diuisionis naturam attendisse, quòd generis naturam æquabiliter participare nequeant, id quod species eiusdem nunquam æqui boni ferant, quin de iniuria conquerantur. *Infinitus*] Quòd autè primùm de infinito negato agas, quàm de finito affirmato, id quod natura priùs est, euerso ordine postponis. Nam antequam negatum sit, affirmatum priùs extitisse natura oportuit, cui pugnet. Quòd autem natura priùs est, (cùm hæc illius exemplar sit) id & priùs arte proponi debet.

12 *Infiniti*] Spiritus exemplum Deum proponis. At vide sis (Scriboni) ne prætergressis Physices limitibus theologiam invadas: cujus videtur omnis quæ de Deo instituitur doctrina. Neq; theologiam
Physices

res rescribas. Minutis, & Cælestibus

Physices partem aliquam statues (credo) reveritus theologorum sacrosanctum chorum, qui nunquã vel prece vel præmio in Physicorum cõcedent familiã. Quibus porrò impietatis vix te purgabis, qui Deum naturæ conditorem, rem naturalé teneas: cui & formam attribuere (cùm infinita maiestate sit) non potes. Forma autem ipse non est, cùm nihil sit, quod tantam immensitaté capere queat, qua informetur.

13 *Deus*] Explicata Dei naturã, personã, tanquam affectioné Deitatis propriam, annectis: certè ex methodi præcepto, modò lex veritatis & iustitiæ id ferat: sed (Scriboni) personæ affectio in Deo nulla est: cùm teipso authore, hæ facultates sine, & qualitates. Persona auté nec qualitas est, nec facultas, sed hypostasis: & proinde, vel teipso disputante, affectio nulla. Sed esto. Sit sanè affectio. Minimè tamen in Physicis explicanda est. Illud namque trinitatis mysterium, ex nulla naturæ parte elicitur, sed tantùm sacrarum literarum oraculis docetur. Nam utcunq; gentium diuiniore philosophi, extremis labris arcanum hoc gustauisse videantur: vt Plato, & alij ex consortio tamen Ægyptiorum, & Chaldæorum, qui ex Iudæorum vicinitate tanti mysterij aliquid subolfacere potuerunt, hauserunt potiùs, quàm ex naturæ fabrica apprehenderunt. Ecquid namque Dei operum, vel cœlo vel terra trinitatis mysterium referet? Neq; hoc omne est quòd hac in re reprehendo. Proponis enim perobscurè, & potiùs inde diuisionem quãdam Deitatis, instituis, quam paulò antè indiuisibilem dixeras, quàm affectionem doces. Vel saltem quod semel personæ nomine præceptum oportuit, tautologicè & sæpius, tum patre, tum hypostasi à patre explicas. Quid, quòd phrasis admodũ
dura

dura sit: Deus est pater: Deus est hypostasis à patre: & axioma vix legem veritatis sustinens? Etenim cum persona sit hypostasis in Deo, qui Deus persona esse poterit? Melius (mea sententia) nec ita peregrino sermone, aut atheologo, Pater est Deus, &c. Sed disputationem hanc (quorum propriam dico) theologis relinquo: qui nunquam tibi concessuri sunt Deo qualitates inesse, quas tamen initio Naturarum omnium facis communes.

14 *Creatrix*] Patris personæ omnium creationem attribuis, quæ tamen reliquis personis est communis: Pater omnia condidit per filium, & Dei Spiritus incubuit aquis: neque propriè creatio personæ est, sed Deitatis.

15 *Existens*] Non tantùm Spiritus (deficiunt verba tãtis misterii) à patre, sed à patre & filio manat: proinde existentia hæc binominos abs te proponitur, quæ prius fuisset distinguenda homonymica, tum propriè applicanda distincta interpretatio. Sed vereor ne Physiici sacra hæc pollutis & profanis manibus tractemus: theologorum esto omnis huius & doctrina, & disceptatio. Atque hæctenus Scribonius de spiritu infinito.

16 *Imaginem*] Quo verbi diuini testimonio ita finitos definias non intelligo. Imaginem hanc discretè scripturæ homini attribuunt, creaturarum præterea nulli: idq; toti homini, non tantùm menti humanæ: quanquam menti altiùs impressam imaginem insidisse liquido constet, huius tamen particeps fuit vniuersa hominis Natura. Nam sint sanè (sicuti sunt) angeli, atq; adeo Dæmones creationis Lege, Naturâ hominibus diuiniore. Cùm tamen Deus ipse naturæ architectus, de homine tantùm

testatus

testatus sit, hunc imaginem suam referre, temerè aliò transfertur.

17 *Præditi*] Quòd omnibus Dæmonijs hominum actiones diligentissimè obseruare attribuas, difficilè admodum verbi authoritate probaueris; quandoquidem id muneris certorum tantùm sit, idq; à Deo in id opus Legatorum, nisi diabolorum esse videatur proprium, (etiam vel optimarum actionum calumniatorum) hominum actiones curiosè obseruare, & apud Deum, & homines, falsis calumnijs traducere.

18 *Vel boni*] Ex bono & malo distributionem dæmonum instituis. At (Scriboni) numnam Spiritus ij, quos docueras priùs ad imaginem Dei creatos, malos statueris? Vel etiam Cacodæmonas æterni ignis Gehennæ materiam, Dei imaginem referre affirmaueris? Definieras ex Natura: Diuidis non naturali differentia, aut proprietate, sed accidentario lapsu. Et ista ex malo ac bono, distinctio, nescio quid ethicum, & posterius sapit, potiùs quàm physicum. Neque sanè (id quod tu affirmas) boni angeli tantùm beneficentiæ dispensatores sunt, sed & interdum vindictæ administri.

19.20 *Rebelles*] Institueras (Scriboni) doctrinam physicã, & initio receperas te rerum Naturã interpretaturum. Atqui verò, Naturã & creationis Lege, diaboli Deo rebelles non sunt, sed optimi (vt omnis Dei creatio) sed ex cõtracto vitio rebelles facti sunt, mali & creatori immorigeri. Omnis itaq; distinctio eiusmodi boni & mali, est physicis alienum, & propterea hîc expungendũ, & in theologiam potiùs conferendum.

21 *Cogantur*] Diaboli Dei tantùm nutum sequuntur: cæterum nulli vel angelorum subditi, multò minus

nus miseris mortalibus, qui eadem calamitate meritò suo inuoluuntur. Ergo cogi nequeunt, sed coactos simulant, & fingunt: quò magis incautos, ac Deo infidos irretiant.

Tantum de Geniis: sequitur de Anima.

22 **A**nimus hominis est creatura spiritualis corporibus hominum informandis à Deo inspirata.

23 Spiritus enim hic corporis humani consociatione perpetuò amplectitur, indeque suam differentiam nanciscitur.

24 Unde etiam pro varia organorum huius corporis constitutione variè afficitur.

25 Animi hominum ut intellectus, ita voluntas quoque post lapsum primorum parentum multum deprauata est: ut tenebris obductus & quasi coactus animus pessima quæque solummodo eligit & approbet.

26 Intelligentis eius facultatis discursus fit tum inuentione, tum iudicio.

27 Inuentione est rerum omnium cognoscendarum excogitatio. Iudicium est inuentorum plenior examinatio atque discretio.

Iudicium animæ vel simplex est, vel compositum.

28 Simplex est quo res ipsas vel rerum affectiones simpliciter perpendimus. Vbi spectatur potissimum rerum veritas vel falsitas.

29 Vtriusque autem illius si contingens sit iudicium, opinio, hoc est, incerta notitia: si necessarium, scientia, id est, certa & constans cognitio oritur.

30 Compositum iudicium, quod etiam collectum dicitur, est quo res alias ex alijs simul componendo colligimus.

Iudicantur hoc modo tum dubia in primis quæ videntur: tum axiomata varia simul collecta.

31 Rerum dubiarum iudicium peperit syllogismum: axiomatum

seris rescribas. Anhetes, & Cuiusmodi

matum variorum ex alijs deductio, ordinatam dispositionem.

22 *Spiritualis*] Spiritum potius animi genus dixisses, quàm creaturam spiritualem (aliud namque spiritus, aliud inde denominatù spirituale: ut ab homine humanum, à diuo diuinù: alterum ab altero deductum) & còstantiùs genus proximum & suum retinisses. Quod enim spirituale tātum est, vt & corporeum, nec corpus, nec spiritus est, sed quiddam alterutrum referēs, vel similitudine, vel participatione naturæ. *Informandis*] Nōn anima corpus informat, sed hominem. Homo autem & corpus & animam complectitur; ex quibus, tanquam ex causis essentiæ oritur. Neq; forma materiæ forma est, quam huic substrata sit, sed naturę ex vtraque natæ: quemadmodum materia non formę materia est, sed materiata naturæ, ea verò forma nequit esse, cùm vtriusvis natura, non in sese mutuò, sed in aliud tertium conferatur. Expirata namque anima humana, corpori constat forma sua, cùm tamen hominis forma decesserit, anima ratione prædita. Quòd verò priùs animam humanam memoras, quàm de homine docueris, mirificā Physicæ interpretationem continet, parùm certè methodicam. Nam homo quàm anima humana prior est, & natura, & doctrinæ lumine. Ideoque priùs definiendus, tùm essentiæ causis explicandus. Siquidem qui mihi naus suscepit fabricam & naturam omnem docere: ei necessum est priùs quid ipsa naus sit explicare.

De Traduce.

Inspirata] Primùm inspirata fuit, deinde ex propagationis natura à parētibus in gnatos continuo speciei incremēto traducta. Ita ne (ais) animæ humanæ
planè

ipso vis quædam prognata: vis (inquam) non (quæ creaturis nec communicari, nec distrahi potest) ipsa deitatis natura. Ex quo è viuis excedente homine, corpus in terram redit, vnde prodierat; anima diuinum ortum & natura sua, & creationis lege repetit, omninoque manet immortalis. Atque ita primi hominis ortus habet. Vbi autem Deus orbem inferiorem hunc cunctis creaturarum ordinibus compleuerat, vnâquamq; fœtificare, & generis propagatione, ipsius cœli perennitatem emulari voluit, & vniuersæ naturæ semen singulis indidit, ex quo noua rerum progenies indies nasceretur: vt quod initio creatione obtinuerat mundus, impofterum generationis serie perpetuò retineret. Huius ergo verbi virtute, hodie perstat mundi ingens machina: cui prouidentia incubens Deus, tuetur semel conditum opus, neque id creando, (dies namq; sextus vltimus creationis erat) sed sapientia administrando, bonitate conseruando, iustitia moderando, nūquam non ad opus assidet. Itaq; hominis natura eandem cum reliquis benedictionis virtutem experta, nouos continenter humanos fœtus ædit: non corpora tantquam de rufo puluere, sed omnino integrâ speciem, alium ortus autorem quàm corpus obtinētē. Atq; hæc de animæ traduce sententia cur mihi præstantissimis & philosophis & theologis maxima probabilitate niti videtur, deinceps explicabo. Propagatio est eiusdē speciei ex semine multiplicatio. Ita namq; statuit Deus; fœtificate, & augete; primo Genesios. At verò ex illa benedictione omnibus cōmuni homines propagantur: ergo tota species humana de parētibus in liberos traducitur, non corpora tantum multiplicando, sed genus ipsum, cui propagatio à

B   Deo

Deo ipso indicitur. Non enim de corporibus propagandis pronuntiat Deus, sed de singularū rerum natura: quod in aliis creaturis facile dabit vnusquisq;: neque cūr hominibus negetur, ratio probabilis reddi potest. Quinto Geneseos Adamus dicitur genuisse filium in imagine sua, id est, peccato inquinata: ergo totius naturæ parens erat, non corporis tantum. Eius namq; partis humanæ naturæ author erat, cui Dei imago infederat prius integra sapientia & iustitia. Ea autem pars anima fuit, & propterea mentis æquæ atque corporis parens erat. Propositio ex oblitterata iam imagine confirmatur. Nam eiusdē partis parēs fuit, quæ scedata iam peccato est & impietate, & a diabolo inflicti vulneris cicatricem ostēdit: ea autem anima erat. Propterea nō solum corporis sed & animi parens statuendus. Propositio ex verbi testimonio probatur. Genuit filium in imagine sua: imaginem hanc quid referebat? Corpus, ais, tātum? Atque idem quod illam Dei retulerat, necesse est & hanc referre. Subiectum namq; vtriusque imaginis idē erat; cū substantiæ humanæ ex lapsu nihil perierit: id verò anima fuit, vel magis propriè ex animo, & corpore constans humana natura: ergo Schemi anima patrem Adamum genitorem habuit, cū imaginem hanc à parente genitam cōfirment sacrę scripturæ. Nam, si existimemus imaginem sine subiecto genitam, esset hoc absurdum, cū nullibi consisteret. Quod verò de corporis peccato obnoxij similitudine contenderit quispiā, nec admodum firmum est, nec vllius grauioris argumenti vim obtinere videtur: qui namq; corpus peccati sedem, & animam inde labem cōtrahere putant, meminerint originis peccatum in totam naturam à prima parētum præuarica-

etis rescribas. Mulieres, & Cetera

varicatione disseminatum esse instigatē diabolo; nec
 nouum huius ortum aliunde à corpore deriuandum
 & partem tātū imaginis ab Adamo genitam, vide-
 licet quod ad corporis impuritatem attinet. Sed ho-
 rum sententiam postea diligentius excutiemus. Per-
 gimus nos nostram corroborare. Cōmisso in Deum
 superbix ac diffidentix scelere, continuo (serpenti
 inflicta pœna) ex semine suo serpentis caput contri-
 turo Euam cōsolatur Deus. corpus autem per se pars
 rationis expers quid ad serpētē conterendū? Nam
 conterendus abs tota natura. Neq; Christus corpus
 tantū humanum assumpsit, sed omnino humanam
 naturam: Anima uerò Christi nisi à matre fluxerit,
 nulla foret pars seminis humani, semen autē in sese
 continet propagandum vnumquodque: ergo semen
 metonymicè sumptū, vt Genesis loco, pro fructu ex
 eodem edito, quo postea in Christo exoluit, quod
 antè de diabolo conterēdo promiserat Deus, est in-
 tegra humana natura, à matre Eua diducta: quod ex
 calcaneo seminis cōtrito manifestè apparet. Neque
 enim Christus tantū in corpore serpētis aculeum
 sensit, sed animam item afflictam habuit, eademque
 proinde atque corpore, Dei vindicem manum susti-
 nuit: ex quibus concludo pariter cum corpore à pa-
 rentibus manare, & totum semen cōplere. Quid er-
 go? Tot animis præditum hominē dicimus, quot li-
 beros genuerit? Nequaquā, vt nec corpus tergemini-
 num, cui tres obtigerint liberi: sed vt corporis à Deo
 vis prolifica infusa, speciem corporibus auget ex fe-
 mine, quod nec corpus humanū est, nec huius mem-
 brum aliquod, ita & anima facultatē ex benedictio-
 nis diuinę virtute natam habet, qua recentis & nouę
 iam animæ continet originem, non anima ipsa, nec

pua anima in vtero formaretur, quâ rectè, & verè,
 ita dese quereretur Dauid? Eum verò de totius na-
 turæ prima labe conquestum, extra controuer-
 siam est. Et nisi tenemus Adamum partem tantum
 nostræ naturæ, corpus complexum esse, non vniuer-
 sum genus (quod absque maximo errore non possu-
 mus) cōcedendum necessariò, animi parentem fuis-
 se, cui (vt & sibi primò) gratiam amisit, & gratiæ do-
 na. Atque hæc huius nostræ sententia fundamenta
 sunt: reliquum huius disputationis in nonnullis ad-
 uersæ sententiæ argumentis diluendis consumetur.
 Ea sunt duorum generum: primum continet cer-
 torum argumentorum partium nostrarum in spe-
 ciem confutationem: reliquum ex re ipsa ad nostra
 expugnanda, & sua confirmanda eliciuntur. Ergo
 quemadmodum aliis quibusdam nostrarum partium
 argumentis satisfaciant attendamus. Obiiciunt tra-
 ducis animæ patroni Deum Euam ex Adami costa
 fabricasse, nec aliunde inspirasse animam, quan-
 do id silent scripturæ: ergo non omnis anima cœli-
 tus immittitur, sed aliqua saltem ex homine oritur:
 quod namque seminis futuri esset propagationis
 benedictione, id Adami costa Deo conditore sup-
 pleuit: neque dicitur Deus Euæ corpus, sed ipsam-
 met ex costa sūxisse. Ergo totam Euam, non par-
 tem traduxit: multò magis ex semine verbi vi fœ-
 cundante tota proles de parentum natura tradu-
 cetur. Sed (aiunt) costam tantum sumpsit, nil
 igitur istud ad animam. Sanè verò: at eam spi-
 ritu vitali imbutam, & hominis partem anima
 refertam: non ergo tantum corporis materiam
 (vt terræ puluis) sed totius Euæ personæ: ex quo
 ab ipso marito virago dicitur, quia de viro sumpta,

vel melius hebraicè *Ishab*. Deus die septimo cessa-
 uit à mundi fabrica, vt què omnibus numeris ac par-
 tibus absolutum dederit sex dierum opere: ergo de
 nouo nihil eorum condit quæ prius creauerat: neq;
 igitur animã: ex quo sequitur vel initio omnes om-
 nium hominũ animas simul creasse, (quod non con-
 cedent) vel à primo homine esse. Neque propterea
 nos otiosum Deum statuimus: nam conditum mun-
 dũ administrare, prouidentia præesse, potentia cun-
 cta fouere, Dei perpetua sunt opera. Sed reponunt
 certas quasdam naturas ex putredine, & cœno na-
 tas indicare Deum non dum à rebus creãdis feriari.
 Quibus respondemus Dei creaturas ita distinguen-
 das, vt aliæ ordinariæ sint, & speciem in rerum na-
 tura obtineant; aliæ monstra, & errores potius, vel
 naturæ anomala quædam habèda. Et ex ordinariis,
 alias in aliis creatis naturis sedem & locum obtine-
 re, nec aliter per se cõsistere, ut culicum, muscarum,
 & pulicum genus, & eiusmodi quàm plurima, quæ
 etsi probabile est nondum initio creata, latuere ta-
 men potètia in aliis maioribus, & dignioribus crea-
 turis: nisi malumus potius à generis humani lapsu ex
 corruptione inualuisse, & iræ diuinæ superesse testi-
 monia. Ex hisce ergo animalculis & quisquiliis pe-
 titum argumentũ, rebus creandis, septimi diei quie-
 tem nil interturbat: quò minus Deus sex diebus vni-
 uersum mundum absoluerit: nisi non dum tineis, pe-
 diculis, & erucis creatis, aliorum excrementis, vel
 ab excrementis ortis, opus deficere arbitremur: in
 quibus ipsis tamen noui fœtus genus tuentibus, pro-
 pagationis vis manifestè ostèditur. Sed quid hæc ad
 perfectas naturas, mundi partes, ex chao initio di-
 stinctas, quas omnes initio absoluerat Deus, & om-
 nino

caris rescribas. Mulieres, & Cœciliam

nino creādo cessauit operē, ex quarum genere præcipua pars mēs, origine diuina, caput operis existit? At aiunt, quòd homo ex homine prodit satis confirmat fœcunditatis benedictio in natura humana. Nos autem id satis esse pernegamus, & aliud multiplicari, & prodire, aliud fœtum prodire contendimus: nisi enim anima inde ducat ortum, non homo, sed corpus prodit tantum, neque hic de loci ortu, sed de nature origine quæstio habetur: homo autem nisi totus traducatur, ab humana natura nequaquã prodit, sed huius ignobilis membrum caducum corpus, reliqua anima tanquam de cauea producta. Quòd autem obtēdunt Mariam Deiparam verē dici, cum tamē diuinitatem haud pepererit, & par irratione genus de parētibus esse, cum corporū tantum sint authores, alienum omnino est: cum hic non quid tropo verē dicatur controuersia sit: sed quid rei natura patitur, laboramus: nam re vera, & propriē, tātum peperit, quòd genuerat, hominem; hominem tamen ad vnā mediatoris personam constituendam, Deitati sociatam.

Venio ad grauiſſimum partium noſtrarum argumentum, peccatum originis: quòd quemadmodum vniuerſam naturam peruadat, & illam Dei imaginē in anima humana obliterauit, niſi poſito animæ traduce, intelligi nō poteſt. Conditur pura, & valde bona, vtpote à Deo profecta bonitatis autore: corpori immittitur impuro, & peccato obnoxio; hinc labe contracta, coinquinatur, & rea plectitur: atq; ita in Adami poſteros diſſeminatum malum interpretatur, & nondum expediunt aduerſum noſ ſentiētes. Qua profectò interpretatione, nunquam Deum peccati immunem liberabunt, quin aliquid vitij, (quòd im-

pium, ac flagitiosum cogitare) in ipsum cedat animi authoré. Nam vt creauerit purum, cur tamé immitit inquinandum? Quia voluit: ais. At iusta ratio semper voluntatis diuinæ constat: & vt omnia ex consilij sui decreto faciat Deus, vindictæ tamen eius semper intercedit iustum peccatoris meritum, vt nil habeat quod aduersus eum responset. Hic verò anima ipsa, natura pura, nec sponte corporis appetens, sed necessitate immissa, nil habet in quod Deus iustè iram exerceat. Et quo demum modo ipsa pura à corpore inquinaretur? Istis authoribus, primo mométo deprauatur, corpori videlicet (vt Adamus Euxæ) auscultando. At verò id non est peccatum originis actu aliquid contra Dei voluntatem designare, sed ingenuus peccãdi habitus, & tâquam peccati radix: quæ quemadmodû in corpore defixa in animum pullulet purum, & sincerû sine aliqua ad peccandû illecebra, difficile admodû est cogitare: id autem si fecerit, ex opere, non ex prima cõtatione Dei iudicio fit obnoxia: nam quid ad animã puram, & Dei imaginé referenté, corporis impuritas? Et quamnum demû contraxerit vel ipsum corpus peccati labem, non dum anima rationali præditû? Non brutis animantibus statuit legem Deus, sed homini: hominis autem pars corporea, ex terra initio desumpta, nihil admodum continet nobilius brutis animantibus. Ergo peccatum in corpore per se residere non potest, sed quatenus cum anima communionem habet: quæ & ipsa primo peccato corrupta, corpus contaminauit, & peccati reum fecit, corpus, inquam, non per se spectatum, sed alteram naturæ humanæ partem constituens. Peccatum enim originis propriè nec corporis nec animæ est, sed (cui legem sanciuit Deus) hominis:

nis: nam ut sit corpus quouis cœno impurius, nihil ad fœditatem hanc: quæ peccati tantum est, non alicujus præterea turpitudinis. Ex his sequitur, vel Deum, quod animam puram in corpus, tanquam in vas peccato impurum immiserit, mali autorem esse, vel labem ex parentis anima ingenitam. Primum est blasphemum, alterum inde confirmatur, quod non à se pura, nec à corpore; à corpore non concipit, quia originale peccatum non est malum aliunde contractum, sed ingenitum: & probabile est primo corporis amplexu animam hoc regere, & incipere negotium administrare, neque ab ipso discere, sed sibi ingenitas vires explicare, & eo tanquam instrumento uti. Instrumentum autem si prauum sit, quid id ad artificis peritiam? non ipsius, sed instrumenti vitium est, quod in opere delinquitur. Ergo non ex corporis contagione anima primum inficitur, sed ab Adamo vnâ cū anima & corpore, crimen traducitur, & inde totū genus, tanquā lepra de parente in prole peruadens, cōtaminatur. Ita Dei iustitia peccatorib. puniendis stat inuolata, & crimē in hominē ipsum recūbit, sui ipsius mali fabrū; Contrā vero ex anima cœlitus infusa, nec origo mali ipse foret, nec iustè Deus pœnā infligeret. Sed (aiūt) Adamus sibi & suis se peccato obnoxium reddidit. Certè, at non ipsius Adami peccato. Nā illud sibi habuit proprium, neq; generi cōmunicauit, cū semel tantū fieri potuerit; sed illo, peccato contaminato, tanquam infecta radice, in posteros & ramos serpsit mali contagio, qua rei tenentur Adami nepotes: non quod illius peccati dent pœnas, quod omnino salva Dei iustitia fieri non potuit, cū huius delictum in ipsius tantum persona constiterit: neque Adami lapsus originis peccatum est

est sed generis tantum labes, à qua reliquorum scelerum scaturigo: non actio inquam aliqua, sed ad actiones sceleratas patrandas tanquam quædam dispositio. Hactenus ergo (credo) solenne illud originalis peccati argumentum stat integrum. Sequuntur rationes quibus aduersa pars, animam *θύραθεν* immitti contendunt: quibus ubi satisfecero, huic disputationi finem imponam. Vel pars (aiunt) traducitur, vel anima tota: si pars, simplicissimam substantiam secueris: sin totum, perierit qui genuerit: si qualitas traducitur tantum non substantia, accidens erit anima, & corpore tanquam subiecto intereunte, vna peribit. Atque ita traducis animi causam adoriuntur. Quibus respondemus; nec totum, nec partem animi parentum, traduci: neque accidens aliquod animi rudimentum esse. Quid ergo? Sanè substantiam quandam ab anima natam, nec totam ipsam nec partem, tanquam animæ immortale semen, prolis animæ futuræ principium: & vt semen corporeum de parentum corporibus decisum, nec corpus ipsum, nec corporis membrum aliquod existit: ita anima, semine animæ facundo non anima, nec animæ parte aliqua in prolem traducitur. Vnde istud requiris? ex facunditatis inquam benedictione profectum. Hęc fons sæculi futuri, & procreationis origo. Ergo tenemus animam non integram & absolutam, parentibus referendam acceptam, sed feminale quid, ab anima, equè atque à corpore exclusum, & tandem illius verbi virtute in animam rationalem, & immortalem, proditurum. Atque ita huic argumento respondemus: ex quo etiam apparet, nil causam lædere, quod dicant absurdum ex vtroque parente prolis animam tanquam ferumniari:

scribis. Mulieres, & Liberos

rumniari : Non enim dicimus amborum animas coalescere, sed ex paterno, maternoque semine missis, integrum humanum semen tam animi, quam corporis, adeoque totum hominem, tandem oriri: nec magis hanc, quam corpus ex parentum corporibus ferrumniari. Neque ita animæ immortalitas tollitur, sed æque atque si ex Dei sinu prodiret, confirmatur. Oritur enim ex immortalis semine, non ex terra, ut mortale corpus; sed ex Dei ipsius Spiritu prognaſcitur: ideoque immortalis: & corpore in puluerem soluto ex quo concreuerat, anima in eundem ex quo prodierat sinum redit: & eternitate fruens, interitu prorsus eximitur.

Quod aiunt, probabile non esse Deum qui hominem ex aspirato spiritu animauerat, & cunctis creaturis reliquis præfecerat, eadem qua cætera animantia ratione, hunc multiplicare, optima ratione constare contendimus. Nam nihil hominis præstantiam id imminuit, quod ut cætera in sese totius naturæ semen contineat, quin potius quod Deus tam nobili atque diuina seminali parte hominem beauerit, longè supra cætera animantia auget hominis dignitatem. Et nullo refragante verbi diuini testimonio, cur ut plantæ seminè vegetante, & bruta animantia motu voluntario, & sensu à stirpe prædita sunt, ita hominem totam naturam à parentibus haurite vereremur affirmare? nam ubique procreationis par ratio est. Sed missis humanis, & philosophicis rationibus, verbi diuini auctoritatem obtendunt, quæ cuiusmodi sit, quamque nos urgeat diligenter attendamus. Ait Ecclesiastes Capit. 12. vers. 9. Reduñte ipso puluere in terram quemadmodum fuerat,

rat, spiritu autem redeunte ad Deum qui dederat illum. Ex his Ecclesiasticis verbis animam ^{ἐξ ὀφθαλμοῦ} corpore sese induere eliciunt, & à Deo figuratis corporis membris (maribus 90. fæminis 30. conceptus die) foris infundi: nec omnino (vt nos asserimus) de parentibus in prolem seminari. Spiritus, inquiunt, Dei donum dicitur, antithesi habita ad corpus, quod puluerem habuit autorem: ergo à Deo sine parentum opera ^{ἀμυστῶς} infunditur. Nos argumenti vim negamus, neque quod à Deo donari perhibetur, ideo cœlitus infundi admittimus vniuscuiusque animulam: sed donationem hanc ad genus humanum referimus prima hominis creatione, qua Adamo infundebatur, & ab eo toti generi fit communis: à quo tanquam lumen de lumine, in infinam prolem diffunditur. quæ ad corpus comparata potius à Deo donum habetur, quòd immortalis naturæ, & quodammodo diuinitatem referens, à Deo ipso nulla præeunte materia sit profecta: corpus potius terræ Donum, ex qua in animi diuersorium fingebatur: cum vtrunque nihilominus Dei donum sit: tamen ut ortu dispari admodum constant, ita vtriusque diuersos exitus denotat Ecclesiastes: ne animam cum corpore pecudum conditione perire arbitremur. Et vt vniuersum hominum statum comprehendere Ecclesiasticis loco confitemur, non primi hominis tantum (sicuti concedimus) ad primum tamen creationis ortum respicere, ex pulueris voce liquidò constat, quem metonymicè pro corpore ait in terram redituum, quemadmodum fuerat: nostrum autem corpus nunquam vel terra, vel puluis fuit: sed inde originis pars & Adami corpus extractum. animam autem eius, vt corpus de puluere terræ, immediatè à Deo

Deo existere extra controuersiam ponimus: nostram, vt nec corpus è puluere, ita nec animam nisi à parentibus accipimus.

Quod ex 12. ad hebræos affertur, nihilo minore negotio repellitur. Deinde (inquit Apostolus) τῆς μὲν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατρίδας habuimus castigatores, & eos reueriti sumus: annon multò magis subijciemur patri spirituum, & uiuemus? hìc (aiunt) opponitur anima corpori, & corporum patres, animorum patri Deo. Nos autem negamus τῆς σαρκὸς vocem corpus significare, vt nec τῶν πνευμάτων animam: Caro namque in sacris scripturis vbi spiritui opponitur, id denotat tantùm quòd naturale est in homine, nec spiritus virtute regeneratum: frequenter item totam naturam humanam. malè ergo (mea sententia) corpus pro carne substituunt: cùm scripturæ sensu, corpus pars altera carnis sit, caro autem integrum naturæ statum denotet: vt variis ex locis confirmari queat. nisi forte hebraismus subsit; vt Pauli 2. ad Thessal. Ca. 1. ἐν πυρὶ φλόγος) pro carnali patre, & reliqua sententiæ parte pro spirituali. quare enim spiritus animam significaret? ac non potius quòd spiritualis vitæ nobis sit & (vel ipsemet spiritus) regenerationis autor, Deus. Nam non addit epistolæ autor πνευμάτων ἡμῶν, vt prius τῆς σαρκὸς ἡμῶν, vt nihil necesse sit spiritus vocem ad humanas animas astringere, quin angelorum respectu pater spirituum dicatur. nam si creationis ratione hoc loco animæ humanæ patrem intelligant, tenendum est, non hìc doceri qualis sit in cunctos mortales, sed quos in Christo sibi adoptauit filios. Et propterea minimè hìc naturæ paternitatem intelligi: sed quem gratia per Christum dignatus est nobis Deus: quibus talis pater, ad commodum

ram, ad præsens ité tempus referantur necesse est. ex quo sequeretur, Deum creationis opus reuoluere, & tanquam imperfectum, noua rerum fundamenta ponere, nouos cœlos, vel eosdem crebro expandere, quod omnino semel absoluisse Deum tradunt sacre scripturæ. vnde secundo Geneseos, Itaque perfecti sunt cœli & terra & omnis exercitus eius. Loca verò scripturæ, quibus nomen participiale tempus negligat, vel saltem ex ellipsi verbi substantiui intelligendum in medio relinquat, si requirantur, in promptu sunt plurima. Regū primo aiunt serui Dauidis, quæ ratur Domino meo Regi puella, virgo quæ stet coram rege & sit ei adiutrix *Sokenet* adiuuans: & verbo geneseos 27. maledicentes tibi maledixisti, id est maledictores: nam nullum temporis discrimen respicit hoc loco Deus, siue maledicunt, siue maledixerint, sed eiusmodi hominum qualitaté. Et Iobi quinto, versu decimo multa memorat Eliphaz Dei gesta phrasi præsentis temporis, vt edere pluuiam in superficie terre, immittere aquas in superficiem aquarum &c. quæ tum ideo præsentis tempore exequitur Deum probari non potest, cum id non respiciat Eliphaz, sed qualem Iobus Deum agnoscat sermone contendit. Ita Zachariæ loco non laborat Propheta numnam iam fundat terram, vel cœlos expandat, vel hominis spiritum præsentis tempore formet, sed vt illis Dei elogiis, qualis demum sit, cuius mandati nuncius erat Propheta, populus intelligens, sese magis facilem & morigerum dedat, quando non cum mortali homine, sed cum ipso rerum omnium conditore se rem habiturum senserit. Hæc hæctenus de traduce: atque eiusmodi sunt quæ nostram de propaganda in posteros animæ sententiam satis confir-

mare

tem Naturam dixeris, hinc aliter huius tantum fructum quoddam, & tanquam fragmentum asseris variè à corporibus ipsis informandum.

24 *Variè*] Materiam autem formas distinguere Naturis quàm physicè dictum sit, & physices autore dignum, diligenter ac physicè attende. Nam profecto (Scriboni) non anima variè ex corpore habet, non mens illa diuina & cœlestis ex corpore caduco & fragili afficitur, sed integra semper, & illibatis facultatibus manens, actiones tantum ex corpore, tanquam instrumento prauo, vel corruptas vel retardatas habet, haud secus ac peritus vel Apelles in pictura, vel Phydias in statua: quorum alteri vel dolabro retuso, vel penicillo alteri aspero, vel lumine vtrique negato, facilè (nullo artificis dedecore aut probro) delinquant: ita anima ubiq; vel Phydianum, vel Apelleum & intrâ & foris artificium longè superans, haud ex corporis vicinia labem contrahit, sed eodem, tãquam organo inidoneo, nec affabre facto, facultates ingenitas, & innatam artem, minus concinnè explicare potest, ipsa per se inuiolata ac integra, & diuinis facultatibus semper sociata. Ergo non corpus animam afficit, sed anima corpore, vt fracta lira peritus fidice, minus ad vsus afficit commode, renitente & inuito incommodo instrumento.

25 *Depravata.*] Quam hinc tradis intellectus atque voluntatis animæ humanæ corruptionem, ex parentum primorû præuaricatione, Dæmonius cum hominibus est communis. Nam & hi pariter ac homines creationis prima ornamenta amiserunt, & intellectus tenebris obducuntur, & ad nequissima quæque feruntur voluntate. Et cum homines à prima integritate æque defecerint, ac spiritus illi infesti Deo

ac rebelles: cur non & animas humanas bono & malo distinguis? fortè veritus (quod & in Dæmoniis distinguendis veritum oportuit) ne ethicam (lege iustitiæ violata) physicis misceres. & quod ordine primum est, posteriore distingueres. Totiùs Ethicæ caput euertit, quod de coacto animo ac pessima tantùm elegente deinceps doces. Nam primum, vt Adam primus ab illo pristino beatitatis statu defecerit, coniugis Suada illectus, & illum creatoris diuinum characterem vel fædauerit, vel prorsus deleuerit, vt quod reliquum ei superat, olim augustæ regiæ rudera potius referat, quàm exstructum palatiû: non pessima tamen quæque solummodo eligit, nedùm approbat, quod ni ita sit, tolle hominum societatem, tolle leges, ius, fasq;, amorem veri, erroris falsique odium. quod cum facis incautus, & intellectû, & voluntatem pariter sustuleris, quorum virtus omnis in bono & malo, verò & falso, & inter se discernendo, & alterutrum prosequendo consistit, qui non vi tanquam tempestate inuita abripitur, sed quantumuis necessariò volens atque lubens, tamen malo & prauo specie boni fallitur. quod enim malum prauumque, quatenus tale, lubens volensque nemo eligit aut appetit vnquam. Quid ergo? supereritne homini, quem scripturæ omni bono nudum atque vacuum testantur, aliquid boni? Nondum (distinctione adhibita) ita expedio: bonum duplex haberi potest: alterum Dei optimi sententia, cuius oculum vel integerrimæ actiones humanæ haud fugiunt impune. alterum huius tanquam adumbratio quædam hominum mentibus ex illa prima ruina adhuc inherens animo, qua hominibus probantur bona, reprobantur contraria: iustitia colitur, & vis & fraus omnis
vertuntur

Petrus rescribas. Milites, O. C. 1701. 1702.

vertuntur vitio, erit itaq; bonum istud humanum, alterum diuinum. Bonum autem rectè dici hominum cordi eiusdè acta radicibus conscientia liquidò confirmat, quæ nunquam quia minus bonum sequitur, sed quia omnino malum elegerit, scelere agitur, ac animus prauè conscius vritur. *Coactus*] Statueras paulò antè voluntatem omnia eligere, cur hîc humanâ quæ mala sunt tantùm, approbare doces? quorum neutrum omnino rectè dici queat, cum electio & voluntas bona tantùm sibi proponant, in quibus versentur; nec malum eligat, sed fugiat, damnet & deuoeat vnusquisque: bonum autem humanum duplex est; verum, & veri boni specic illudens: vtrunque electioni & voluntati subiectum.

26 *Inuentione*] Inuentionem & iudicium, rationis omnis exercitiatione & vsû humanæ animæ propriû decernis: atquî verò dæmones siue angeli siue diaboli ipsi vbitatione vti velint, & rationales habendi sunt (quemadmodum tu ipse autor nobis es Scriboni) omnem illam facultatem inueniendo, & iudicando exercebunt: tertius nullus est vsus rationis reliquus.

27 *Reverentia*] Nec rerum, nec vocum excogitatio logica inuentio peritè appelletur, sed tota hominis inuentio rationibus rimandis (quæ & de rebus ipsis ac rerû vocibus concipiuntur) consumitur: quod namque extra mentem hominis ponitur, id locum in logicis nullum obtinet: mente tantùm & animo versatur, quæ huius artis artificem postulant, non oculo, non aure, non denique sensuum præterea aliquo exercentur. at verò res rerumque indices voces ita habent: & sensibus occurrunt; nec proinde subiacent materiës logicæ inuentioni, neq; id de omni

genere rationum tenendum, sed de ijs tantum quæ à Dialecticis argumenta appellantur: rationes solummodo à Logicæ inuētrice parte & præcipiuntur, & animo inuentione occupato differuntur. *Cognoscendarum*] Non ut eadem cognoscat tantum, argumentorum inuentionem exercet Dialectices inuentor (inutilis namque omnis eiusmodi esset contentio) sed ut eis scitè ritèque dispositis aliorum aliquorum cognitio eliciatur: neque qui argumenta ipsa cognoscit, ex eis ipsis scientiæ lumen obtinet, sed quatenus aliqua disputationis luce alterius argumenti ad alterum vel cognationem vel pugnantiam inde agnoscit. *Plenior*] Quod hîc addis, iudicij plenior esse examinationem, videtur artis Dialecticæ membra potius gradu, quàm Natura distinguere. Nam profecto nō plenior, sed omnino omnis rei examinatio & discretio penes iudicatricem Dialecticę partem existet. Quod enim ne quidem axiomatice comprehenditur, nec examinari nec discerni potest (Scriboni) neque profecto impune prætermittendum est, quod cum proprietates, non harum effecta, quæ infinita & historica sunt, docere debuisses: tu contra inuentionem & iudicium tanquam actiones non facultates definis. Nam iudicium inuentorum non est, sed ex inuentis dispositis aliud quid iudicatur, non illa prima rationis actione inuentum, sed ex dispositis argumentis vel axiomatis, aliud natum.

28 *Res*] Non res, sed rerum rationes tantum; ut supra 27. disputauimus. *Symplificiter*] Si iudicium examinat, atque discernit (quemadmodum prius docueras) expedi nobis quo pacto vel res, vel rerum affectiones simpliciter perpendat. Iudicium namq; semper duorum est: & eorum quæ respectum & relationem

res rescribas. Mures, C. C. C. C. C.

tionem quandam, vel consensus, vel dissensus, obtinent. *Rerum*] Non rerum veritas est aliqua, vt nec falsitas vlla; sed axiomatum tantum. quæ argumentis consentaneis affirmatis, dissentaneisque negatis, verum proponunt, falsum, cum idem secus atque rei Natura ferat, axiome vel affirmatè, vel negatè enunciatur.

29 *Vtriusq;*] Malè opinionem & scientiam falsi tradis: nã falsi nec scientia, nec logicum iudiciũ. quoniam id omne sophisticũ est axiomatis: vt inconsequentia syllogismi, cõfusio Methodi. Sophisticæ autè scientia, quæ ex causis orta re proponit, & in mediam lucè producit, haud aliqua (nisi quæ ex contrario percipitur) tradi potest: & errorũ nulla doctrina per se instituitur: Quæ infinita sunt, nisi ad veri atque recti præcepta referantur, atque tum demum, nõ quatenus talia sunt, falsa percipiuntur; sed quatenus vero antè percepto, & cognito, dissentiant.

30 *Res*] Non res (inquam) sed rerum rationes.

31 *Peperit*] Potius syllogismus peperit rerũ dubiarum iudicium. Nam dispositio est ad bene iudicandũ: ergo iudicium est posterius syllogistica dispositione. Syllogismus namq; fidem facit, ex quo natum iudicium, sine quo nequaquã nisi admodũ, & per se, manifestæ, fidẽ habet rationi. Sin verò artẽ syllogismi ex iudicio logico ortam habeas: vide ne quod omnino mentis est ratione præditæ, & eiusdem iudicante facultate imbutæ, in ipsam facultatem, vel potius artẽ per se ociosam cõferas. Adde huic facultatem inueniendi peperisse inuentionem, cum eiusmodi omnis artis molitio, nõ sit vnus facultatis, sed omnino Rationis vniuersæ, qua artis præcepta, & inuentioni, & dispositioni, siue logico Iudicio parent. *Dispositionem*]

38 Frigus qualitas est homogenea pariter & heterogenea simul congregas: ut videmus tempore hyberno res etiam diuersissimas à frigiditate aeris similiter constringi: ut lapides, stramina, stercoramenta.

39 Languidiores sunt quarum minor est actio: ut humor & siccitas.

40 Humor est qualitas difficulter termino proprio consistens.

Siccitas est qualitas facile proprio limite determinabilis: ut ostendunt corpora quibus hæc inest. ea enim facilius in suo loco quo viuunt aut mouentur, manent, sicuti ligna, lapides & alia.

41 A principibus ortæ qualitates sunt, quæ à primis profluunt: id quod accidit illis vel immediatè, vel mediatè.

42 Immediatè à primis deriuantur, quæ vulgò secundæ nominantur: & quidem vel à singulis primis, vel pluribus simul.

43 A singulis primis qualitatibus oriuntur tactiles: diætæ hoc nomine, quod tactu potissimum obseruari possint.

44 A calore nimirum oritur tum Raritas, tum Leuitas. Calor enim resoluens & aperiens corporum meatus, relaxat eos, & ampliores reddit, ut ipsa etiam leuiora fiant.

45 Raritas verò est qualitas spaciis inanibus sine vacuis corpora intercipientis: quæ apparet in spongiis, aquis, nubibus, cineribus, &c.

46 Ob hanc qualitatem vas cineribus repletum tantundem aquarum imbibit, quantum alioquin vacuum illud capere possit. Item proiectis in aquam lapidibus etiam grandioribus nullum vacuum oritur, sed partium tantummodò ob raritatem utrinque in se coactio.

47 Leuitas est qualitas à calore orta sursum omnia euehens.

Vbi intelligas hanc copiosius inesse corporibus rari-

ribus. eaq; accendi etiam facilius, etiamsi minus sint calida, quia in omnibus partibus profundioribus ignem citius concipere possunt: quemadmodum calami, praesertim aridi, celeriter exuruntur.

48 A frigore oritur & densitas & grauitas: frigus enim virtute sua congregante partes corporis magis cogit, ut coacta corpora etiam ob ponderositatem deinceps grauiora fiant.

Densitas est qualitas à frigore orta, solidius firmissq; corpora constringens: ut in silice, cote.

Grauitas est qualitas deorsum mouens, ob cuius abundantiam Mercurius infimum quemque locum petit, ut vel plumbum ei supernatet. Eoq; rursus grauius est aurum, quia longè etiam densius.

49 Ab humiditate prouenientes tactiles qualitates sunt mollities, tenuitas ab aerea: lenitas, lubricitas ab aquosa.

50 Humiditas enim partes corporum emolliens, & per substantiam eorum transiens, facit ut facilius simul attenuari & expoliri possint.

51 Mollities est qualitas humiditatem participans, corpora tactui cedere faciens, qualis apparet in carne, cerasis, prunis, &c.

52 Tenuitas est qualitas, qua partes corporum subtiliter comminuuntur: cuiusmodi est in aere.

Lenitas est qualitas corpora plana & aequaliter composita reddens, ut in crystallo gemmisq; aliis.

53 Lubricitas est qualitas leuitatem corporum procreans.

54 A siccitate ortum trahunt durities & asperitas: item friabilitas & ariditas. Exhausto enim succo asperiora aridioraq; omnia sunt.

55 Durities est partium exiccatarum congelata magis crassities.

Asperitas

rescribas. MIBETES, & CROTON

Asperitas est partium inæqualis prominentia, ut in rudi pumice & aliis.

Friabilitas est quæ corporum partes minus coherentes facit, ut facilius atteri queant: ut in sale, saccharo, arena, &c.

56 *Ariditas est qualitas nimium corpora exiccans.*

32 *Essentia*] Hactenus de naturis formatis, sequitur materiatarum doctrina. Materiata definitur essentias, &c. Præterito proximo genere natura, quod in definiendo vitiosum imprimis est: aliud autem essentia, aliud natura. Hæc essentia constans, illa verò naturis materiam & formam præstās. Et cum prius naturam formatam tantum à materiata distinxeris, idem genus retinendum fuisset, nec alius ad essentiam ascendendum. *Corpore*] Addis formæ, vel differentię loco, in corpore motui obnoxio. At verò quænam erit illa demum natura Scriboni? Quod in alio subsistit, id per se subsistere nequit, quod autem per se non subsistit, id ne natura quidem est (cum naturam per se subsistere prius definieris) ergo iam recens natum foetum materiata naturam, ipse parës proprio argumento (ut de monstris fieri solet) tanquam manu, obstructo ore, suffocaueris. *Subsistens*] Omnis essentia, vel materia, vel forma est, vel natura ex eisdem conflata: atque quid id tandem erit essentiæ, nisi forma sit, quod in corpore subsistere potest? Materia non est, cum hæc partem corporis phisici compleat: ergo forma erit: ex quo oritur (hac definitione tua.) Naturam materiata, formam esse, corpore vel materia donatam. Vnde altera fluit naturæ formatæ distinctio: non (quod institueras) materiata definitio. *Obnoxio*] Motus omnis qui saluis naturæ rebus existit, & qui naturalis censendus, oritur

oritur ab insita facultate. Quòd autè natura res affectat, eidem obnoxia (nisi valdè catachrestico sermone) dici non potest. Non ergo obnoxia est, sed eodem gaudet, mouens natura. Et cum varia motus genera physica sint, neque omnia omnibus naturis conuenientia: (aliæ namque generationis & corruptionis vices habent, aliæ loco feruntur, harum aliquæ viribus perpetuò constant, eodemque loci perstant) lege sapientiæ, motus (siquis eiusmodi sit) omnium naturarum communis primùm: tum suis locis reliquarum proprius tibi foret explicandus.

33 *Forma*] Non omnis corporũ motus forma author est, sed eius tantũ, quo res natura sua fertur, & ducitur: neque enim corruptio à forma rei oritur, nec diminutio: quæ tamen motus quidam sunt, neutro tamen à forma manante (cuius est materiam fouere, & corpus tueri, nihil autem corruptioni tradere) sed ab aliena, externaque vi. Hinc sese tuetur vnumquodque natura editum, labefactatur autem, & perit alieno extraneo, robustioribus, & pugnantibus viribus, pollente. *Omnis*] Si istud accipi vis de corporis forma: assentior lubens; sin verò de naturæ forma, materia constantis, quantumuis amicus Plato, aut Socrates, veritas tamen longè amior. Nam sunt certè corporis, ac naturæ formæ, inter se distinguendæ, cum alia sint, atque alia corpus, & natura, & propterea diuersas formas obtinent.

34 *Perfectior*] Ista, quam coadunationem dicis formæ cum materia, in omnibus naturis æquè perfecta est. Nisi aliquam imperfectam naturam statuas, cuius omnia perfectissimè absoluta sunt opera,

ra. Nam quòd aliæ perennes magis aliis sint, non ex perfectiore formæ cum materia maritatione oritur, sed ex materiæ ipsius puritate, & sinceritate, qua simplicissima forma gaudens, diuturnum obtinent vinculum durationis. Nam profectò nisi forma perfectissimè cum materia misceatur, nihil vel momento temporis duraret, aut omnino existeret.

35 *Mobilis*] Audias hic Scriboni iustā motus querelam, qui varius, fuisset hic phisices Doctori distinguendus. Quo præterito, cum illa ipsa mouendi facultas qualitas sit, eaque vel manifesta vel obscura, ad alias qualitates prolaberis, quod quo iure facias, litigandum tibi Scriboni. Qualitates autem quas deinceps memoras, non omnium corporum mobiliū communes, sed certorum propriæ sunt tantum. Corpora namq; cœlestia, & caliditate, & frigiditate carent, & omni elemētari qualitate destituuntur. Quas tu ex lege sapientiæ proponis cunctis mobilibus naturis, in quam tamen elenchum manifestum committis.

36 *Principes*] Malè principes dicuntur primæ, nam illæ sympathicæ, sunt calefactoriis, atque refrigeratoriis, longè principaliores, & tantis viribus polentes, vt difficilè admodum ad primarum mistarum rationem referas. Et cum nu. 33. motum omnem ad formam retuleris, parum tibi constans, hinc maximam motus partem in corpus, & materiam confers: & quæ propriæ elementorum sunt primæ, corporum inde conflatorum doces communes. Sunt sanè corpora composita, calida, frigida, humida, sicca, non id tamen per se: sed quatenus elementorum vnde oriuntur, naturam recipiunt; compositionis

positionis ratione, altiores qualitates obtinentes.

37 *Homogenea*] Calor heterogenea tantum segregat, atque eatenus homogenea congregat, non per se, sed quatenus heterogeneis segregatis, necesse est superesse coacta homogenea. Vnumquodque enim natura, & sua sponte, (nil impediatur modò) ad sui simile fertur. Quibus namque aurum excoquitur, ut habeant obrisum, eo id consilio igni molitur, ut impuro à puro segregando prolecto, tandem quod vel millies excoctum, nullam impuritatem ostendit, superfit sincerum. Idem in musto videre est, quod adhuc calore innato æstuans, continuò molitur partium disparatarum discretionem; quibus discretis, purum ac liquidum superat generosum merum. Atque profectò tanta vis segregandi calori inest, ut saltem fundat homogeneum alieno liberum, ac purum: quodque natura fusile non est, in calcem, & cinerem agat.

38 *Homogenea*] Contrà verò frigus heterogenea tantum segregat, homogenea densat, nisi fortè illa heterogeneorum congregatio, nil aliud sit quàm homogeneorum quædam densatio: maxime humore præditorum, & poris ad frigoris morsum coniuventium. Ex quo gelu coherent alienissima tanquam glutino, aqueo humore densato, qui nisi sublit, & omnino res sicca, atque arida sit, nulla prorsus foret (quantumuis rigidissima hieme) frigore rerum diuersarum conglutatio.

39 *Minor*] Magis tactum feriunt calor, & frigus: in cæteris pares sunt humiditatis, atque siccitatis, agendi virtutes: sin autem in nonnullis pares sint,
sex

lex veritatis vix eiusmodi admitteret ex forti vel languido qualitatum distinctionem.

40 *Humor*] Rectius dixisses humiditatem, cum de qualitate, non de substantia humore, sermo habeatur. Neque certè satis consideratè qualitatibus terminos ascribis geometricos, quæ omnino dimensionibus carent. Certè humores, & vnumquodque humiditate diffluens, ægrè suo termino continetur: siccitate rigidum contrario sese habens modo. Qualitatibus verò limites eiusmodi nulli contingunt, nec termini.

41 *Mediatè*] Quod ab aliquo alio mediante fit: id non ab eo propriè oritur: sed ab illo mediante. Aliàs cuiusque materiam non à proximo, sed altius ab ipsa materia prima repeteres; & sic omnium rerum genera confusa, nec physicè distincta, doceres.

42. 43 *Singulis*] Quicquid ab aliquo oritur, vel tanquam à materia, vel ab efficiente oriri dicitur: at verò singulæ primæ materiæ non sunt: (nam calidum, frigidum, humidum, siccum, semper manent talia) quod autem alterius materia foret, mutari necesse est: hæ verò (saluis ipsis) mutari renuunt: propterea materia non sunt. Efficiendi verò virtutem nihil in sese, sed in aliud tantum obtinet. Ergo omnino singulæ primæ, secundarum auctores nullæ sunt. Cum autem nec materia, nec effectrices sint, certè nullæ secundæ ab his singulis oriuntur.

44 *Calore*] Hic calorem, secundarum, raritatis, leuitatisque, facis authorem efficientem. Atque omnis efficiendi virtus, in aliud exeritur. Id autem aliud qualitas est (hæ namque ex qualitatibus tantum

tum oriuntur.) Ergo ad ortum secundarum, necesse est saltē binas subesse primas, ex quibus secundarum genus fluat. Et cum qualitates ab aliis diductæ, mixtione tantum fiant, neque unius tantum mixtio sit, à singulis primis nulla oriri potest. *Resolvens*] Cum aer frigidum elementum sit, & corpus leuissimum rarissimumque, tamen non ex caliditate videtur ista tenuitas pendere, sed potius ex subiecti, in quod calor agat, ratione & natura: pro huius namque diuersa ratione, non tantum rarefacit, sed haud secus atque frigus congelat, summus calor, & (exhausto humore) densissima coquit. Aëris autem frigiditas, quod vel aquam seipsa frigidiorē (etiam congelando) facit, liquidò cernitur. *Aperiens*] Calor non solum resoluit, & aperit meatus laxos: sed etiam constringere, & comprimere poros comparatus est. Hinc ex vitionibus continui solutiones, & inde dolores, in corporibus sensu præditis, meatibus ita feruore adductis, vt continuum dehiscat, vtrinque partibus contractis.

45 *Raritas*] Non est corpora intercipientis qualitas, sed ipsius corporis qualitas. Nam vt spongiæ meatus aqua intercipientur, nihilo solidiores euadent: nec ex incluso aëre rariore. Sed raritas omnis penes substantiam, & rei corpus est, non intercipientes poros qualitatem.

46 *Grandioribus*] Non cunctis lapidibus grandioribus, sed de porosis tantum accipiendum; qui si tanta essent raritate, qui fundum peterent, ac non potius natarent?

47 *Sursum*] Qualitates hæ, quemadmodum & aliæ quædam reliquæ, potius ex elementorum corporibus, & materia, quam ex aliis qualitatibus ori

ri videntur: cùm calefactum idem nihilo leuius fit quàm refrigeratum, nisi fortè ex calore substantiæ aliquid depereat: vt nec refrigeratum, grauius.

48 *Frigus*] A frigore nec densitas, nec grauitas: sed ipsa elementorum materia, & (vt ita dicam) corpore: nam æquè calor cogit, atque frigus. Neque profectò (mea sententia) satis physicè, densitas & grauitas à frigore; vt nec raritas, & leuitas à calore, æquabiliter deriuantur. Nam primum, quod leue, rarum est, & inde leuitate præditum: quod graue, densum; ex quo, ad centrum fertur. Quòd nisi ita foret, vel grauissimum supernè volitaret: & leue ad centrum contenderet: vnde plumbi granum, aquæ fundum citius petit, quàm nauis ingens mercibus onusta: & vastæ nubium moles, raritatibus in aëre medio suspenduntur: quæ tandem in aquas densatæ, iterum reciproco motu descendunt, & versus centrum præcipientes ruunt.

49 *Mollities*] Atque comperimus experientia, aëriam humiditatem omnino nihil mollire, sed aqueæ esse corpori tactu cedere, cùm tamen facilius sese quàm aqua, vel solidissimis corporibus, insinuet aër.

50 *Expoliri*] Vitro fuso nihil est magis expolitum, siccum tamen: & specula chalibea in leuissimam superficiem perpoliuntur: qui tamen inter metalla siccissimus habetur chalibis. Non itaque quòd humidiora sint, eò politiora euadunt corpora.

51 *Participans*] Si humiditatem participat (vt hoc loco doces) non vt ab efficiente inde oritur: sed tãquam à materia, quod cùm ita sit, idem in cæteris prædictis

prædictis tenendum. Calorem autem raritatis, aut leuitatis materiam esse, aut mollitiem ab humiditate materiam petere, nullo syllogismo comprehendas. Quid ergo? sunt sanè hæ, secundæ dictæ, primarum comites, & sociæ potius, quàm effecta quædam, tempore, Naturaque pares. Quod nisi datur, aër ipse quia humidus, tenuis, mollisque foret: & inde aqua leuis: quæ tamen qualitates in ipsis elementis pariter ingenitæ sunt, non altera ab altera deducta. Secus si sit, essentielles proprietates non innascerentur aeri & aquæ, tenuitas & mollities: ut nec igni leuitas, aut terræ grauitas: sed aliarum effecta existerent. essentielles autem esse, quia sine his elementorum Natura interiret, clarum atque perspicuum est. Vnde non quia calidius quid, eò leuius; neque quia frigidius, tantò grauius; sed quò plus leuis, vel grauis elementi obtineat, eò leuitate euolans, vel pondere decidens, elementi propriij vim indicat, non copiam sociæ qualitatis.

52 *Comminuantur*] Videtur potius friabilitatis esse, quàm tenuitatis facilè comminui. quod comminutum, substantiæ crassitiem, & soliditatem, amittit: quam prius obtinuerat integrum. At verò aëris vel mimina guttula, eandem crassitiem substantiæ obtinet, quam minimè diuisa. Neque ex comminutione pendet aeris tenuitas, sed ex Naturæ suæ liquiditate.

53 *Lubricitas*] An non potius (Scriboni) leuitas lubricitatis causa est, quàm par humiditatis aqueæ effectum? Lubricum enim id est, in quo difficile figas pedem, ob superpositam leuitatem: propterea huius lubricitatis causa, erit aqueæ humiditati subalterna, non æquabiliter inde deductum effectum.

54 *Durities*]

et rescribas. Mulieres, C. L. 1700. g. m.

54 *Discretiões*] Cur non crassum item à siccitate, vt ab humiditate, tenue? *Æqualis* namque vis (cæteris paribus) contrariorum est. *Asperitas*] Si asperum à siccitate oritur, cur non vbique asperitas vbi siccitas? *Asperitas* autem superficiei tantum est, vt & contraria leuitas, non totius. *Ariditas*] Probabilius est, friabilitatem ariditatis effectum esse, potius quam æquabiliter ex siccitate natam: fit enim absorpto vniuerso humido lento, quo prius tanquam glutino partes coaluerunt: vt in calce liquido est cernere: quæ ignis vi ebibito humido, facile in puluerem, vel digiti mollissimi pressu, atteritur.

55 *Congelata*] Siccatae partes congelari nequeunt, humido tanquam vinculo congelandi destitute. Humida namque sola, eaque aquea, tantum congelantur: nec id siccitate; sed frigore.

56 *Ariditas*] Non siccit, sed siccitas potius arefacit. Hinc arenæ, aut cinerum ariditas, non eadem ipsa siccit, sed summa potius horum siccitas, ariditatis causa existit.

57. Adhuc de qualitatibus primis, & quæ ab iis singulis immediatè proueniunt
secundariis: sequitur de
coloribus.

A Primis verò qualitatibus diuersimodè simul cōiunctis oriuntur reliquæ sensibiles.

58 Harum ortus vel obscurior est, vel manifestior.

Obscurior ortus est qualitarum, quæ primarum, unde oriuntur, radicem non simpliciter & absolutè semper arguere & demonstrare possunt: vt est color corporum.

59 Color est splendor corporis lumine illustrati. Hoc diuersimodè omnino corpora tinguntur: prout videlicet post humiditatem magis minisve decoctam parum aut multum luminis recipiunt.

Color autem vel simplex est, vel mixtus.

Simplex est qui è nullis constat aliis: utpote tum albedo, tum nigredo.

60 Albedo est color simplex in corpore tenuiore multa luminositate constans.

61 Oritur hæc ex humido aëreo plenius excocto: copiosus siquidem aër ob tenuitatem multum luminis in se continet.

62 Nigredo autem est color in corpore crassiore, exiguae luminositatis particeps.

Hæc provenit similiter ab humiditate: sed vel aërea adusta, vel aquea cruda terræ commixta.

63 Aëre enim excluso & humido exhalante à flamma adusto, atra fiunt corpora: ut apparet in iis maximè, quæ ignis lambit. Item in terrarum partibus, quæ ob humiditatis aquosæ, quam calor imbecillior coquere non potest, abundantiam, nigrescunt.

Mixtus color est, qui è simplicium contemperazione producitur.

Mixtus vel exquisitè medius est inter simplices: vel alterutri eorum propinquior.

Medius est qui ex utroque simplici oritur: ut rubedo.

Rubedo est color equali simul albedinis & nigredinis cōbinatione constans.

Alterutri extremorum simplicium propinquior est, qui ex alterutrius cum media rubedine commixtione oritur: ut quilibet alius.

Eiusmodi est flauedo, color croceus: item viridis & purpureus.

Flauedo est color è plurima albedine paucioreq; rubedine

ne

ne mixtus: ut si sumantur due albedinis partes & una rubedinis.

Crocus color est, qui maiore rubedine minoreq; albedine constat.

Viridis est color è nigredine copiosiore & rubedine minore contemperatus.

Hic cæteris gratior apparet, quoniam omninò nitidus est, & multo simul humore constans.

Est enim humor tantùm nitidus. Vbi videlicet crassum humidum leuiter excoctum est, & in poros aërem admittit, corpora virescere incipiunt. ut ostendunt cavitates ab imbribus sæpius madefactæ, quæ cum ex pluuiis nigredinem contraxerint, & aliquot deinde diebus calore Solis aruerint, virides euadunt.

Purpureus deniq; color est qui è multa rubedine & pau-
iore nigredine commiscetur.

57 *Secundariis*] Ex qualitatibus secundis lentum præteriisti (Scriboni) quod tamen in secundarum album pari iure cum cæteris inscribendum fuisset: & ab aliis natura diuersum. Neque enim molle, nec tenue, nec leue, nec lubricum est, ab humiditate tamen oriundum.

58 *Obscurior*] Clariùs docuisses manifestior, vel obscurior: obscurum enim manifesti negatum est, & propterea posterius: methodi verò lege, quòd prius, præponi debet, ut posterioribus colluceat.

59 *Splendor*] Haud Logicè splendorem coloris genus statuis, cum non omnis color splendeat: in albo namque quod splendeat candidum propriè dicitur, ut argento splendor, non cretæ, aut chartæ: qui potius gratia quadam, & tanquam illecebra ad colorem accedit, quàm illius genus est. *Humiditatem*] Suprà dixeras primas diuersimodè coniunctas, secundarum

darum, qualitatum tanquam matres esse. Hic verò humiditatem tantum matrem; calorem decoctricem vitam, colorum authores facis. Efficiens autem causa, cum materia haud rectè coniungi dicitur, ad aliquid constituendum; sed in materia operari, ipsa prorsus extrà posita.

60. *Tenuiore*] Albedo etiam in corpore densissimo reperitur, vt in marmore.

61. 62. *Multum*] Definieras prius colorè esse splendorem corporis lumine illustrati, cumq; colorum omnium essentiam continere docuisti. Essentiæ autè natura, nec magis, nec minùs admittit: hìc verò albedini plus luminis inesse doces: quasi magis cæteris coloribus genus lumen participaret: quod si facit, splendor potius qualitas colori accedet, quàm genus coloribus constituet. Genus autem æquabiliter omnibus speciebus communicatur, aliàs nigredo albedine minùs color esset.

63. *Exclusio*] Quem hìc exclusum dicis, prius dixeras adustum. Quòd autem non subest, sed excluditur exustum esse potest, aduri nequit. Exustum autem, nihil ad nigrum colorem contulerit.

Explicatis coloribus: sequitur de saporibus.

Manifestior est ortus qualitatum mixtilium in saporibus & odoribus. Ex his enim facilius principes qualitates unde oriuntur arguere possumus.

64. Sapor est qualitas è siccitatis per humorem percolatione genita.

Sapores originis illius ratione vel calidi sunt, vel frigidi.

65. Calidi, vel vehementer sunt calidi, vel mediocriter.

Vehementer

Vehementer calidi saporēs sunt, acrimonia, amaritudo, salsedo.

Acrimonia est sapor linguam mordicans, & valde dissolvens: qualis est in pipere, zinzibere, allio, cepis, & aliis.

66 *Amaritudo* est sapor linguam erodens, & ad profundum penetrando ipsam vehementer adstringens: qualis est in felle, nitro, aloe, & aliis.

67 *Salsedo* est remissior amaritudo, sic dicta, quod in sale potissimum deprehendatur.

Mediocriter calidi saporēs sunt dulcedo & pinguedo.

Dulcedo est sapor calidus linguam leniens, & cum suauitate applanans, qualis est in lacte, melle, saccharo, vino, & aliis.

Pinguedo est sapor eadem ferè præstans, sed absque suauitate: qualis est in butyro, adipe, & similibus.

68 *Frigidi saporēs* sunt, qui à frigiditate orti, adstringendi facultatem obtinent: omnes in essentia vel crassiore, vel tenuiore.

In crassiore sunt acerbitas, austeritas.

Acerbitas sapor est frigidus linguam fortiter contrahens & exasperans: ut velut humorem ab ea exprimere videatur: qualis est in fructu glandium, pyris syluestribus, in ilice, fago, arbuto.

Austeritas est sapor frigidus, linguam minùs contrahens: qui deprehenditur in fructu myrti, malicorio, & aliis multis.

In tenuioris essentiae corporibus est aciditas.

Aciditas est sapor frigidus, linguam mordicante tenuitate diuidens & vellicans: qualis est in agresta seu omphacio, in oxalyde, aceto, & similibus multis.

64 *Siccitatis*] Non originis ratione, cum (auctore teipso) origine, ex siccitate tantum, per humorem percolata, saporēs oriuntur. Quid autem siccitati & humiditati cum calore? Et cum omnis sapor gustu

deprehendatur, propriè nec calidus nec frigidus dici potest: cuius omne iudicium penes gustum, non tactum existit. Ergo rectius sapes aliquo gustu percepto distinxisses: cum non magis calidus sapor quàm odor calidus, aut visum calidum, dici queat: quorum neutrum propriè affirmare potes.

65 *Vehementer*] Potius mediocriter, vel vehementer, cum vehementer ad mediocritatem dicatur; & vehementi prius sit natura; propterea diuisionis alteri membro præponendum.

66 *Erodens*] Atq; maior vis rodendi acrium, quàm amaritudine præditorum est, vt est in pipere, ad absinthium, manifestum. *Astringens*] Astringens potius saporum frigidorum est, quàm amarorum: qui parum admodum astringere deprehenduntur.

67 *Remissior*] Non remissior amaritudo, neq; gradu distinguenda (cum prius species ipse statueras) sed alius prorsus sapor à falso amarus est: nec non gratus, & gratiã apois, & pinguibus præbens, amaro inter sapes ingratissimo, & maximè omniũ odioso.

68 *Astringendi*] Astringendi virtutem prius (66) amaris tribuisti, nec ergo ex lege sapientiæ, (modò prius verè tributa sit) hinc repetenda.

Absolutis saporibus: sequitur de odoribus.

Odor est qualitas è sicci terrei caloris exustione attenuati cum humido euaporabili cõmixtione proueniens.

Si igitur calor bene concoctum humidum cum sicco probe congrueq; etiam permisceat, bonus odor: sin verò malè, malus ac fetidus generatur.

69 Vnde in Oriente nascuntur res odoratiores: quia ob
loci

res rescribas. MIBETES, O Libet omne

loci caliditate plenius aduri, exiccari, & defecari possunt.

Et quæ in nostris regionibus odorata crescunt acria: quia sicciora, plerumque magis fragrantia fiunt.

69 In Oriente] Orientales sunt nihilo occidenta-
libus calidiores sub eadem Parellela constantes: sed
omnis eiusmodi calor, ex austrino sole oritur. Odo-
res reliqui hîc, vt prius saporès, fuissent physico do-
ctori prosequendi.

Hæc de qualitatibus, quæ singulæ à primis
immediatè oriuntur.

70 Mediatè à principibus ortæ qualitates sunt, quæ in
Minteruentu aliarum maximè tactilium à primis
profluunt.

71 Eiusmodi qualitates sunt facultates generandi car-
nem à siccitate, & leni deterfione: cicatricem inducendi à
valida siccitate & vi constringente: glutinandi ab iisdem,
sed moderatioribus.

70.71 Tactilium] Sarcotica vis naturæ omnino o-
pus est, Scriboni, aliunde quàm à primis qualitatibus
orta; illa autem quæ medicamenti inest, mediocri-
ter siccandi virtus est. Qua excrementis & humidi-
tatibus leniter ebibitis, natura per se carnis iactu-
ram refarcit. Neque deterfio, vt neque constrictio
qualitates tactiles sunt, vt tu videris innuere; sed
actiones. Tactus autem nec constructionem, nec
deterfionem percipit: propterea minimè opus fuis-
set has tertias qualitates introducere, quæ omnino
primarum effecta tantùm sunt: idque in carnis
tantùm corporibus. Quòd enim in aliis corpori-
bus est moderatè siccare, id in carne prædita, &
partis iactura laborante, carnem generare; in

vulnere, vel vlcere æquali, cicatrizare, in continuo carneo soluto, glutinare. Neque qualitatum multitudo ex effectorum varietate propagāda, cūm ex subiectorum, in quibus vires exercēt, infinitæ fere sint; sed ex natura sua sunt numerandæ. Porrò sarcotica vis, vt epulotica, & glutinatoria, cūm morborum, vlcerumque vel vulnorum therapeiam respiciant: medicum quid & posterius sapiunt, non physicam acroasin.

Tantum de qualitatibus manifestioribus:
sequitur de occultioribus.

72 **O**ccultæ qualitates sunt, quæ diuturna tantūm experientia cognoscuntur.

73 Ab ipsa siquidem forma, adeoq; tota rei essentia hæ qualitates procedunt: vnde etiam specificæ dicuntur.

74 Illa autem nos in plerisque latente, & minus nomine suo perspecta, difficilius etiam qualitates eiusmodi observari possunt.

75 Occultæ proinde qualitates sunt vel per ἰδιουζ κρᾶσις propria, vel per συμπάθειαν patheticæ contributæ.

76 Ἰδιουζ κρᾶσις sunt congenitæ & nativæ cuiuslibet rei proprietates.

77 Hæ simul cum speciebus suis, à quibus proveniunt, planè cœlestes sunt.

Itaque etiam pro diversa cœli syderumq; positu pleræque reguntur.

Præsertim verò in materia subiecta, certis temporibus, certisq; modis ritè præparata efficaciores deprehenduntur.

Hoc enim modo forma eas efficiens certis temporibus à forma syderum, cui similis est, melius exuscitatur: quamvis non in omnibus talis præparatio requiratur.

78 Eiusmodi

78 Eiusmodi qualitas est Magnetis in attractione ferri: pæonia ad propellendum epilepsiam: fœniculi in morbis oculorum: scolopendriæ in epaticis.

79 Nec mirum est, si reperiantur etiam in hoc ordine qualitatium, quæ vel demones fugare possint.

Patheticæ qualitates sunt, quæ mutua quadam compassione sunt.

80 Compassio illa vel concors est συμπάθεια: vel discors ἀντιπάθεια.

81 Sympathia est naturalis rerum coniunctio, siue concordia. Talis est in ficu arbore, & feroce tauro: is enim ad ficum alligatus mitescit. Olea virginis alicuius manu decerpta & plantata uberiores profert fructus. Ocimum maledictis & conuitiis laceffitum diu seritur, uberius & celerius nasci dicitur.

82 Huic etiam non immeritò adscribitur sanguinis è corpore interfectorum ad contactum præsentis rei profluum.

Antipathia est naturalis rerum discordia: qualis est inter rosarum odorem & vultures, ac scarabæos. Illi enim rosarum odore extinguuntur. Similiter capri & hirci plantarum culturae veneno sunt.

72 Diuturna] Atque profecto quas manifestas vocas, pariter experientia cognoscuntur: nec hac diuturna magis deprehenditur, lapis herculeus ferrum attrahere, quam ignis vrere, utroque vires æque manifestè, promptèque (oblato idoneo subiecto) exerente.

73.74 Forma] Non quia forma latet, ideo obscuriores inde ortæ sunt agendi virtutes: quæ utcunque nos prætereant, vniuscuiusque tamen formæ vis maxime insignis est, & huius illustrissimæ agendi facultates: ut in hominis natura rationis virtus, in brutis,

ac vegetantibus naturis, actiones validissimæ; ad formam tantum, nec omnino ad qualitates elementares referendæ.

75 *Propria*] Omnes specificæ qualitates, propriæ sunt, ut forma cuiusque propria, inde namque specificæ dicuntur, quod à propria rerum forma, alteri incommunicabili oriuntur.

76 *Sunt congenitæ*] Eiusmodi sūt & patheticæ qualitates, congenitæ, & natiuæ, qui enim aliter à forma proficisceretur? Neq; certe omnis natiua, & ingenita proprietas, ideo syncratica dicenda, ut igni calor: sed illa à forma rei orta, & abs te occulta nominata.

77 *Cœlestes*] Obscurum est, quod hîc de syderibus, formis rerum influentibus affirmes, quia posterius, neq; enim eò dum phisycæ doctrinæ filû perduxeris.

78 *Magnetis*] Perperam hîc sympathiæ exempla, ad idiosyncrasiæ præceptum accommodas. est enim Magnes, ferro sympatheticus, ut fœniculum oculis, scolopendrum lieni, nõ Hepati: Pœonia autē epilepsiæ antipathetica. *Pœonia*] Physicæ sententiæ magister, institueras nobis antipathiam physicam: & rerû physicarum, formarumq; pathiam docere: cur ergo Physicis limitibus prætergressis, ad morborum therapiam descendis? facinus ex lege iustitiæ nunquam inultum ferendum.

79 *Dæmones*] Imò mirum admodum (Scriboni) concretarû Naturarum antipathiis Dæmones (quorum spiritualis est prorsus existentia) fugari, quid enim? sunt sanè materiatis Naturis longè superiores, & ipse tu nobis autor es antipathiam harum propriam esse, nec formatarum item communem.

80 *Antipatheia*] An non vides te (Scriboni) pugnantia loqui? quænam illa demum foret mutua compassio

passio antipathetica? id est, ex diametro pugnans
mutua compassio. Certè nunquam vel tibi, vel cui-
quam mortalium obseruata, vel animo fingendo cõ-
prehensa. adhæc cùm omnis sympathia concors sit,
vt & discors antipathia: valde putidè, & otiose, con-
cors, atque discors, repetuntur. cumq; sympathia ni-
hil aliud quã compassionem latinè sonet, cõpassionis
species sympathia nullo modo esse queat. vt potius
ista de voce nugatio sit quàm Logica rei distinctio.

81 *Maledictis*] Difficile te (Scriboni) limitibus
physicæ doctrinæ contines, quin etiam reliquarum
artium limites inuadas, atq; adeo tanta de physicis
limitibus propagandis incessit libido, vt ad veneficiã
hos ipsos extendas, quæ nec ex conuitiis physica est
neque eiusmodi (si qua saltem omnino) antipathia
pollens.

82 *Sanguinis*] Eiusmodi sanguinis effusionem ma-
gis physicè ad antipathiam, quàm ad sympathiam
retulisses. est enim in cœdis authorem exsiliens san-
guis, vindictæ, & vltionis, potiùs quàm sympathiæ,
atq; amoris argumentum: quæ namque foret illa in-
ter inimicos & infestos hostes sympathia?

83 Adhuc de rerum materiatarum communi-
bus qualitatibus: sequitur de earum
rerum speciebus.

Nature materiatae vel simplices sunt, vel concrete.

84 *Simplices sunt essentia rotunda è nihilo primum
vniusmodi compositione facta.*

Simplices essentia vel cõstantes sunt, vel minus constãtes.

85 *Nature constantes sunt essentia propter perfectio-
rem formam diutissimè durantes.*

Eiusmodi sunt tum cælum, tum stelle cæli.

86 Cælum est corpus constans ex aqua, in firmissimam essentiam instar pellis extensa concameratum.

Materia enim cæli est aqua in tenuissimum halitum mixta, cum soliditate diffusa: quo sensu Schamaim Hebraicè dicitur quòd ibi in cælo aquæ sint. Et hac tensione expansione q̄, aqua antè liquida & fluida, ab aquis inferioribus distincta fuit.

Cæli orbis tum immobilis est, tum mobilis.

Immobilis est orbis cæli extimus subtilitate splendidissima coruscans.

87 Adè enim fulgore coruscat, ut omnium mortalium visionem exuperet. Vnde à luciditate & splendore cælum Empyreum dicitur.

Hic orbis cælestium omnium naturarum domicilium est. In hoc siquidem Angeli, aliiq̄, beati, perpetuo gaudio faciem Dei coram intuetur. Huc etiam Enoch, Elias, & Paulus Apostolus ante obitum raptus fuit.

Ut enim Angeli hominumq̄, animi finiti sunt, ita finitum quoque locum, nempe in cælo illo Empyreo esse, occupant.

88 Mobilis cæli orbis est firmamentum.

Firmamentum est cælum perpetuò mobile, omnia inferiora suo circumflexu regens: quod à firmitate & stabilitate sic dicitur.

89 *Circummouetur autem totus ille orbis ab ortu versus occasum 24. horis, diem naturalem adimplentibus.

90 *Ex præscripto legis *אֲשֶׁר אָמַר* hoc loco, omissa est doctrina de decimo nono aliisque fictitijs cæli orbibus, & circulis imaginarijs: quippe qui nullam habent subsistentiam corporata materia formaque constantem.

83 *Communibus*] Non sunt hæ communes omnium materiatarum proprietates: cum nec cælo insint, nec stellis: imò quando à calido, frigido, humido, sicco, producis, neque horum aliquod cælo insit, inde ma-

rescribas. Mubetes, & Cæli orbis

de manantes (cuiusmodi sunt maximam partem abs te haftenus traditæ qualitates) cœlo non quadrabunt. quid quòd tanta varietate distinctæ, ad propriam ac suam naturam accommodandæ fuissent, non quemadmodum tu fecisti, æqualiter in omnes congerendæ?

84 *E nihilo*] Ita & essentiæ formatæ ex nihilo factæ sunt, omnia enim ex nihilo creata, postea distinxit Deus. quemadmodum vniusmodi compositionem accipi velis, nisi simplicem, & homogeneam Naturam significes, non intelligo: atque tum simplicem naturam, rotundam, ex nihilo creatam, simplici compositione factam definis: atqui profectò compositio simplicitatem tollit, & Rotunditas nihil ad simplicitatis Naturam interpretandam confert: vt definitio hæc iterum tibi ad incudem reuocanda sit Scriboni, & accuratiore ingenio elaboranda.

85 *Formam*] Etiam propter formæ pariter ac materiæ dignitatem, inter quas nisi analogia quædam sit dignitatis, nunquam vna conuenient aut sociabuntur. Natura namque simili gaudebit tantùm, & materia instructa, & (antequam formæ desponsetur) præparata: quam nisi repererit comptam, & ornatam; prorsus refugit fastuosa forma.

86 *Ex aqua*] Per obscurius definis cœlum ex aqua, cuius (te ipso autore) doctrina, cœlo posterior est: & inter minus constantes Naturas numerata. Neque aquæ voce illam liquidam Naturam, cuius vsus est nobis quotidianus, notat Genesis historia, sed diuinius quiddam, & quod in Chao purissimum, & diuinis facultatibus instructum.

87 *Empyreum*] Non à luciditate empyreum dictū, sed ab ignea Natura, vt nominis fert etymologia.

Mobilis]

88 *Mobilis*] Illa aquarum expansio, cœlum dicitur, eademque firmamento notatur, & vniuersum illud secundæ diei opus: tu verò (cœli machina in immobilem, & mobilem diuisa) alterum tantum mobile membrum firmamentum nuncupas.

89 *Orbis*] Non totus circumuoluitur tot horis, cum sphaeræ octo inferiores ex renisu proprio, exactum ambitum impediunt: vnde tantum expleto circulo deficiat, quantum proprio motu contrario obliquè scandunt. Hic tibi (Scriboni) cœlum mobile in orbis distinguendum fuisset. Et sphaeris singulis motus suus ascribendus, cum variæ sint, neque tantum cœlum ab ortu moueatur, sed item in ortum, & præterea premat.

90 *Kαθ' αὐτὸ*] In falsum nil sancit lex Cathauto, (Scriboni) sed in id tantum, quod alterius discipline proprium, communicatur cum aliis. falsum autem Axioma, arguit lex κατὰ πρῶτον, præterea nulla. at, ais, quod falsum est, id nulla admiserit liberalis disciplina, & propterea fit heterogeneum. certè quod falsum est, nullius artis præcepto continebitur, nedum liberali, neque propterea fit heterogeneum. quod namque huic heterogeneum foret, id alteri homogeneum esse est necessarium, & contrà. Quod verò nulli homogeneum est, id nec vlli heterogeneum esse potest, cum rerum pugnantium affectiones sint, & alicubi subsistentium. Fictitij autem cœli orbis, nulli sunt, quod autem ne subsistit quidem, mallem Cerberum metuisses, quàm heterogeneum diceres.

Et

scribas. Miheres, C. T. 1001000

Et hæc prima fuit species corporum constantium: sequitur de altero, videlicet de stellis.

91 **S**Tella est essentia constans in cælo posita, aliisque inde lucem præbens.

92 Lucidior interim alia stella est aliis ob puriorem vel impuriorem materiam.

93 Nec tamen ulla apparet aut lucet interdiu præter stellam Solis, reliquas maiore suo lumine obfuscantis.

94 Motus stellarum omnium vel simplex est vel varius,

95 Simplex est quando omnes stellæ ab occasu versus ortum simpliciter circumaguntur.

Varius est quatenus motu suo trepido nunc Septentrionem, nunc Meridiem petunt.

96 Et pro hoc diuerso motu atque positu diuersas etiam singulæ stellæ virtutes & qualitates in inferiora cient.

97 Exerunt autem suas virtutes sydera vel per se singula, vel ob aliorum aspectum.

98 Aspectus ille syderum vel coniunctus est, vel oppositus.

Coniunctus vel in eodem loco, vel in diuerso.

Coniunctus in eodem loco aspectus fit, cum duæ pluresue stellæ in eodem cæli loco coniunguntur.

In diuerso loco qui contingit, vel propinquior est, vel remotior.

99 Propinquior est Sextilis dictus, cum stellæ duobus signis distant.

Remotior est tum quadratus, tum trigonus.

Trigonus est cum quatuor signis stellæ distant.

100 Quadratus fit cum stellæ tribus signis à se inuicem distant.

Oppositus aspectus fit cum ex diametro sidera distant.

& corporis mole, quibus aliis superatis stellis, luna vltima cœlo, citima terris, vberiore lumine collucet. quid quod alterum luminare dicatur? ex quo lucidissimam, vbi à Sole ipso discesseris, vel oculorum sensu, fatearis necessum est.

93 *Apparet*] Etiam lunæ stella interdiu apparet, nec non ipse Veneris. quantumuis harum lumen solis splendore obscuretur, apparent nihilominus, & lumine repletæ; promptæ (cedente sole) aduentantis, & vrgentis iam noctis tenebras fugare.

94 *Stellarum*] Non stellarum motus est, sed orbitum. Sin minus (tantis corporibus loco motis) quî vacuum fugeres, nisi arbitreris vt pisces mari, sic cœlo stellas natate: quod omnino contra illam cœli soliditatem, quam initio asserueras, & illam vacui cautionem, quam totis viribus fugit Natura.

95 *Occasu*] Etiam simplex est qui ab ortu in occasum fertur: singulæ enim 24. horis ab occasu in ortum totum cœli ambitum peragrant: exceptis illis minutis, quibus proprio motu ortum affectant singulæ.

96 *Singule*] Tria stellis insunt: lumen, influentia, motus, per se sine aliis persistentia. Non ergo virtutes à motu, sed ab influentia, quæ alia à motu existit: motu verò pariter coeunt stellæ, siue sese aspiciunt: qui tamen aspectus, non singularum stellarum virtutes expromet. Sed, prout sese aspiciunt, mistarum & plurium.

97 *Aspectum*] Non est aspectus omnium syderum reciprocus, sed Zodiaco tantum comprehensorum, neque eorum omnium, sed planetarum tantum, syderumque errantium. fixæ namque stellæ cum spacij distantiam eandem obtinent: eademque sphaera

ad plantas peruentum est, nedum ad solé, ergo omnis inde petita doctrina obscura, tenebras offundit, non in mediam lucem rem ipsam producit.

Hæc in genere de stellis earumq; motu: sequitur de earum speciebus.

Stellæ cælorum, quæ numerari possunt, aut inerrantes sunt, aut errantes.

103 Inerrantes sunt stellæ firmamenti, quæ quasi immobiles insensibiliter propemodum mouentur: quo sensu fixæ dicuntur à tarditate motionis.

104 Septuaginta siquidem & duobus annis unum solummodo gradum, cuius spacio quindecim milliaria Germanica respondent, motu suo conficiunt.

105 Et eandem interim omnes inter se & ab aliis singulis distantiam perpetuò retinent.

106 Cognoscuntur porro hæ stellæ è sua scintillatione. Scintillare autem videntur, quia oculi nostri ab illarum claritate constricti in nobis tremebundi redduntur.

107 Stellarum eiusmodi inerrantium corpora tam grandia sunt, ut singule earum sua quantitate terram superent: & omnes quidem magnitudine, siue ordine sextuplici.

Primæ magnitudinis stellæ corpore suo totum terrarum orbem centies septies superant cum undecim sexagesimis quartis.

Secundæ magnitudinis sunt, quæ terram excedunt octogies septies.

Ad tertium ordinem pertinent quæ terra maiores sunt septuagies bis cum triente.

Ad quartum ordinem referuntur, quæ terram sua mole excedunt quinquagies quater.

Quintum locum tenent stellæ terra maiores partibus triginta & una.

Sextæ denique differentia sunt terra maiores decies octies, & paulò amplius.

108 Stelle autem inerrantes, vel formosiores sunt, aut magis deformes.

109 Formosiores sunt, quæ certa configuratione, aut certis imaginibus, quarum 48. observatæ sunt, comprehenduntur.

Et imagines istæ vel in medio cælo sunt, vel in extremo.

110 In medio cælo sunt, quæ nominantur Animantia 12. unde etiam locus Zodiacus dicitur:

Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo, Libraque, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Pisces.

ARIES est primum Zodiaci signum 13. stellis Arietis imaginem representantibus, constans.

Ex quibus duæ in cornu existentes tertie sunt magnitudinis: tres aliæ in cauda eius, & una in posterioris dextri pedis extremitate quartæ sunt magnitudinis.

TAVRVS secundum signum est triginta duabus stellis Tauri effigiem constituentibus exornatum.

Ex his quinque in fronte eius reliquis lucidiores hyades dicuntur, quod pluviarum sint genitrices: quarum maxima oculus Tauri est pallicium sydus. Septem verò in humero eius omninò quidem exiguæ, sed tamen ob propinquam conjunctionem conspicuæ Virgilie & Pleiades dicuntur.

Pleiades autem vocantur: quod navigationis tempus ostendant. Verno enim tempore oriuntur, autumnali iterum occidunt: inter quæ tutissimum est navigare.

Tertium in Zodiaco signum est GEMINORVM: quod stelle

stella potissimum efformant 18.

Huius imaginis stellarum in utriusque capite una est clarior secundae magnitudinis: altera versus Orientem Polucis vel Herculis nomine dicta: altera versus Occidentem Castor, siue Apollo.

Aliæ quinque sunt tertiæ magnitudinis.

Prima & secunda in duobus iliis eius, qui australior est: tertia in sinistro eiusdem femore: quarta in pede eius sinistro: quinta in dextri pedis extremo.

Quartæ magnitudinis sunt duæ in humeris eius qui australior est, & una in eiusdem latere dextro: duæ etiam in humeris Borealis, & in eiusdem sinistro calcaneo una.

CANCER quartum signum est, nouem stellis quodammodo obscurioribus constans.

Stella Cæcri nebulosa in pectore est, quæ Praesepe dicitur.

Reliquæ omnes sunt quartæ magnitudinis: quatuor in medio corpore quadrilateram figuram Asini constituentes: duæ etiam in eius ore: altera versus Septentrionem magis: altera versus Austrum: duæ denique in duobus pedibus.

Quintum signum est LEONIS sydus lucidum, 27. stellis illustratum.

Ex huius stellis præcipuæ sunt decem sequentes: duæ nimirum primæ magnitudinis, quarum altera est in corde eius: altera etiam splendida in eandem extremitate.

Secundæ magnitudinis tantum est, quæ medium colli locum tenet.

Tertiæ magnitudinis stellæ sunt in Leone: duæ in capite eius: duæ etiam in collo eius: quinta in sinistra iliorum parte: sexta super sinistrum femur: septima in ipso femore sinistro.

Prope caudam etiam Leonis aliæ septem stellæ sunt, quas Comam Berenices vocant.

Sexto occurrit VIRGO alata 26. stellis conformata: quarum una præ cæteris splendida in sinistra manu Spica virginis dicitur, primæ magnitudinis est.

Tertiæ magnitudinis sunt sex.

Prima in sinistra ale exortu: secunda in eiusdem extremitate: tertia & quarta in duobus cincturæ eius lateribus: quinta in dextro femore: & sexta in pede qui magis ad Boream spectat.

Quartæ magnitudinis duæ sunt: una in tibia Virginis dextra: altera in sinistro pede.

LIBRA sequitur, stellis octo exornata: è quibus illustriores sunt sequentes.

Duæ secundæ magnitudinis: quarum altera est in parte oris septentrionali: altera in eiusdem parte australi.

Item quatuor ad quartum ordinem pertinentes: duæ nimirum in medietate duarum chordarum, quibus lanx australis suspenditur: duæ itidem in initio chordarum, quibus lux septentrionalis sustinetur.

SCORPII imago 21. stellis conformata est: sed 14. solummodo magis conspicuis.

Ex iis cor Scorpii, mediæ videlicet illarum trium, quæ in pectore eius conspiciuntur, secundæ magnitudinis est.

Tredecim reliquæ sunt tertiæ magnitudinis: tres in fronte eius: duæ in medio corpore: duæ etiam in cauda, altera in principio, altera in extremitate eius. Sex deinceps in sex ordine dispositis caudæ spondylis.

SAGITTARIJ signum sequitur stellis 31. constans.

E stellis Sagittarij duodecim splendidiores sunt: & quidem duæ sunt secundæ magnitudinis: una in sinistro genu parte anteriore: altera in calcaneo sinistro eadem parte.

Reliquæ decem tertiæ sunt magnitudinis.

1 In ferrato sagittæ acumine. 2 In sinistra manu.

3 In

3 In parte acus australi. 4 In parte eius Septentrionali.
5 In sinistro humero. 6 In latere sinistro. 7 In dextro calcaneo pedis anterioris. 8 In posteriore parte pedis dextri. 9 In tibia sinistra pedis posterioris: & una in iis, quæ in cauda existunt.

CAPRICORNVS sequitur 18. stellis depictus quarum conspicuæ magis sunt 12. sequentes.

Tertiæ magnitudinis octo: duæ in cornu altero: tertia in sinistro genu: quarta est una è duabus quæ sunt sub ventre: quinta & sexta in caudæ principio: septima in media cauda: ultima in eius extremitate.

Quartæ magnitudinis sunt: una in pectore: duæ in spina dorsi, & altera è dictis duabus, quæ sunt sub ventre.

AQUARIUS est undecimum Zodiaci signum, stellis 42. hominis aquam ex amphora effudentis effigiem referentibus constans.

Ex stellis autem Aquarij sequentes tantummodò decem clariiores conspiciuntur.

Vna primæ magnitudinis splendida in extremo aquæ effusæ.

Reliquæ novem sunt tertiæ magnitudinis: duæ in amphora siue vase: altera in orificio: altera iuxta fundum: aliæ duæ in duobus humeris: quinta in cubito dextro: sexta & septima ex iis quæ sunt in manu sinistra: octava in tibia dextera: nona denique ubi aqua effunditur.

PISCIVM imago in Zodiaco est signum 34. stellis, Pisces coniunctos exprimentibus, exornatum.

Ex harum numero lucidiores sunt 9. tres videlicet tertiæ magnitudinis: una in ore Piscis australis: duæ in ligamine Piscium iuxta nodum, quo Piscis borealis cauda se iungitur.

Quartæ magnitudinis sūt reliquæ: prima in dorso Piscis australioris: secunda in ventre eius: tertia in cauda: quarta

in medio eius ligamenti: 5. in ventre Piscis borealis: Ultima in eius dorso.

103 *Tarditate*] Non à tarditate motus appellantur fixæ, sed quia vni spheræ singulæ infigantur, cuius motus omnis est, non stellarum ipsarum: quæ per se mobiles si sint, fixæ appellari nequeunt: atque si diligentius paulò aduertas animum, senties fixarum motum celerrimum esse ab ortu in occasum, cum & circumferentiæ, & primo motori propior est harum Sphæra, & pari tempore longe maximum spacium coficiat. sin verò de motu ab occidente in ortum intelligi velis, cum nullam huius motionis mentionem antè feceris: laborabit hîc Physicus discipulus, nec habuerit quò huius motus tarditatem hanc referat.

104 *Gradum*] Motus non interturbat distantiam; eandem tamen obtinere inter se difficilè admodum probaueris. Sin vero eandem, id est, constantem intelligas, cum non vt Planetæ vagentur, nec sibi mutuo occurrant, nec sese aspiciunt, neq; ita impropriū sermonem fugias, cum omnino distantia hæc, non ex motus momētis, sed ex loco cui infixæ hæreant stellæ pendeat: quem ideo amittere non possunt.

105 *Eandem*] Gradus doctrina est astronomica, & physica posterior, neque tu (non dum tradita huius definitione) ex gradibus, claram motus doctrinam elicere potes. Physicus enim non respicit gradus, sed circularem motum in ortum, & reliquis tardiorcm, & ex numero circularis motus in occasum metiendum. vt enim Natura nec possessionum limites describit, nec sepibus aut muris cingit, nec in areas distinguit agros, sed agricolæ industriæ relinquit, quo & vberiore frugem, & lætiores prouen-

res rescribas. Mubetes, C. C. C. C. C.

prouetus cultura percipiat; ita cœlum à natura proponitur nudum; ad computus autem rationem, & ad futuri prædictiones, in gradus, in circulos, in latum Zodiacum distinctis partibus, astrologo describendum: quo & temporis ratio constet, & de tempestatibus, de fertilitate, de futura cœli terræque spe coniectura fiat: atque ita (mea sententia) physica ab astronomia siue astrologia foret Physico Doctori distinguenda.

106 *Claritate*] Non quia clariores, cum nec Sol ipse clarissimus, nec Veneris, nec Martis stella fulgidissima, scintillat.

107 *Terram*] Nondum ad terræ physicam peruertum est, neque ex posteriore quicquam in artibus, & scientiis præcipiendum. Superare autem mole terram, etiam cum Sole commune est: neq; propterea vt fixarum propria affectio, docendum.

108.109 *Formosiores*] Nihilò sunt stellæ formosiores, quòd certis asterismis comprehendantur, nec deformiores extra has positæ: neq; eiusmodi iam temporis apparent configurationes; disparuerunt nunc si vnquam apparuerint: & eiusmodi omnis imaginibus stellarum comprehensio astrologica, non physica est, cum non ex natura, sed ex arte pendeat astronomi, astrorum motibus diuersis obseruatis, ad hos ipsos cœlum variè radio describendis.

110 *Medio*] In globo vbique circumferentiæ medium est: sin autem Polorum mûdi ratione medium statuas, nec Zodiacus vbique mediùs est, cum pars altera australis, altera septentrionalis sit. Ergo cui extremorum medium, explicandum fuisset: videlicet polis suis. *Zodiacus*] Melius dodecatemoriis distinguitur, quàm hisce imaginibus, quæ ita loco mo-

tæ sunt, & orientem affectarunt, vt fere omnis A-
rietis stellæ, in Tauri Dodecatemorio consistant: &
Libra, in Scorpionem conferatur. *Zodiacus*] Altero
membro stellarum fixarum de formi omisso, discipuli
expectationem fallis: (Scriboni) nam vtcunque ex
formosis sideribus intelligatur; tamen definitionem
suam (cùm naturæ partes sint) iure poscunt.

Adhuc de imaginibus stellarum in *Zodiaco*:
sequitur de aliis, quæ sunt in extremitate
cœli, vltra videlicet citraq;
Zodiacum.

Imagines stellarum vltra citraq; *Zodiacum*, vel *Aquilo-
nares* sunt, vel *Meridionales*.

Aquilonares sunt, quæ *Septentrionalibus* hominibus cõ-
spiciuntur.

Eiusmodi notantur *Cynosura*, *Helice*, *Draco*, *Bootes*, *Coro-
na Ariadnes*, *Hercules*, *Cepheus*, *Lyra*, *Gallina*, *Cassiopeia*,
Perseus, *Heniochus*, *Serpens*, *Serpentarius*, *Sagitta*, *Aquila*,
Delphinus, *Pegasus*, *Equiculus*, *Andromeda*, *Triangulus*.

CYNOSVRA siue *Vrsa minor* est signum septem stellis,
suo cõplexu figuram plaustrum similem depingentibus, cõstans.

Stellæ huius omnes nobis sunt semper conspicuæ.

Ex iis quinque plaustrum ipsum referunt: reliquæ duæ bo-
bus trahentibus assimilantur.

Vna in caudæ extremitate: duæ in sinistro humero: iteq;
duæ in cauda: altera in initio: altera in medietate: & reli-
quæ duæ versus sinistram aliorum partem.

HELICE signum est *Aquilonare* 27. stellis *Vrsæ maio-
ris* effigiem referentibus conformatum: quarum conspicuæ
magis sunt 12.

Harum

Harum secundæ magnitudinis sunt sex : prima in dorso, & quidem in ipso angulo figuræ quadrilateræ : secunda in ilio : tertia in sinistro femore : tres autem reliquæ in caudæ principio, medio & sine sunt.

Tertiæ magnitudinis itidem sex sunt : una earum quæ in posteriore parte dextri pedis sunt : quatuor in pede sinistro, quarum una ad dextram : altera in parte anteriore : reliquæ in reliquis partibus elucent : ultima denique prope initium caudæ.

DRACO, siue Anguis, inter Vrsas sinuoso flexu prostratus continet stellas 31.

E quibus lucidiores sunt 13. ordine sequentes : octo nimirum magnitudinis tertiæ : una in extremo capite : altera supra dextrum oculum : tertia in artiore parte ventris : reliquæ autem quinque in cauda eius.

Quartæ magnitudinis quinque sunt : tres nimirum in collo, secundum rectitudinem sitæ, & duæ in ventre.

BOOTES est signum Septentrionale, prope Vrsam utranque 22. potissimum stellis constans.

Hunc quasi digito monstrat cauda Vrsæ maioris.

Stellæ autem eius insigniores sunt 11. una primæ magnitudinis inter utrunque femur, quæ eximie splendida propriè Arcturus dicitur.

Quatuor magnitudinis tertiæ sunt : quarum prima supra sinistrum humerum est : secunda in media spina dorsi : tertia in dextro femore iuxta genu, & alia in sinistro calcaneo.

Quartæ magnitudinis sex sunt : una in capite : altera supra dextrum humerum : tertia sub sinistro brachio : quarta in medio clauæ quam manu tenet : & alia in eiusdem fine : & ultima in cinctura.

CORONA ARIADNES, imago est Septentrionalis octo stellis instar semicirculi condecorata : quarum illustriores sex sunt.

Secundæ

Secundæ magnitudinis una omnium splendidissima.

Quartæ magnitudinis sunt aliæ quinque: nempe duæ iuxta splendidissimam: ex utraque parte videlicet una: tres aliæ in altera tantum parte ordine sequentes.

HERCVLES sydus est Septentrionale sextum, 28. stellis constitutum. hic in genua curvatus per caudam Draconis ad æquatores abeunti fit obuiam.

Ex stellis eius potissimum notantur tertie magnitudinis sex numero.

Vna in capite: duæ in humeris: item una in dextro brachio, & talis in dextro latere: ultima denique in coxa sinistra.

Quartæ magnitudinis sunt quinque aliæ: una è tribus in sinistra manu, quia pellem Leonis tenet: duæ in coxis, dextra & sinistra: una etiam in genu sinistro: & alia denique in dextri pedis extremitate.

CEPHEVS imago quadantenus obscura, prope Cynosuram & Draconem stellis undecim constans: quarum magis conspicue numerantur 8.

Tertie magnitudinis una supra dextrum humerum.

Quartæ magnitudinis sunt reliquæ 7. una in pileo: duæ circa dextrum cubitum: altera videlicet supra, altera verò infra eum: item una in sinistro brachio, & alia in cinctura prope spinam dorsi: duæ etiam aliæ in pedibus, dextro & sinistro.

LYRA, quæ etiam Vulturis cadentis effigie notatur: si-
duæ est in cælis Septentrionale, decem stellis ornatum.

Ex his primæ magnitudinis est splendida illa in initio, quæ sola etiam Lyre nomine dicitur.

Tertie magnitudinis sunt duæ è quatuor illis, quæ in dorso Lyre apparent.

Quartæ magnitudinis septem sunt: duæ iuxta splendidam: item duæ reliquæ in Lyre dorso: una inter Lyre chordas: & duæ aliæ in eius extremitate.

caris rescribas. MUSETES. C. T. 1601. 1602.

GALLINA, quæ etiam Cygni nomine dicitur, est novum signum Aquilonare, stellis septendecim conspicuum: è quibus splendidiores sunt undecim.

Secundæ magnitudinis una illustrior in cauda eius existens.

Tertij ordinis quinque sunt: una in capite, duæ in alis: in singularum videlicet flexu una: & alia quoque in sinistra alæ extremitate: ultima denique in pectore.

Quarti ordinis itidem quinque sunt: una in medio collo: altera in dextræ alæ extremitatibus: duæ in pedibus, in utroque una.

CASSIOPEIA imago est decima Septentrionalis, sedili resupinato incumbens capite: & stellis 13. conformata.

È stellis autem istis clariores sunt octo.

Tertiæ magnitudinis quatuor: in renibus, in dextro lumbō iuxta sedile, in medio sedili, in sinistro genu.

Quartæ magnitudinis totidem: una in capite: altera ubi sedili innititur: tertia in sinistro brachio: quarta in altero pede.

PERSEVS imago est undecima, stellis novè decima condecorata. È quibus decem sunt præ cæteris insigniores.

Secundæ magnitudinis duæ: una splendida in dextro latere: altera insignis illa in capite Medusæ, quod Perseus sinistra manus tenet.

Tertiæ magnitudinis sunt quinque: una in humero dextro: altera est una è tribus in dextro latere: tertia in sinistro genu: quarta in sinistro calcaneo: ultima in sinistri pedis extremitate.

Quartæ magnitudinis tres aliæ: una in capite: altera in dextro genu: & tertia propè splendidam in capite Medusæ.

HENIOCHVS Pegasi pedibus subiectus, imago est aurigæ in sinistro humero capram gestantis, tredecim stellis lucens.

È stellis

vicina: altera in media ferri longitudine: tertia ad eius finem: quarta in extremo illius qua parte chorda impellitur.

AQVILA signum est effigiem aquilæ avis representans: sex stellis illustratum.

Stellarum eius una est secundæ magnitudinis in colli principio.

Tertiæ magnitudinis quatuor sunt: in sinistra ala: in collo: prope splendidam in dicta ala: item in cauda: una denique in capite eius quartæ magnitudinis conspicitur.

DELPHINVS eodem in loco decem stellis configuratus apparet: è quibus septem tantum sunt notiores.

Tertiæ magnitudinis quinque: quarum quatuor in capite, & una è tribus illis, quæ in cauda sunt.

Quartæ classis, reliquæ duæ in cauda eius existentes.

PEGASVS est signum viginti stellarum, configuratione equi alati imaginem referens.

Duodecim verò stellæ in eo reliquis clariores sunt.

Secundæ magnitudinis: una in umbilico: & duæ in ala dextra: altera videlicet in summitate eius: altera in extremitate.

Tertiæ magnitudinis: in dextro genu: item in humero dextro, & in collo una.

Quartæ sunt sex: una supra dextrum oculum, & similis in ore: duæ in pectore eius coniunctæ: reliquæ in utroque calcaneo singulæ.

EQVICVLVS est imago minoris equi, quatuor stellis nubilosus expressa.

ANDROMEDA signum est vigintitribus stellis conspicuum.

Stellæ eius illustriores sunt duodecim: octo nimirum tertiij ordinis: quarum duæ sunt in duobus humeris: una iuxta dextram manum: itemq, una in cubito sinistro: tres in cingulo: & una denique in pede sinistro.

Reliquæ

Reliquæ quatuor sunt ordinis quarti: quarum tres in manu dextra sunt: & una in calcaneo dextro.

TRIANGVLVS est imago triangularis quatuor stellis notata.

Stellæ eius tres in tribus angulis sunt tertiæ classis: quarta stella, quæ est in media basi, est etiã quartæ magnitudinis.

Adhuc de imaginibus cœli in parte Aquilonari: sequitur de Meridionalibus.

MERIDIONALES cœli imagines sunt, quæ in plaga mundi Austrina antipodibus nostris potissimũ apparêt.

Eiusmodi numerâtur quindecim: Cetus, Orion, Eridanus, Lepus, Sirius, Procyon, Argo, Hydra, Crater, Coruus, Centaurus, Lupus, Ara, Corona Austrina, & Piscis maior.

CETVS est signum Meridionale vigintiduarum stellarum configuratione, ceti marini figuram ostendens.

Ex stellis autem Ceti lucidæ magis sunt tredecim: quarum una est secundæ magnitudinis: quæ quòd in medio sit, venter Ceti vocatur.

Tertiæ verò, nouem sequentes: una in ore eius: due in dextra maxilla, & una in dorso: due etiam in cauda, ac totidem propè eam: vltima denique ex illis, quæ quadrilateram figuram exhibent.

Quartæ magnitudinis sunt tres reliquæ in quadrangulari figura.

ORION est imago triginta octo stellarum positu, virum in lumbis zona cinctum exprimens.

Stellæ autem eius notiores sunt duodecim: quarum due sunt primæ magnitudinis: altera in dextro humero aliquanzulum rubra: altera in sinistri pedis extremitate paulò splendidior.

Secundæ

Ceteri rescribas. Muberes. © T. 1661. 1662.

Secundæ magnitudinis sunt: tres splendida in cingulo, & una in sinistro humero.

Tertiæ autem sunt, quatuor in clypeo eius positæ: una etiam in manubrio ipsius gladij: item una in eiusdem extremitate.

ERIDANVS figura est trigintaquatuor stellarum instar fluij eiusdem nominis, quem hodie Padum vocant, diffluens.

Lucidiores Eridani stellæ sunt 10. primæ videlicet quantitatis una in fine fluminis splendida.

Tertiæ sunt septem: una in fluij initio, & una in media eius longitudine, non procul à Ceti pectore: tres in tertia eius parte. Similiter etiam illa quæ in eiusdem inflexu Ceti pectus tangit: & denique una finem propemodum fluij.

Ad quartum ordinem refertur, quæ inter stellas in tertia fluij parte positas quarta est.

LEPVS signum est cæli Meridionale, duodecim stellis clarum.

Stellæ autem in hoc lucidiores sunt octo: duæ tertij ordinis: quarum altera est in medio Leporis ventre: altera verò sub ventre.

Quarti autem ordinis sex numerantur: prima in ore leporis: secunda in altero iliorum: tertia in crure sinistro posteriore: duæ sequentes in sinistro pede: quarum altera est in parte anteriore, altera in posteriore: ultima autem in eius cauda.

SYRIVS est astrum cæli Australe stellis octodecim, Canis maioris effigiem referens.

Splendidiores autem huius stellæ sunt octo sequentes:

Primæ magnitudinis est una in ore eius lucidissima.

Tertiæ autem sunt quatuor: prior in ventre eius inter posteriora femora: altera in cauda: duæ reliquæ in pede dextro: anteriore & posteriore partibus.

Tres reliquæ ad quartam magnitudinem referuntur: duæ in collo, & vna in spina dorsi.

PROCYON est imago Caniculam referens, in Meridie, duabus stellis ornata.

Harum vna est primæ magnitudinis, in scapula eius admodum splendida: altera quartæ magnitudinis, in collo.

ARGONAVIS signum cæli est, 45. stellis lucens: quarum clariores sunt 18.

Ex stellis istis altera in remo Australi, quam propriè Canopum vocant, est primæ magnitudinis.

Secundæ autem sex sunt: duæ splendidiore in malo navis, & vna in ipso corpore: duæ etiam aliæ in carina, & vltima in sponda.

Tertiæ insuper sunt undecim: nempe in medio remo Septentrionali: in remo Australi, & inter utrumque istum remum vna: duæ in fune quo antennæ ad malum alligantur: item in media naui: & in puppi totidem: ac denique duæ in carina, quarum altera non procul est à proa.

HYDRA imago est Meridionalis, stellis vigintiquinque, Serpentem referens.

Stellæ huius syderis præ cæteris conspicuæ sunt quatuordecim.

Vna secundæ magnitudinis in primo hydræ flexu, non procul à collo.

Tertiæ verò magnitudinis decem videntur: nempe in summo capite: supra sinistrum oculum: in naso: in maxilla: in ore: in singulis videlicet hisce partibus vna: deinde duæ in initio colli: & totidem in tertia fere eius parte post primum flexum: vltima in caudæ extremitate.

CRATER est imago poculum bibendo idoneum referens, eaq; septem stellis expressa.

Et omnes istæ stellæ sunt quartæ magnitudinis: quarum priores duæ videntur in ansa eius: vna deinde in extremo

teris rescribas. Mulieres. C. T. 1661. 1662.

iremo margine: similiter in pede, super quo locantur, duæ sunt.

CORVVS est sydus septem quoque stellis lucidum.

Ex iis tertiæ magnitudinis quinque conspiciuntur: nempe in capite, in rostro, in ala dextra, in sinistra alæ exordio: in pede altero.

Vna autem quartæ magnitudinis est in sinistra alæ extremitate: ultima minus splendida est.

CENTAURVS Chiron est imago triginta septem stellis conspicua.

Pulchriores autem eius stellæ sunt 14.

Prioris magnitudinis est tantum splendida illa in priore parte dextri pedis.

Aliæ quinque sunt secundæ classis.

Vna in extremitate corporis humani: reliquæ in pedibus: duæ nimirum in posteriore pedum parte, dextri & sinistri: & totidem in dextri calcanei parte anteriore & posteriore visibiles.

Tertiæ magnitudinis stellæ tres sunt: duæ in duobus humeris, & vna in dextro brachio.

Quartæ in super classis quinque conspiciuntur: quarum vna in capite est: item in medio dorso: & sub sinistro humero vna: duæ etiam in sinistra manu.

LVPVS ex Lycaone transmutato ortus, imago est stellis nouemdecim configurata: quarum splendidiores sunt tredecim sequentes.

Tertiæ magnitudinis, vna in ventre: item vna in dextro crure posteriore: tertia in posteriore parte dextri pedis.

Quartæ magnitudinis decem sunt: quatuor in capite eius, quadrangularem figuram constituentes: vna in humero sinistro: & similis in spina dorsi: duæ in super in cauda lupi: atque duæ in priore pede sinistro.

ARA COELI, sine Altare, septē stellis exornata lucet.

Et quibus sex sunt quarta classis: una est in medio fere altari: item una in eius fundamento: tres in medio igne: una etiam in summitate ignis.

Ultima denique est quinta magnitudinis in primo altaris gradu.

CORONA Australis, quae Bacchi quoque nomine dicitur, est imago tredecim stellarum: è quibus septem in primis lucent.

Nempe quartae magnitudinis quinque: quarum una est in medio arcus Boreali: una item in principio arcus Australis, & quae hanc sequuntur versus Austrum tres reliquae.

Quinti insuper ordinis sunt duae aliae, quae eidem in medio Australi arcu posita succedunt.

PISCIS AVSTRINVS, qui Syriae populorum Deus habitus fuit, sydus postremum est, duodecim stellis condecoratum, quae omnes, tantum exceptis duabus, sunt illustres.

Vna in ore eius splendida primae magnitudinis: tertiae itidem una, quae stellam prope caudam sequitur.

Quartae autem classis sunt octo: una in summo capite: item in maxilla: duae aliae in ore iuxta splendidam primam: adhuc una in dorso, & quae hac ipsa in spina dorsi superior est: item in cauda Piscis, & prope eam alia.

Hucusque de inerrantium, siue fixarum stellarum imaginibus: sequitur de Planetis, siue stellis errantibus.

PLANETAE sunt stellae in ceteriore caelo, varium inter se motum conficientes: quo sensu Latine errantes dicuntur.

III Varietas ista motionis praeter aliarum stellarum cursum accidit: quod in paribus caeli, quae singulis planetis attributa sunt, sese circulariter mouentes fiant vel Stationarij

narij in abside in primis tum summa, tum ima: vel etiam Retrogradi.

Stationarij sunt planetae, quando ad definitum aliquem terminum venientes, sui corporis ad aliam partem conuersione cursum inhibent, ideoque immoti quasi subsistere videntur.

Absis, siue Aux summa, est locus globi planetarum supremus: ad quem si moti fuerint, altius ascendere nequeunt: & à terris sunt remotissimi. unde etiam Apogæon dicitur.

Absis, siue Aux ima, est locus è contrario prioris infimus: ideoque nobis propinquissimus: quare & Perigæon vocatur.

Retrogradi fiunt planetae, cum se rursus à statione commouentes non progrediuntur eò, quò prius intenderant: sed partem aliquam confecti itineris retro legunt.

III Virtutes planetarum, quæ æquè variæ sunt atque motus eorum, fortiores omnino fiunt, tum in propria domus habitatione, tum in coniunctionibus: secus verò minores.

Domus propria singulorum planetarum hîc intelligitur illud signum Zodiaci, in quo primò omnium in vniuersali creatione singuli, secundum Astronorum determinationem, conditi sunt.

Et hisce generaliter præmissis, sequitur sigillatim de singulis.

Stellarum verò errantium aliæ eodem & constante splendore lucent: aliæ diuerso.

Eundem splendorem obtinentes mouentur cursu vel impari, vel pari.

Impari cursu mouentur stellæ errantes: quarum singulæ proprium motionis obseruant.

Eiusmodi planetae sunt superiores: Saturnus, Iupiter & Mars bellicosus.

118 Regit itaque complexiones melancholicas, & inde ortos morbos eiusdem naturæ: item phlegmaticos viscosos, iterumque congelatos: videlicet lepram, cancrum, morphæam, &c.

Si autem dominetur in domo propria, facie & gradu debito: utilissima contra istas infirmitates fieri possunt experimenta.

119 Principatus eius in conceptione hominum elucet, tum in primo mense, tum multò magis iterum in octavo: quã obrem rarò qui in hoc mense editur fœtus, propter malignitatem & frigiditatem Saturni, viuere diu potest.

120 Genitorum verò vitam gubernat, maximè in fine eorum, quando frigidi & pituitosi sunt senes.

IUPITER est stella errans lucida, 12. annorum spatium circum suum percurrens.

Luciditas huius tam insignis est, ut etiam umbram de se spargat, præsertim in Perigæo: unde etiam Phaeton à splendore dicitur.

Planeta est etiã masculinus calidæ & humidæ naturæ, eiusque benignioris: domos habens in Sagittario & Piscibus.

Dominium præcipuè obtinet in sanguineos, in iuniores, in lætitiæ operationes: ideoq; etiam in infirmitates vniuersas, è sanguine minùs tamen adusto genitas.

Et si ritè in sua domo dispositus sit, tum sub dominio eius ad prædictas affectiones optima quæque remedia colligi possunt.

Sub huius etiam potestate homo est in utero matris, tum in secundo mense, tum magis iterum in nono: ideoque tum temporis genitus plurimum vitalis est: eò quòd Iupiter quæque vegetantis virtutis origo sit.

MARS stella est in ordine errantium tertia, colore rutila siue flammea, duobus annis suum cursum conficiens.

Planeta

Planeta itidem hic est masculinus : vehementer calidæ quasi urentis & sicca nature; ideoq; quodammodo malignus, & infortunatus esse consuevit : domos proprias habens, Arietem & Scorpium.

Vires suas prædominantes potissimum exerit in cholericos, & feruidum motum iuuentutis, in bella & seditiones.

Itaque si bene positus sit in suo dominio, facie & gradu conueniente, ad phrenesin, ad febres, & præcipuè causona aliasq; affectiones ardentes curadum utilissima remedia fieri & colligi possunt.

Hominem in conceptione præcipuè regit mense 3. vitam deinde eius disponens circiter annum maximè 40. ad usque 50, & ultra. Estq; virtutis in homine irascibilis origo.

III Partibus] Omnis planetæ statio, vt & retrogradatio, est respectu motus epicycli, non propriæ Sphæræ: Sol autem epicyclum nullum habet, & propterea nec stationem, nec gradationem retro. Quod si ita sit, atque varietas ista motus ex circulo illo pendeat, nec ipse Sol inter planetas foret numerandus. Tu verò nullam epicycli doctrinam tradens, per obscurius planetarum errores interpretaris. *Se-se]* Cùm varietas secundarij motus planetarum, ex circulis excentricis, & concentricis pendeat, & partes Sphærarum constituat, singuli horum globi in membra partiendi fuissent: tum motus varius inde eliciendus. Sin autem simplicis corporis simplicem tantum motum esse teneas, cum cæteris rei physicæ authoribus, nulla alia arte diuersos motus, & peruagantium rationes, quàm ita constitutis globi partibus, expedieris.

III 2 Domus] Est ista omnis astrologica, non physica, ex domo, & aspectu influentia : quod namq; physicum foret, id semper inerit, & necessariò, nec alio euentu

Manuscript. Brighti. T. 1. p. 88.

euétu orietur, at verò aspectus ad aliud relationē ob-
tinent: ergo quod inde nascitur, physicis est alienū.

113 *Motus*] Non ob tarditatem motus miranda
portendunt; sed quia, excepto sole, cocunt planeta-
rum maximi, & summis virtutibus præditi. Nam vis
non ex motu oritur, sed fluit ex ipsa planetæ natu-
ra. *Regnorum*] Quos deinceps doces, euentus, astro-
logici sunt, non phyfici, & ex naturarum collatione
nati: neque enim dum de pluuiis præcepisti, nec
ventorum recondita antra aperuisti nobis, vt nec de
masculis, aut fæmellis accepimus, vtpote postero-
ribus singulis.

114 *Coniunctio*] Coniunctiones hæc comuni abs-
te dictæ priores sunt: communis enim ex specialibus
conflatur, tanquam totum integrale ex membris:
membra autem integro priora sunt, vt huic essenti-
am præbentia. hæc enim toti insunt, non totum
membris, proptereaque priora.

115 *Media*] An non potius extrema est Saturni
cum Marte? reliquæ potius mediæ, cum medium Io-
uem participant. *Bella*] Astrologica hæc (Scriboni)
nimis importunè se ingerunt physicis: aliud namque
est naturam interpretari, aliud ex Natura hariolari,
& alterum altero prius. Et cum diuinatio ex coniu-
ctionibus istis, de regum, ac principum fortunis, ac
belli ducibus, Rerumque pub. statu, feratur, multis
hypalleis scientiis interiectis, Physicæ posteriora
tanto discrimine intercepta, perfricta nimirum
fronte, & violata artium omnium iustitiæ lege, in
mediam physicam irruperunt.

116 *Annis*] Coniunctiones prædictæ ex vario di-
uersoque planetarum motu oriuntur, doctore teip-
so, ergo prius quàm de aspectibus agendum, de pla-
netarum

netarum singulorum motu præcipiendum fuisset.

117 *Frigidæ*] Non frigidæ, aut siccæ Naturæ, cum prorsus elementaris qualitatis sit expers. atque adhuc (Scriboni) obtundis astrologicis heterogeneis.

118 *Melancholicas*] Non dum facta est melancholicorum mentio, neque dum quid lepra, quid Cancer, quid morphæa intelligit Physicus discipulus: nec ex Physica intelligere debet, cum medica sint omnia, & posteriora, & ideo perturbata scientiarum natura physicam doctrinam interturbantia vnumquodque physicum præceptum rei essentia & essentiali proprietate, tanquam circo cingitur, ut quod tertium existat, sit heterogeneum, & aliò conferendum. Sanitas autem, ut & morbus (in quibus medicæ præceptiones omnes & actiones consumuntur) nec essentia, nec essentialia proprietates sunt, non ergo Physico tractanda. Syllogismi propositio nisi rata teneatur, omnino nullus vniuersis scientiis & artibus ingenuis ad physicam præcludetur aditus, sed totam artium cognationem & familiam (quod absurdum) vna physica caperet. Sin autem essentiæ, vel essentialium proprietatum limites semel prætergrederis, & in accidentium regionem pedem intuleris: exciperis continuò artium reliquarum apparatus, extra rei Naturam positarum, quæ omnes iunctis viribus, indicto bello, de finibus sollicitæ, cogent te vel inuitum referre pedem & in rei Naturam, essentialemque proprietatem te recipere.

119 *Conceptione*] Hæc genethliaca, haud physica sunt: ut neq; de hominis conceptione (nondum eò producta physica institutione) posteriora, hinc vel cōmemoranda sunt, lege Methodi contrà sanciente.

120 *Genitorum*] Reliqua fere huius capitis omnia sunt physicis aliena: vt de Saturni regno in senes, Iouis in sanguineos, Martis in cholericos, & iracundos motus, ex posterioribus tantum intelligenda.

Et hi fuerunt Planetæ, qui impari spacio circumuoluuntur: sequitur de inferioribus, qui pari cursu mouentur.

Pari temporis spacio mouentur Sol, Venus & Mercurius qui annuo interuallo iter suum conficiunt.

SOL est stella errans, omnium lucidissima, temporum vicissitudines describens, & vitam inferiorum fouens.

Vt enim lucis, ita caloris quoque & facultatis vitalis vniuersæ scaturigo est: qualitate pollens calida & sicca mediocriter.

Domum possidet unicam in Leone.

Regit autem affectiones calidas & siccas: ideoq; sub dominio eius ad eiusmodi passiones remedia formari possunt optima.

Potentia eiusdem in conceptione hominum elucet mense primùm quarto: postea verò vitam eorum disponit in primis à vicesimo secundo adusque quadragesimum primum annum.

Stella Solis si in orbis sui apogæo, aut perigæo feratur, sit Solstitium.

120 Solstitium vel æstiuale est, vel hybernium.

121 Æstiuum solstitium est Solis altissimi, ideoq; diei longissimi determinatio.

Contingit hoc nostris temporibus 12. vel 13. Iunij in principio Cancræ.

Hyber-

Vires suas in conceptione hominum præcipuè ostendit, & quidem quinto mense: vitam verò eorum deinceps disponit ab anno 14. ad annum vsque 22.

MERCURIUS stella est errantium minima, parumper albicans.

Naturam habet variam, & omninò versatilem: cum calidis calidus, cum frigidis etiam frigidus est: sequitur enim naturam eius cui coniungitur.

Domos occupat Geminos & Virginem.

Imperium autem habet potissimum in animæ hominum accidentia, utpotè cogitationes, easq; profundiores, adeoq; cognitionem, studium, scientiam & scripturas. Vnde etiam quia artes Mathematicæ in primis excellentes in commutationibus & negotiationibus mercatorum versantur, ille à mercemoniis dictus est.

Quapropter sub eius dominio commodum fuerit inchoare studia literarum, iisue operam nauare: nuncios & rumores referre. Tum enim maiorem habebunt varitatem.

Conceptionem hominis regit potissimum mense sexto: vitam deinde eius disponit etiam à quarto anno ad usque decimum quartum.

Mercurius si cum superioribus planetis coniungatur, præter alia redundantiâ pluuiariam, submersiones & ruinas significat. Similiter quoque si cum Venere iungatur in mansione humida.

In domo autem propria, significat ventos maximos, motumq; aeris valde impetuosum.

120 Solstitium] Solstitiorum doctrina nõ est physica, cum nihil solaris Naturæ contineat: Sed omnia ex euentu, pro varia poli eleuatione: vel pro situ regionum orbis inferioris, varia fiant Solstitia. quod autem naturale est, non ex alio pendet, sed omnino, semperque inest. Sol autem, ad terram vel apogæus,

apogæus, vel perigæus est: neque eisdem terræ partibus, sed aliis atque aliis; neque ideo naturalis vlla Solis affectio, vt nec planetarum reliquorum, apogæum vel perigæum esse. Sed ex asidibus solis sphæræ ingenitis, & huius partem continentibus, nunc propriùs, nunc longiùs centro abest, cuius respectu, nullum solstitium est. ergo ista cœli ad terram relatio, ipsa incognita terra, intelligi nequit, quod autem physicum est, ex causis suis percipitur, nec alia Natura illustratur^r posteriore. Qui verò prognosticam & diuinatricem artem instituere velit, & cœli, & terræ, & omnino vniuersæ Naturæ facultates, non tantùm naturales, sed & hominum morales nosse prius debet, ex quibus prognosticæ partes vniuersæ oriuntur.

121 *Diei*] Omnis diei ratio, vt & temporis vniuersi, ad computum spectat, & à physica schola (ob prædictas rationes) est aliena. quæ reliqua sequuntur huius capitis contra legem iustitiæ allata, astrologis, & prædictionum hariolis, quorum propria sunt, relinquenda.

Tantum de Planetis eundem splendorem obtinentibus: sequitur de diuersimodè lucentibus.

Diuersimodè lucentes planetæ sunt Luna & stella cometarum.

LVNA nimirum stella est errans in ordine infima: 27. diebus, & horis 7. metam constitutam attingens.

122 Stella hæc quamvis proprio lumine etiam luceat, maximam tamen copiam sui luminis à Sole mutuatiitiam habet.

Sed

Sed quia essentia eius admodum inæqualis est, utpotè alicubi rarior, alicubi verò crassior: idcirco inæqualiter radiis Solaribus collustratur.

Nempe pars eius à Sole auersa tota opaca est: altera Solem ipsum respiciens luminosa est: & eius quidem tanta solium portio conspicua est, quanta nobis obuertitur: unde diuersæ corporis Lunaris apparitiones fiunt.

123 Luminosa pars Lunæ aut coniungitur cum Sole, aut ab eo digreditur.

Coniuncta Soli Luna primis quatuor cuiuslibet mensis diebus tegitur à maiore lumine radiorum solarium: quod tempus dicitur nonilunij.

124 Digrediens à Sole magis magisq; illustrata, iterum oculis nostris apparet.

Apparitio Lunæ vel partialis est, vel plena.

125 Partialis fit tum ante, tum post oppositionem: illa crescens, hæc decrescens Luna dicitur.

Partialis autem omnis vel minor est, vel maior.

Minor est tum corniculata, tum dimidiata.

Corniculata seu Falcata Luna est, quando in cornua excavata primum augeri incipit & cuiuslibet mensis die, distans à Sole duobus signis siue gradibus 60. item post oppositionem die 26.

Dimidiata, siue diuidua Luna est circa diem plerumque septimum: & iterum post oppositionem die mensis 22. cum tribus signis à Sole aut gradibus 90. distat.

Maior apparitio partialis, Lunæ est gibbosæ, aut præzumidæ, quando pleno eius orbi adhuc quidpiam deest: circa diem 11. & post oppositionem die 19. quatuor signis aut 120 gradibus à Sole distans.

Plena apparitio Lunæ est, cum diametraliter Soli opponitur circa diem ferè 14. quando plenè lucens aut plenilunium dicitur.

Hæc

Hæc paulatim marcescens decrefcit, atq; imminuitur, donec iterum Soli coniungatur: id quod fit circa diem mensis 30. Interea temporis decrefcens appellatur, & fpecialiter quidem iisdem quibus ante apparitionem nominibus.

122 *Proprio*] Luna non propria luce lucet, Sed aliena, nempe Solis, à cuius radiis, vniuerfi cœli lampades illuſtrantur, ipſæ per ſe lumine deſtitutæ: dic aliâs, cur à Sole vultu auerſa, opaca ſemper apparet Luna, & quaſi tenebris immerſa.

123 124 *Luminofam*] Luna nullam obtinet partem luminofam quam Soli coniungat, ſed ex ipſa cum Sole coniunctione, fit ſuperna facie luminofa. nec magis à ſole digrediens illuſtratur, vſque dum ex Diametro ſoli opponatur; atq; tum altera facie nobis conſpicua, expletur lumine.

125 *Oppoſitionem*] Ex poſteriore oppoſitione, haud prudenter definis partitam apparitionem: oppoſitio namque poſterior eſt, & pleno vultu apparentem lunam oſtentat.

Hæc de Luna: ſequitur de Cometis.

126 *Stella cometarum, eſt ſtella errans, varium motum & ſplendorem in regione planetarum obtinens. Stella eſt rarioris admodum apparitionis: nunc infrâ, nunc ſuprà alios planetas conſpicua, ideoq; etiam grauiffima queque prænunciare ſolet.*

Nempe bella ſæpius ob infelicem aſpectum Solis & Lunæ in eclipſi, aut coniunctione ſuperiorum planetarum.

Et quia aer diuidius ab ea afficitur, peſtẽ & interitum animalium: item quia ſuſſum à cometa attractis multis exhalationibus terra multum exiccatur, ex ariditate ortam ſterilitatem, & demum annonæ caritatem denunciat.

126 Docueras (Scriboni) pag.13.lib.2.simplices
 essentias rotundas esse Naturas, ex nihilo factas, &
 vniusmodi compositione constantes: & paulò post,
 has in constantes & minùs constantes partiris: con-
 stantibus cœlum, & stellas comprehendis; & dein-
 ceptis stellis in fixas & planetas diuisis, cometas pla-
 netis adnumerat. ex quo (autore Scribonio) come-
 tæ ex nihilo fient; cœli, astrorumq; æmuli, rotun-
 ditatem obtinebunt: Præstantissimam formam ob-
 tinentes, perennitate cælestibus Naturis æquabun-
 tur: quorum neutrum, salua lege veritatis, affirmare
 queas. Etenim ex viscosa exhalatione materiam
 habet cometa; neque inter Naturas initio creatas
 genesis historia recensetur. Sed potiùs symptomaticum
 quid Naturæ est, horrenda, & terrificam porten-
 dens. neque rotundam figuram habet, vt cælestes
 Naturæ, sed vel in barbam, aut in caudam, figura
 porrigitur, vel in crines diffunditur. Et cum vel
 maximus cometarum, & firmissimis partibus con-
 stans vix centum dies durare conspiciatur, constans
 natura haberi nequit: neq; inter stellas rectè queat
 recenseri. Porrò quod docuisti Pag.42.lin.5. diuersi-
 modè lucere, tanquam affectionem cum luna com-
 munem, æquiocationem admittit diuersimodæ lu-
 cis. Lucendi namque diuersimodè ratio, pariter ad
 idem genus haud refertur: cum aliter diuersimodè
 luceat luna, aliter cometa: hæc quia variè solem as-
 piciens vultum diuersum, atque varium præbet, hic
 quia sensim accensus, atque tandem extinctus, in-
 constanti lumine conspicitur. omnis autem affectio
 communis similiter se habet ad ea, quorum affectio
 est.

G

Adhuc .

Adhuc de Planetis: sequitur de Planetarum Eclipsibus.

127 **E** Planetis aliquando lumine deficiunt, & præ cæteris occultantur Sol & Luna.

Contingit utriusq; defectus in Zodiaco, si luminaria illa duo sint in nodis suorum circularum, vel omnino propè ipsos.

Nodi sunt intersectiones circularum, qui à Solis ac Lunæ cursu conficiuntur: eorumq; figura Draco dicitur.

Ex his alius superior est, ascendens dictus, vulgò Caput Draconis. Alius inferior, seu descendens: Cauda Draconis dicitur.

Ascendens nimirum nodus est punctum illud, ubi Luna à media parte Zodiaci, quam lineam Eclipticam vocant, digrediens, ad verticem nostrum accedit.

Descendens nodus est, ubi Luna digrediens iterum à vertice nostro remouetur.

Defectus autem, siue Eclipsis luminarium vel totalis est, vel partialis.

Totalis est totius syderis obscuratio, quæ contingit in ipsis intersectionibus mediis.

Partialis est in una tantum parte luminaris obfuscatio, quæ prope nodum alterutrum contingit.

ECLIPSIS proinde SOLIS est radiorum Solis ab oculis hominum saltem exclusio.

Accidit hæc ob interpositionem Lunæ, propter propinquitatem radios solares sua crassitie excludentis & auertentis: & propter Solis à terra distantiam.

Eodem modo, quo exiguum aliquod corpus ante oculos nostros positum sæpe montem vel amplissimum tegere potest.

Interpositio autem illa fit in coniunctione utriusque planetae.

Termini

res rescribas. ANIMAD. T. 1. 1001. 1100

Termini coniunctionis ultra citraq; nodos describuntur: in Septentrione 20. gradibus, 40. minutis. In Meridie 11. gradibus 22. minutis.

Si enim paulò lōgiùs extra nodos Luna euagetur in latitudinem: ita Solem præterit, ut nullam eius partem perstringat.

Partialis proinde defectus Solis vel maior fit, vel minor, prout coniunctio corporum directa fuerit.

Maximè Sol obscuratur, adeoq; totaliter ferè, si centra luminarum & visus noster secundum linearum rectitudinem coniungantur: quam coniunctionem vocant Apparentem.

ECLIPSIS LVNAE est luminaris Solaris in Luna priuatio.

Contingit illa in oppositione, Luna incurrente in umbram terræ diametraliter in Solem & Lunam positæ.

Umbra enim terræ, ceu corporis opaci lucido Sole minoris, figuram referens coni, aut rectæ pyramidis, maior est quàm Luna, adeoq; etiam ultra spheram eius extenditur: idcirco Luna in eius umbram incurrens occultatur.

Termini ecliptici oppositionis à nodis ultraq; citraq; 15. tantummodò gradibus determinantur.

Sed quoniam Luna rarò tam propè ad eclipticum pertingit, rariores sunt defectus lunares.

Totalis Lunæ obscuratio, quamuis ab omnibus in eodem hemisphærio, viuentibus conspiciatur: Orientalibus tamen tardius, Occidentalibus verò citius apparet.

127 Lumine] Ambo lumine nō deficiunt, Sol namque lucis autor, æquabiliter, ut constanti lumine splendet. Luna verò, nisi cum Sole coitu, facie nobis auersa, lumine destituitur: ut & ex terræ interposito ecliptico, deficit: Nos eclipsibus vtriusque lumine deficiamus. est porro eclipsium doctrina astrologi-

ca, & ex motu astrorum, & euentu nata, neque ex rei natura orta, vt & illa prognostica inde deprompta. Quid quod eclipses hæ ex lege Sapientia minimè his quadrant, sed etiam cum aliis planetis communicantur? hinc Mercurius visus est aliquando Veneris stellam obscurare.

Tantum de Naturis constantibus: sequitur
de minùs constantibus, vtpote
de Elementis.

Minùs constantes naturæ, sunt essentia corporata, ob formam ignobiliorem haud diu durabiles. cuiusmodi sunt elementa.

Quamuis enim forma ista ob cecitatem mentis nobis minùs appareat: manifestè tamen varios motus & effecta producit.

128 ELEMENTA autem sunt essentia simplices, minùs constantes, rerum concretarum, siue mixtilium matrices atque domicilia.

Hæc unà cum cælo Deus in principio creauit, singulaque perfectè & absolutè exornata, à reliquis singulis distinxit, vt in iis res aliæ vniuersæ corporata sedem suam & habitationem habere possent.

129 Et hanc ob causam iis, qui res corporatas mobiles tantùm in physicis considerârunt, dicta fuerunt elementa, & principia aliarum rerum, quasi prima & simplicissima in earum ordine, absque quibus cætera corpora subsistere non possent.

* Nam res mixtiles, tanquam in utero infantes, in elementorum regionibus è propria singula materia virtute cæli producuntur, ac denique fouentur & conseruantur.

130 Quamuis autem simplicia primùm facta fuerint
elementa

elementorum corpora: ob mutuam tamen inter se coniunctionem, impuritatem quandam contraxerunt, quæ simplicitatem quodammodo repressit, ut conseruandis corporibus aliis magis essent idonea.

Ea insuper singula adiunctis essentiae suæ qualitatibus, variè corpora contenta afficiunt: sicuti æstuarium aut calidus quicumque locus animantia, & res alias etiam calefacit.

Elementum aliud pellucidum est, aliud obscurum magis & crassum.

Pellucidum, cuius essentia propter tenuitatem pellucidior est: & quidem pro maioris minorisue tenuitatis ratione magis vel minus lucidum.

Magis pellucidum elementum est aer.

Aer est elementum pellucidissimum frigidiusculum & humidissimum.

Hic propter summam tenuitatem liquidissimus quoque est, & fluidissimus: ideoque facilimè dissipabilis, atque mobilis omnem alium locum penetrare potest.

Frigiditas autem aeris non utrobique equalis est, sed a libi remissior, adeoque planè insensibilis, alibi intensior: calore nimirum Solis, vel propinquioris, vel remotioris aucta, seu diminuta

Ideoque tres regiones, siue partes aeris proponuntur.

Suprema aliarum respectu calidissima, sicca, & luminosior, propter syderum cæli propinquitatem.

Hæc propter similitudinem qualitatum ex consuetudine tantum ignis nomine fuit dicta: unde deinceps alij errore decepti proprium ex hoc aere elementum fecerunt.

Ignis enim quo in focis nostris fruimur, est intentissima tantum caliditas cum extrema siccitate in corporibus vstibilibus: à qua videlicet corpora eiusmodi accedente motione aeris accenduntur.

131 *Et flamma ignis illius est accensus solummodò aer: quare etiam ob aeream mobilitatem leuitatemq; in altum semper ascendit.*

Alter pars aeris, siue media, est frigidior & tenebricosa, propter qualitatum in reliquis partibus antiperistasis: tñ etiam propter minorè radiorũ Solis hoc in loco efficaciam.

Infima deniq; pars in qua nos degimus, indiscreta est.

Nempe modò calida, propter radiorum solarium à terris reflexionem, qua ingeminantur quasi, & conduplicantur: & quidem calidior, ubi radij redisparguntur: modò frigida, ob corporum inferiorum absentibus radiis frigiditatem.

132 *Aer proinde animantibus uniuersis adeò necessarius est, ut si vel ad dimidiam horam eo priuentur, diutius conseruari non possint.*

Calorem enim eorum, quo sustinentur, temperat, ac refocillat: ne citius languescat, & debilitetur.

133 *Quò purior autem & tenuior hic fuerit, eò quoque salubrior: quò impurior & crassior, eò magis quoque perniciosus est.*

Insalubris igitur est, qui stagni aut paludis propinquioris halitu inficitur, aut qui ob stagnum, siue flumen vicinum nebulosus est: item qui editis montibus in valle inclusus non difflatur: & qui animalium, olerum aut leguminum putredine fimòue coinquinatur.

*Elementa non sunt principia materiata rerum mixtilium, sed subcœlestium corporum prima, in quibus prius factis res aliæ fiunt & viuunt.

128 *Matrices] Quod vnâ cum cœlo à Deo creatum est, cæterarum rerum sub cœlo futura Matrix, vt inconstantem, & ignobili forma præditam habeas, etiam atq; etiam cogita, Scriboni. cæteræ namque res vniuersæ sub lunę sphæra comprehensæ, specierum propagatione, parè cum cœlo obtinent diu-*
tur-

turnitatem. Ergo quod harum matrix futurum est, cœlo nihilo magis caducum foret, si elementa rerum matrices tantùm, sit existimandum.

129 *Elementa*] Non quia rerum matrices sunt, dicta sunt elementa, ut nec principia: matrix namque extra rem ipsam posita est, elementa verò rei essentiam complent: quibus autem elementa habentur quatuor illa secundum cœlum simplicissimæ naturæ, inde talia habentur, quia ad perfectè mista constituenda, certis rationibus coeunt, non quòd tanquam in sinu, vel vtero fœtas excludant. atque hîc etiam tibi elementa à principijs fuissent distinguenda. Rerum autem ipsarum substantiam constituere, vel inde apparet, quod extincto animali, vel arte corrupta vegetabili Natura, singula inde elementa liceat elicere, & distincta quatuor, vel oculis repræsentare.

130 *Simplicitatē*] Ergo (vel te ipso iudice) non sunt simplicia, (neque certe sunt) simplicia enim qui forent compositarum rerum Nutrices? annon potius tenendum hæc ipsa nobis opportuna, composita esse? maximè tamen inter composita, elementorum simplicitatem recipere? ut aliud elementum simplex sit, aliud compositum: compositum autem, in finitis rerum seminibus proprio, solisque, & reliquorum aëstrorum calore excoquendis refertum?

131 *Aer*] Non aer flammam concipit, cum ad hanc ineptus sit, frigidum elementū (te ipso autore) & humidissimū existens. Sed oleosum quid, flammæ proprium pabulum, fumo mistum, & calore intenso elatū. quod autē sine aere libero flāma extinguitur, fit quia fuligine propria, & in auras spargenda, suffocatur, nō quod aere tanquā ellychnio seuo destituta marcescat. Quod deinceps de aeris téperie secundū

134 Et quò naturæ suæ propinquior, hoc est, limpidior & clarior fuerit aqua, eò quoque corporibus omnibus magis conueniens erit: unde etiam leuissima aqua, quæ citò calefieri atque refrigerari possit, approbatur.

135 Elementaris autem eiusmodi aqua in terræ meatibus accensa thermas producit.

Thermæ videlicet aquæ sunt, ob calidiorum corporum, utpote mineralium propinquitatem perpetuo calore scaturientes.

Et hanc ob causam omnes propemodum vim habent calefaciendi & exiccandi: qua frigidis humidisq; corporibus in primis suppetias ferre possunt.

Aquæ proinde terrarum ostiis circumcluduntur: eæq; vel maiore quantitate continentur, vel minore.

136 Maior congregatio est aquarum marinarum.

Aquæ marinæ enim, siue maria, sunt ingentes aquarum, maximè salzarum, collectiones.

137 Salsedo autem maris oritur, tenuioribus partibus virtute syderum ex eo extractis, ut tantum crassiores ac terrestres relinquuntur.

Mare aliud vniuersale est, aliud particulare.

Vniuersale est, quod totam terram ambit, utpote Oceanus.

Oceanus alternis æstibus siue reciprocatione quadam accedit & recedit.

138 Hic in Oriente Oceanus Indicus: in Occidente Atlanticus: in Septentrione Hyperboreus, siue mare glaciale: in Meridionali plaga Meridionalis vocatur.

Mare particulare est, quod vel mediam terram ambit, vel in aliis certis partibus congregatur.

Per mediam terram ab occasu ex Oceano ad Orientem usque extenditur mare magnum: unde etiam Mediterraneum dicitur. Sed in diuersis etiam terrarum regionibus variis aliis nominibus appellatur.

Certis

Certis terræ partibus se insinuant mare Hircanum, Sinus Persicus : item Sinus Arabicus, quem Mare rubrum vocant : quamvis eiusdem coloris sit, cuius etiam alia maria.

Aqua minore quantitate congregata est, tum aliorum fluminum, tum fontium.

Fluminum si rapidus sit motus, torrentes : si exiguus, aut omninò nullus, stagnantes aquæ, siue lacus dicuntur.

139 Fontium aqua ad potandum melior est, quæ ex aliis montibus profluit : & quæ ducitur per canales puriores & ampliores : è quibus lignei aut lateritij longè præstant plumbeis.

Quæ enim diffusit per canales plumbeos, præsertim angustiores, omnibus inconueniens & insalubris est : varias affectiones corporum producens.

Variant insuper aquæ tum colore, tum sapore.

Colore, quoniam variis coloribus infectæ reperiuntur. Viridis omninò est in Carpato monte. Lactea in Glauca Mysenæ oppido. Rubra conspicitur iuxta Radeburgum in Racero Mysenæ fluuio.

Sapore differentes aquæ sunt salsæ, acidæ, amaræ, vinosæ, aut quocunque alio sapore præditæ.

140 Salsæ fiunt aquæ, ubi meatus earum veluti cinere ignis in specubus, aut venis terræ extincti inficiuntur.

141 Acidæ fiunt è sulphuris insuper vapore admixto : earumq; fontes Acidulæ nominantur. Quales sunt in Hassia propè Sualbachum. Item in agro Fridbergensi, & in vicinia nostra, salubres admodum Wildungæ in Comitatu Waldeccensi.

In Hyrcano Siciliae agro, aqua tam acida est, ut incole eam pro aceto in eduliis usurpare consueuerint.

Auari fontes in Scythia feruntur, quorū defluxus etiam annem, in quem influunt, amarum reddunt.

Vinosæ

Vinosæ aquæ, quæ vini optimi saporem referunt: in Naxo sunt, insula una è Cycladibus AEGæi pelagi.

134 *Propinquior*] Non quo naturæ tuæ propinquior, eò corporibus salubrior, si tibi constes, Scriboni: qui pag. 47. li. 5. docueris corporibus meliùs conseruandis, elementorum simplicitatem, qua primo creata sunt, aliorum vicinitate retusam.

135 *Thermas*] Neq; hanc thermarum interpretationem admiserit physicorù schola, quia præter naturam aquis accidit, quia nisi ex prægressa terræ doctrina, nec tradi nec intelligi potest. Et historicum quid potiùs terræ contineat aquas accendere, & ad chorographiã referendum, quàm ad huius naturam explicandam accommodatum. Sin autem thermas compositas naturas teneas, elementum tamen aquæ admodum referétes, haud inuitus assentirer; Sin autem aquæ species esse statuas, videris quæadmodum elementum in species distribueris. Et quod externa vi, non sponte naturæ accidat, naturalibus proprietatibus adscripseris. Gesta namq; rerum naturalium ad historiam referenda (Scriboni) non physicis præceptis inseréda. Neq; spectat physicus quid hoc aut illud agat, vel patitur, sed omnino naturas & proprietates notat: ex quibus naturarum gesta pro eis quibus committuntur, varia, & propemodum infinita, tãquam à fontibus oriuntur, & fluunt. Actio namque ad aliud est, & patientem petit; proprietas autem agentis naturæ, hanc respicit tantùm.

136 *Maior*] Est ista hydrographia physicis aliena, & geographica vel chorographica, & ob prædictas rationes minime in physicis admittenda.

137 *Tenuioribus*] Annò probabilius, Scriboni, initio mare creatù falsum, & inde flumina, & fontes terræ
venis

Tantum de Elementis pellucidis: restat
opacum, nempe Terra.

Terra est elementum crassum, frigidum & siccissimum.
Hæc perpetuò immobilis est, ut circa eam veluti
centrum reliqua moueri possint.

Et ut maximè elementum hoc inæquale videatur, alibi
altius, alibi humilius: æqualiter tamen ut reliqua, circula-
re est.

142 Quantumuis enim plurimi sint alti terræ montes
speluncarumq; concauitates: ipsa tamen verè & æqualiter
rotunda manet.

142 Plurimi] Prius cælum in regiones distinctum
dedisti, aërè in tria partitus es: aquas item in maria,
fontes & flumina fusa, physicis proposuisti. Cur er-
go, Scriboni, dissimili ratione in terra, geographicã
prætermittis? Neque ex quinque Zonis, aliam tem-
peratam, aliam frigore, aliam calore exustam, do-
ces? Certè opinor, ex lege iustitiæ missa facis hæc.
Et profectò pari ratione, in cælo, aère & aquis, om-
nem huiusmodi cosmographiam omisisses. Gaude-
res tuis, nec tanta physices propagandæ libidine la-
borares, ut fere nullam reliquarum liberalium ar-
tium saluam atque illibatam relinqueres, quin om-
nes vasta cupiditate, in vnam physicam congeras.

Adhuc de Naturis simplicibus: sequitur
de Concretis.

143 **N**aturæ concretæ, siue mixtilis, sunt essentiæ corpo-
reæ ex partibus diuersæ rationis coalitæ & com-
mixtæ.

144 Ex varijs enim diuersarum etiam formarum rebus,
vnius

actiones ritè efficit : equum si velocissimè currere queat, & sic deinceps.

Inæquale temperamentum est, quod dispari mixtione sustinetur : ubi nimirum qualitates aliæ alias exuperant.

152 Qualis commixtio, non solum tactu, sed ex ipsa quoque corporum substantia & compositione dignoscitur.

Et hoc vel simplex est, vel compositum.

Simplex, in quo una aliqua princeps qualitas prædominatur.

153 Quod vel actus verè, vel potètia siue virtute inheret.

Compositum est, in quo duæ qualitates excellunt : utpote caliditas cum humiditate, vel siccitate: siue frigiditas etiam cum iisdem coniuncta. Et hinc corpora alia sunt calida simul & humida, alia frigida & sicca, &c.

143 Partibus] Atque doce partes has. Sunt opinor simplices hæ: simplex omne est vel cælum, vel elementum, cælum nulli se miscet: ergo ex elementis constabunt naturæ concretæ. Neque hæc matrices tantum habent, sed ipsam concretorum naturam continebunt. Et si attentè aduertas animum, senties elementa non rei partes esse, ut malè ex partibus diuersis concretarum naturam definiens. Omnis namque rei pars eandem naturam cum toto participat, nam totum integrat: ergo si elementa partes rei concretæ arbitraris, eadem pariter concreta statuas necesse est. Sunt autem compositæ naturæ cum plurimæ homoiomeris partibus constantes: ut aurum, argentum, & metalla reliqua excocta, & naturæ præterea infinitæ quantumuis ex diuersis elementis ortum habent, & incrementum, qua tamen ex definitione Scriboniana minimè forent concretæ.

144 Variis] Vis ergo, Scriboni, formas concretorum

ex

nec simplex, nec compositum est. ex quo ergo? Si simplex, cœlum id, vel elementa: cœlum passionis omnis liberum, ac immune, perstat: elementa tu respuis. Compositum id si sit, ex quo tandem componentur illa? Ergo ex elementis igne, aëre, aqua, terra, compositum vnumquodque omnium physicorum vocibus approbantibus, componetur. Quod eo mirum magis abs te prætermisum, quòd vnumquodque concretum chymica analysi naturæ compage solutum, in medium promit talium elementorum multitudinē, vel ad horum naturam quàm proximè accedentes distinctas substantias.

147 *Qualitatum*] Non omnium qualitatum, sed primarum. Antipatheticæ autē, vt & sympatheticæ, temperamētum non constituit: quin potius ex temperamentis editæ à medicis & philosophis plerisque habentur.

148 *Temperamentū*] Non est proportio, sed ex proportione, tanquam harmonicum quiddam natum, proportio autem est vnius ad aliud: temperamētum verò vnum est, ex pluribus proportione iunctis, proueniens.

149 *Æquale*] Haud Logicè definit temperamētum æquale (Scriboni) nam potius proprietatem æqualis temperamenti denotat, quàm ipsam definit, conueniens vnicuique substantiæ mistio. Et hæctenus qualis ipsa sit ignoramus: itaq; ex mitionis ratione, vt in inæquali postea fecisti, clariùs ré proposuisses. Ergo ex aduerso inæquali temperamento, intelligimus æquale esse, quod pari mixtione qualitatum sustinetur. Hoc vnicuique substantiæ conueniens esse doces. Itane medicinæ atque adeo omnis philosophiæ fundamenta conuellis? Conueniet itaque idem

H tempera-

temperamentum homini, cani, & leoni, & æquabiliter temperatos esse. quid ita? Quia æquale homini conueniet, quia substantiæ cuique conueniens, idem æquale esse dicis. Nā & ex definitionis natura, & ea iustitiæ lege debent ista reciprocari. *Temperamentum*] Erras: in viam redi (Scriboni) & medicos adi, docebunt te iustitiæ temperamentum inæquale, & propterea tot varietates pati, vt vniuscuiusque naturam sequatur.

150 *Æqualitatis*] Æqualitatis gradus nulli esse poterunt, in eo quod æquis partibus, & pari mixtione sustinetur. Nam si tantillum paritatē mixtorum prætergrederis: continuo corruiet æqualitatis ratio.

151 *Functionibus*] Non omnibus actionibus crasim metimur, sed eas tantum, quæ crasi exercentur, cuiusmodi est nutritio, & hanc famulantes actiones. Sunt enim duum generum actiones hominum, vt & animalium reliquorum: craticæ, ex temperamento natæ, & diaplasticæ, cõformationem partium & tertium vtranque postulantes atq; profecto hîc iustam medicis querelæ materiam præbes, qui physicus, & naturæ interpres, huius limitibus prætergressis, medicorū possessiones ita inuadas, vt nihil horum arti superesse finas. Tolle nāq; valetudinis causas, signa, & corpora, (quod abs te sæpius factitatū est) quid reliqui facies medicorū familiæ, liberis & nepotibus?

152 *Qualis*] Ita & prædicta æqualis, ex corporum substantia percipitur, bene habita, & suauis colore prædita.

153 *Actu*] Temperamentum omne actu inhæret, vt & qualitates singulæ, quas initio rerum agēdi facultates esse dixeras. Omnis autem facultas actu inhæret cui propria est, vires autem exerit, & in actum

pro-

ars rescribas. Mulieres. 1561 omne

prorumpit, ex occasione, vel à subiecto, vel aliunde oblata.

Hucusque de communibus rerum concretarum affectionibus: sequitur de earum speciebus.

Natura igitur concreta, vel bruta sunt, vel viuentes.
Bruta sunt essentiæ vita destitutæ.

Quales sunt Meteora, quæ cum admiratione quadam in sublimi præcipuè aëre apparent: unde etiam sublimia corpora nominantur.

154 Materia meteororum est fumus calidus attractivæ virtute astrorum exuscitatus atque euectus.

Euehitur autem materia eiusmodi ad tredecim tantum miliaria Germanica, ut probatiores optici uniuersi oculariter demonstrant.

155 In hoc igitur aëris spatio omnia meteora generantur, nec aliis euehuntur.

Fumus iste vel vapor est, vel exhalatio.

156 Vapor est fumus humidior, ex aquis præcipuè extractus: ideoq; in aquam facillè iterum mutabilis.

Exhalatio est fumus sicciore terris extractus, facillè inflammabilis.

Generantur autem Meteora è fumo, vel alterutro, vel utroque simul iuncto.

Ex alterutro fumo orta proueniunt, vel ab exhalatione tantum, vel ex vapore.

A sola exhalatione oriuntur ignita uniuersa.

De Meteoris ignitis.

Ignita Meteora sunt exhalationes ignis instar verè exardescentes.

Hæc enim propter minorem materiae suæ caliditatem altius euehi in aëre non possunt.

Stella autem cadens est exhalatio superius inflammata, & à nube iterum repulsa deorsum decurrens, ut cadere videatur.

Ignis fatuus, est exhalatio candelæ instar accensæ oblongior.

Hæc ventis agitata decliniora loca potissimum perit: unde noctu iter facientes, si eam sequantur, in præcipitia feruntur.

Ignis ille fatuus, vel unus est, vel geminus.

Vnicus vel simplex est Helena: Geminus, siue duplex, qui Castorum nomine dicitur.

154 *Fumus*] *Fumus iste, nisi meteorõ sit: ad quam naturarum classem referas? Non natura est composita, cui ergo nisi meteoris accensenda?*

155 *Nec altius*] *Cometæ, nobilestima meteora sunt, & longè altius vniuersa aëris regione efferuntur: etiam supra aliquas planetarum Sphæras nonnunquam visi.*

156 *Ex aquis*] *Vapores non tantùm ex aquis, sed etiam ex terris, & omnino reliquorum viuentium humiditatibus eliciuntur, cum vbique æquè pateant astrorum viribus.*

Tantum de ignitis simplicibus: sequitur de mixtis meteoris ignitis.

I*gnita mixta Meteora sunt, quorum exhalatio paululum est impurior.*

Ob admixtionem enim cuiusdam vaporis crassior est, & viscosior.

Eiusmodi ignita Meteora sunt Tonitru, Coruscatio, Fulmen.

præaltissima templi in veteri ciuitate turris incensa ad 50. ferè pedum longitudinem combureretur.

157 *Nubibus*] Nondū tradita est nubiuū doctrina, neq; ideo definitionis lumen inde petendū, nec tonitru exhalatio est, sed fragorem è nubibus editum denotat, potiùs quàm exhalationem accensam.

Hucusque de Meteoris ignitis : sequitur
de Aqueis.

A *Quea Meteora sunt vapores plenius constricti. Apparent autem vel in medio aëre, vel in infimo.*

In medio aëre fiunt nubes, & quæ ex nubibus oriuntur.

N *UBE S* est vapor extremo mediæ aëris frigore conuictus.

Si parua admodum sit, eaque sterilis, Nubecula dicitur.

158 *Suspenduntur nubes calore Solis eas attrahente.*

Motu autem ventorum huc illuc in diuersas partes sæpe agitantur.

In nubibus porrò diuersimodè à luminari alterutro illustratis varia efformantur idola: quæ quòd propriam materiam non habeant, sed in nubibus solum videantur, Apparentiæ dicuntur.

Et idola eiusmodi conspiciuntur, vel directè sub luminaribus, vel ex opposito eorum.

Sub luminaribus oriuntur Parelij & Halones.

P *ARELIOS* est idolum Solis in nube splendida & rotunda, ad latus eius posita, à radiis refractis expressum.

Et sic sæpe duo, interdum plures Soles conspiciuntur.

Idolum simile si sub Luna appareat, Paraselene dicitur.

H *ALONES* autem sunt circuli in nubibus luminosi, circa extremitatem nigricantes, similiter è radiis luminariū reflexis generati.

Quamuis autem Lunam vel Solem proximè videantur ambire: directè tamè sub iis in media aëris regione existunt.

indicat plurimos resolui vapores, è quibus breui generandæ sint pluuie.

158 *Calore*] At media aeris regio, nubium officina, frigore gelida, omnem vim solis retundit, neque eò Radij solares reflexi eiusmodi suspensionis authores esse poterunt. Supernè autem minimè refracti, calefacere nequeunt, neque ideo tam ingentem nubium vim suspendere.

159 *Prænuntia*] Alienum, vt omne genus prognosticum.

Et hæc de Nubibus, earumq; idolis: sequitur de Meteoris, quæ ex nubibus resolutis oriuntur.

ORta è nubibus Meteora vel liquida manent, vel denuò constringuntur.

Liquida Meteora è nubibus orta, sunt pluuie.

160 *PLUVIA* est nubes liquefacta, & in aquam guttatim destillatam resoluta.

Hæc si copiosior cum impetu decidat, Imber dicitur.

Pluuiarum guttula maiores sunt, si propior fuerit nubes liquefacta: ex altiore enim loco decedentes magis magisque disperguntur: ideoq; minores fiunt.

Pluuie autem ranarum, piscium, lactis, carnis & aliæ, è simili illarum rerum materia sursum euecta, & cum pluuiis iterum decedente oriuntur: sicut è putridis animantium cadaveribus, aut excrementis vermiculi, aliæque animalcula æstiuo tempore proueniunt.

Meteora è nubibus resolutis rursus constricta, sunt nix & grando.

161 *NIX* est nubes pluuie quidem præparata, sed que ante descensum molliter denuò conglobata ventorum agitatione in floccos distrahitur.

Quamuis

Quamuis autem pluuia nubesq; omnibus temporibus exoriri possint, hyeme tamen solummodò nix decidit: eò quòd aer tumrigeat, & materia nubium non possit in aquas pluuias conuerti.

GRANDO est pluuia in descensu rursus constricta: imperfectior si sit, Granula dicitur.

Grandines ex altiore loco descendentes rotundiores & minores sunt, quia in descensu paulatim liquefcunt.

Grandinat autem Vere potissimùm & Autumno, Hyeme nunquam, aut quàm rarissimè, eò quòd uernali tempore, quando cælum calidius est, maiora fiunt stillicidia, quæ ab aere iterum frigidiusculo constringuntur.

160 Liquefacta] Annon potius nubes in aquam concrefcunt, & densiores redditæ, decidunt in pluuias, vt in stillatorij capitello videre est, vaporibus calore sursum actis atque denuo in rostrum capitelli stillantibus?

161 Nubes] Non nubes, sed ex nube. neque dum de ventis quicquam accepimus.

Hucusque de Meteoris aqueis in medio aere apparentibus.

IN infimo aere genita aquea meteora sunt ros & pruina.

ROS est vapor cum terrestri modico condensatus, & decidendo mox in aquam resolutus.

Ros æstate solùm decidit, quia tum ex orientis protinus Solis calore materia vaporis iterum dissoluitur.

Roris species viscosior & pinguior, melli liquefcenti similis, quæ splendente Syrio maximè ab arborum foliis colligitur, manna est: quæ idcirco etiam Mel syluestre dicitur.

Manna ista si à calore Solis indurata in grumos concrefcit

scat, & granulosa fiat, Arabico vocabulo Tereniabin, & Manna coagulata appellatur.

PRVINA est vapor roridus magis magisq; antequam in aquam resoluatur, congelatus.

Vnde hyeme apparet: cuius nempe frigore materia eiusmodi vaporosa fortius rursus constringitur.

Tantum de Meteoris ab alterutro fumo ortis: sequuntur quæ ab utroque simul iuncto proueniunt.

MEteora ab utriusque fumi coniunctione orta sunt venti & ventorum genera.

VENTVS est fumus subtilis in medio aere, qui à frigore deorsum repulsus lateraliter supra terram mouetur.

Lateraliter autem mouetur, quia exhalationes deorsum pulsæ propter leuitatem suam non è directo deorsum feruntur.

Venti principales duodecim sunt, à singulis mundi cardinalibus terni spirantes: qui omnes quidem pro materia sunt calidi & sicci: sed propter situm locorum discrepantes.

Ab Ortus, Cæcias, Subsolanus & Eurus.

A Meridie, Libonotus, Austler, Phœnix,

Ab Occasus, Corus, Zephyrus, siue Fauonius, & Aphricus.

A Septentrione, Aparctias, Boreas, Circius.

Ventorum copia si ingens sit, ac maiore incursum terræ superillata aerem obscuret, Procella dicitur.

Sin prope terram vel maria proxima quæque prosternat, raptaq; sursum attollat, Turbo dicitur.

Sin mediocris tantum ventus aerem ventilet, Aura dicitur.

162 *Genera*] Diuisionem hanc non capio (Scriboni) venti & ventorum genera: neque sub vno genere vt coeant intelligo. Nam physicè ventorum genera venti sunt & venti ventorum genera.

Hæc de Ventis: sequuntur Ventorum genera,
nempe Terræmotus.

163 **T**ERRÆMOTVS est fumus in terris contentus,
easq; dum exitum non inuenit, concutiens.

Fit autem vel secundum latitudinem terræ, vel secundum profunditatem.

Secundum latitudinem fit tremor, quando terra ita inclinatur, vt ædes, mœnia, turresq; decidant.

Secundum profunditatem fit, tum hiatus, tum pulsus.

HIA TVS fit, quando terra omninò dehiscit, absumptis & deuoratis mœnibus & ædificiis.

PVLSVS est, cùm terra intumescens eleuatur.

Intumescens autem vel montis instar eleuata manet, vel denuò subsidet.

163 *Terræmotus*] Quod verò sequenti capite terræ motum, meteoris annumeres, eumque terræ visceribus conclusum: salua meteori lege, & nominis etymo, nulla arte tueri potes: Motum verò fumum dicere, vel maxime inuerecundas hyperbolicas κατὰ φύσιν longè superat. Atq; eiusmodi sunt, Scriboni, quæ denuò & sæpius in primo Physicæ institutionis libro, recognoscenda etiam atque etiam.

IN G. SCRIBONII
PHYSICAE LIBRVM II.

Animaduersiones Tymothei
Brighti Cantabrigiensis.

DE NATVRIS VIVENTIBVS.

164 *ATVRAE* viuentes sunt essentia
corporata, anima vegetante prædi-
ta.

165 *ANIMA* vegetans est facultas
vitam corporibus præstans,

166 *Quãdiu* igitur vel particula hu-
ius vires suas in corpore aliquo ex-
ercuerit, tamdiu in vivis & saluum illud permanet.

167 Potissima autem operatio eius, adeoq; ipsa vita,
consistit in conseruatione vel singulorum corporum, vel to-
tius generis.

Singulorum corporum conseruatio est nutritio.

168 *NVTRITIO* est alimenti assumpti ad corpus nu-
triendum assimilatio.

*Alimenti nomine venit omne, quod assumptum corpora
nostra sustentat: è quo genere etiam cum aliis aer est.*

169 *Ad nutritionem* verò perficiendam requiruntur
virtutes ancillantes, tum concoctio, tum concoctionis comes.

170 *CONCOCTIO* est subactio & alteratio alimen-
torum.

Fisq;

Fitq̄, à calore partium nutriendarum, vel moderato, vel auctiore.

A moderato calore fit maturatio.

Maturatio est concoctio alimenti in humido.

Quò melius igitur, & magis probè humidum cum calido distemperatum fuerit, eò citior & perfectior fit maturatio: ut in estate nimis arida, aut nimium etiam pluuiosa terrarum crescentia acriùs & tardiùs maturantur.

Concoctio ab auctiore calore orta est vel elixatio, vel assatio.

ELIXATIO est concoctio, humidum aquosum vel crassum, calore etiam humido fortiori subtiliùs elaborans. Eodem propemodum modo quo carnes elixantur in aqua bulliente, siue feruida: cuius calor humidus spumofam carniùm humiditatem alterat, & absumit.

171 Imperfectior si maneat elixatio, Flacciditas nominatur: alimento propter caloris humidi imbecillitatem non subtilefcente. Is enim inchoatam coctionem absoluerè haud potis est.

172 **ASSATIO** est concoctio mediante calore sicciore humidum alimenti extinguens, & pleniùs consolidans.

Si lenior sit induratio aut consolidatio corporum, Condensatio dicitur.

Condensationi subijciuntur coagulatio & congelatio.

Coagulatio est partium siccarum cum humore fortior conglutinatio.

173 *Congelatio est partium fluidarum plenior induratio, atque compressio.*

174 *Concoctio proinde si prorsus vitiosa sit, putredo dicitur.*

175 *Putredo enim est alimenti concoquendi ab externo calore orta corruptio.*

Putrescunt autem faciliùs calida & humida, maximè si cor-

si corpora non sint transpirabilia: ut in locis nostris subterraneis poma citius putrescunt, ob aerem vaporosum, calidum & humidum.

In partibus enim corporum obstructis calor non ventilatus augetur, & immoderatio redditur: unde oritur inflammatio, quam deinde sequitur putredo, quæ & ipsa maiorem ardorem parit. Ut in Mysia olim domus integra conflagrauit, ex solo stercore columbino putrido, quod ab ardenti Sole plenius inflammatum fenestræ proximæ suum incendium communicauit.

164 *Vegetante*] Vegetans facultas (Scriboni) haud in omnibus uiuentibus animæ rationem obtinet, nisi humanam naturam tergemina obtinere animam arbitreris: cui præter vegetantem vim, & sensus, rationis facultas accedens, à cæteris Naturis hominem distinguit. Præterea vegetari vita posterius est, ideo neque inde uiuens Natura definienda.

165 *Facultas*] De dera in initio libri primi tanquam affectionem omnibus Naturis communem facultates: hic verò non existentis iam Naturæ uiuentis qualitatem, vel facultatem doces: sed rei naturæque formam. forma autem alia atque rei affectio est, extra essentiam posita. *Corporibus*] Neque animâ corporibus tantum vita præstatur, sed uiuenti corporatæ Naturæ, nisi forte statuas formam, materiæ formam esse, non rei materia formaque constantis.

166 *Particula*] Difficile admodum animam pariri (Scriboni) & huius pondus, & mensuram nosse, omnem Arithmeticæ, vel Geometriæ rationem longè superat.

167 *Corporum*] Non singulorû corporum, sed Naturarum. Propagatio namq; naturæ est, non corporum tantum.

rantum. *Totius*] Totum genus conseruatur, singulorum corporum tutela æque atque Naturæ propagatione: neque propagare est genus conseruare: sed aliquid in lucem edere, aliis artibus conseruandum. Postea pag. 69. metalla in vegetantium naturam cogens: hæc meminisse debueras, Scriboni: propagationem generis nec metallis, nec lapidibus, & generationis instrumentis, & semine destitutis conuenire. quod si fecerunt, & arando, & serendo & quouis alio modo corpus & animum versando, auari mortales quantumuis seduli agricolæ industriam (quò læta arrideat aurea seges) infinitis partibus superarent, sed secus longè se res habet, (Scriboni) nec metalla aliter quàm nutrimento sese, genusque suum tuentur.

168 *Nutritio*] Non est *Assimilatio* sed ex assimilato nutrimento indigentia naturalis expletio. corpore namque & ex calore suo, & ex variis vitæ actionibus continenti fluore, digesto nutrimento reparat quod exhaustum natura: *Assimilatio* autem nutrimento præparando vltima est naturæ actio: quæ munere perfuncta, & nutrimento elaborato fruens, refarcit quod affluxerat, & collapsam reparat corporis substantiam, quam refectionem, dicimus nutritionem, non illam Naturâ priorem alimenti assimilationem.

169 *Aer*] Ain'tu? Itane omnes viuentes naturas in cameliontas mutabis (quanquam & hij solidiore nutrimento victitent) vt ex assimilato aere auctiorem corporis molem arbitreris? augemur autem quibus alimur: quod autem assimilatur tandem, omnes naturalium facultatum subactiones subire necesse est, quas omnino fugiet aeris tenuitas, nec fibris rectis allicitur, nec obliquis continetur, nec denique simplex

plex existens, corpori composito dat incrementum. Neque inde quia spiritibus fit pabulum, ideo assimilatione fit familiare. quod enim tua arte assimilatum foret, id coquendum in humido, vel elixandum, vel assandum: quorum omnium aer nihil sustinebit. Memineris (Scriboni) paulo antè, libro primo te aerem alteram rerum concretarum matricem docuisse. Hic verò discipulo confirmas, omnes viuentes Naturas (viperinum genus) matris aluum non erodere tantum, sed belluones sese ex matris visceribus, contra fas iusque Naturæ, ingurgitare.

170 *Alteratio*] Non quælibet alteratio, & subactio, sed certa quædam, à natiuo calore dominante absoluta. etenim corruptio alteratio quædam est, neque tamen coctio aliqua.

171 *Flacciditas*] Flacciditas potiùs ventriculi laborantis affectio est, quàm actionis vitium. Neque omnibus viuentibus Naturis (vt nec stirpibus, nec metallis) commune: propterea que per legem iustitiæ & sapientiæ, pro nullo artis axioma habendum.

172 *Assatio*] Mirificam tu Culinariam in physicis exerces (Scriboni) qui & assari & elixari in corpore vis nutrimenta, addidisses veru, craticulam, ollas, & ita demum cunctis Naturis viuentibus instruxisses culinam.

173 *Congelatio*] Calore, neque eo moderato, sed vehementi, congelari quid, ante te (Scriboni) nemo vnquam literis prodidit physicorum. Neque tu facile (credo) vel discipulis tuis persuaseris. Est enim congelatio frigoris, non caloris opus.

174 *Vitiosa*] Atqui concoctio vitiosa esse poterit,

I

nulla

nulla tamen subsistente putredine. ut ex igneo ventriculi calore quæ præter modum affantur: non putredinem, corruptam tamen concoctionem arguunt. Putredo namque ex calore alieno in humido operante nascitur: & potius venenatam, atque deleteriæ causæ vim sequitur (vivo animante) quàm calorem vel auctum, vel imminutum. ideo namque vnumquodque putrescit, quòd illa pro sale anima destituitur. huic verò ex aduerso venena tantum pugnant non calidum, nec frigidum, neque primarum qualitatatum aliqua.

175 *Putredo*] Haud Physicè, neque ex lege sapientiæ putredinem ex alimenti corruptione definis, quæ omnium rerum concretarum humidarum vbi calorem alienum admiserint, vel illo sale destituuntur, est communis. Non enim alimentorum tantum putredo est: sed omnino corporum alimento indigentium: neque prorsus vlla existit concreta Natura Putredinis immunis.

Tantum de Concoctione: sequuntur Concoctionis comites.

Comites concoctionis sunt virtutes concoctioni commo-
dius absoluendæ inservientes.

Ex his alia præcedens est, alia sequens.

Præcedens concoctionem virtus est, tum attractio, tum retentio.

176 **ATTRACTIO** est virtus convenientis alimenti materiam suppeditans: qualis attrahendi facultas maximè elucet in iis rebus, quæ surculos & telorum cuspides præ altè nonnunquam in carne infixas attrahendo euellunt.

177 *Hanc*

177 Hanc manifestissimè etiam videre licet in tritico: si enim vasa fictilia aquæ plena in tritici aceruo recondas, id humorem in se per fictilia euocans omnem, tum molem, tum pondus sibi adiicit: vt maiorem putetur trahendi ad se vicini humoris facultatem obtinere, quàm vel vehemens Solis calor.

RETENTIO est virtus, alimentum, donec concoquatur & nutriat, in corporibus retinens.

Retentum ita nutrimentum primò adiungitur membris, & fit appositio: deinde unitur, & fit fortior agglutinatio.

Et vis hæc in maioribus, atque cavis instrumentis, siue partibus, magis conspicua cernitur, in reliquis est obscurior.

Comes concoctionem sequens est expulsio.

EXPULSIO est virtus, facta concoctione alienum & inutile recrementum propellens.

Diutius enim retentum excrementum putresceret, & continentibus partibus infestum redderetur.

Expulsio eiusmodi fit vel intra corpus ex una parte in aliam, vel extra corpus.

178 In corpore semper fortiores particule aliena protrudunt ad imbecilliores, donec ad imbecillissimas sit deuenissim.

179 Quò autem tenuiora aut liquidiora illa fuerint, in corporibus præsertim rarioribus, eò citiùs ac promptiùs: quò crassiora & magis tenacia in corporibus maximè obstructis, eò tardiùs delabuuntur.

176 Surculos] Quæ surculos, & telorum cuspides attrahunt, nequaquam hanc attrahendi vim explicant, neque enim his alimenta sunt, neque attractis fruuntur. sed potiùs à carne ex medicamento sarcotico succrescente, protruduntur. extracta enim corpore, nullam eiusmodi cum ferramento fami-

tio pulmoni negotium faceffens, & tenuitate spiritus ansam fugiens, increffata primùm, tumque cocta post minore negotio exploditur à Pulmone, quàm liquidum, ac tenue.

Et hæc de Virtutibus ad nutritionem requisitis: sequitur de adiuncta illi
Auctione.

AUCTIONE est corporis in omnem dimensionem integra continuatione ampliatio.

Hæc igitur unumquodque corpus secundum omnium partium latitudinem, longitudinem & crassitiem quoquo modo versum porrigit, ac profert.

181 Altricem verò virtutem tantum ad certum temporis intervallum & ad vigorem usq; ætatis à natura præstitutum insequitur.

182 Postea ut maximè corpus abundè nutriatur, hæc tamen augendi facultas desinit: & vel languida sæpe existente nutriendi potentia ipsa per se subsistit.

180 Adiuncta] Pariter (Scriboni) nutritio, & auctio à vegetante facultate oriuntur; neque hæc alterius adiunctum nominari debet. nutriuntur enim corpora quamdiu in viuis agunt: crescunt verò tamdiu minimè: sed certum incremento terminum natura habent, quem præterire nequeunt dentibus exceptis. non ergo huic adiuncta est, sed facultas tempore, & natura nutritioni æqualis, atque certè, si ex alterius ad alterum vsu adiunctum mediandum foret, potius nutritio auctioni, quàm hæc illi inseruiret. augescencia enim omnia nutriuntur, & ad incrementum, alimento, & alen-

di facultate opus habent: incrementum verò, & auctrix virtus, nil commoditatis nutritioni affert.

181 *Certum*] At dentes semper augentur, neque ætate incrementi certum tempus habent, quin fracti denuo augescunt, nisi enim aliarum partium statim incremento eximerentur, continuò & inter se, & durorum attritu tandem nulli essent: ergo dentes post vigorem ætatis molis incrementum habent.

182 *Desinit*] Facultas nunquam interit, cùm formæ congenita vis sit, eique essentialis proprietas, sese verò haud semper explicat, nam materia idonea destituta (aliàs nunquam otiosa) cogitur interdum otari.

Hucusque de prima specie facultatum Animæ vegetantis: sequitur altera, nempe conseruatio totius generis, quæ dicitur Generatio.

183 **G**ENERATIO est facultas corporis, similem illius speciem procreans.

Sicut ex ovo generatur pullus, gallinæ priori, ex qua ouum illud desumptum fuit, secundum formam omninò similis.

Hæc nimirum efficit, ut omnia viuientium genera in ream uniuersitate conseruentur.

Quamuis enim plantæ plurimæ, animantiaq, etiam multa indies pereant: attamen semper similes plantæ similiaq, animantia reperiuntur.

conscribas. MURET. O. T. 181. 182. 183. 184.

184 *Obiectum generationis est semen cuiuslibet corporis prolificum.*

185 *Administræ huius facultatis virtutes sunt tum immutativa, tum plasmatiua.*

186 *Immutativa est, quæ semen in partes corporis generandi transmutat.*

Plasmatiua est, qua corpus ipsum distinctius efformatur, ut separatam formam acquirat.

183 *Corporis*] *Facultas corporis nulla eiusmodi est, sed animæ tantum, vel potius totius naturæ. ab anima namque omnes tam nutritionis, quam generationis manant virtutes, magis tamen Physicè (mea sententia) generatio est Naturæ opus, anima corporeque constantis.*

184 *Semen*] *Non semen tantum prolificum (nam intelligis seminis nomine Naturæ fructum quendam, futurum similis Naturæ fundamentum) sed & radix, in nonnullis ramus, surculus in aliis, etiam in aliquibus gemma atque folium, ut nil semine opus sit, Natura seminali virtute contenta, per omnes undique stirpium partes diffusa.*

185 *Immutativa*] *Et hæ facultates perinde sunt Nutritionis administræ. nam sine immutatione assimilatio nulla fit, nec sine plasmatiua, corporis character potest consistere.*

186 *Transmutat*] *In quamnam præterea substantiam aliam semen mutari vis? cum vltimum illud sit in quod vnumquodque nutrimentum mutari queat? Partes ex semine tanquam ex proxima materia fiunt, ex quo sensim durefcente, membra finguntur vniuersa: quod ex primo corporis figmento apparet, semine in vterum raptò, vel matricem nactò idoneum, fit inde edendæ Naturæ materies, quo figuratò*

193 Et ob pinguem similiter siccitatem omnis generis scabiei: item lepræ, & aliis cutis affectionibus illitum conuenit.

Præferendum autem in primis Sulphur fossile, quod viride & pellucidum est.

194 MERCURIUS est aqua viscosa purissimæ albicanti terræ coadunata.

Metallum hoc ob materiam, ex qua constat, videlicet aquæ & terræ partes purissimas, tenuissimum, frigidissimum & grauissimum est.

Et propter grauitatem illam suam, eiq; coniunctam rotunditatē perpetuò mobiliissimum est: ob quem motum etiam Mercurius uiuus, siue Argentum uiuum dicitur.

Tenuitas eius facit, ut corium etiam ceruinum, vel crassissimum, penetrare possit: item ut alia metallica uasa uniuersa perforando erodere soleat.

Si aurum eo illiniatur, ovis etiam cortice fragilius euadit. Vidi cyathum argenteum, in quo aliquandiu Mercurius uiuus repositus erat, cemento vel mobiliissimo similem factum esse.

Hanc ob causam ligneis uasculis tutius, quàm metallicis, conseruandus committitur.

Ex primis orta metalla uel puriora sunt, uel impuriora.

Puriora sunt Aurum & Argentum.

AURUM est metallum è sulphure rubeo subtilissimo purissimoq; ac simili Mercurio factum.

Metallum hoc ob exquisitissimam principiorum suorum commixtionem, ut tenuissimum, ita solidissimum quoq; existit: cuius substantia nec terra, nec aqua, nec aere corrumpitur: nec igne etiam comburitur: sed magis magisq; in eo perpurgatur.

Ob tenuissimam porrò soliditatem præ uniuersis aliis mineralibus maximè molle est, & ductile.

Optimi

Optimi igitur valoris fuerit, quod rubicundius & splendidius est: itemque mollius, ut facillimè duci possit.

Experientia docuit tertiam partem unius grani, filum circumuestire posse 134. pedes longum: & si super argenti bracteas malleolo extendendum sit, unam solummodo auri unciam octo argenti pondo contegere.

Admiranda autem magis auri natura est, cōtra diem circa diluculum frigesce: adeo ut aureos annulos in digitis suis gestantes inde deprehendere possint quando diescat.

195 Reperitur hoc metallum in montibus Arabicis: item in alijs fodinis, puteis, fluminibus. Similiter in Tartarum capitibus.

Laudatissimum etiam hodiernis temporibus effoditur in monte Terrato, proximè ciuitatem Corbacchianam.

ARGENTVM est metallum ex puro albo Mercurio, & sulphure similiter claro & albicante genitum.

Minerale est similiter ut aurū, à quo colore propemodum solo differt, omninò purum. Aurum videlicet est, nondum exquisitissimè à natura elaboratum: puritate alioquin sua, item firma soliditate & tenuitate illi propinquissimum.

Tenuitatis quidem ratione una argenti uncia extendi potest in pedes ter mille ducentos, seu brachia nostra 240. ut vix ab auri tenuitate distingui possit.

Quamuis interim si subtilissimè ducatur argentum, auro ferè centuplo crassius sit.

Argentum ubi reperitur, varias species capillorum, arborum, virgularum, piscium etiam integrorum, serpentum, scorpionis, aliarumque rerum imaginem præ se ferre consuevit.

Impuriora metalla sunt, quæ ex copiosiore vel sulphure vel Mercurio constant.

E sulphure copiosiore proueniunt æs & ferrum.

Æs est metallum è sulphure crasso rubeo & Mercurio

rio paululum impuriore genitum, quod à Cypro insula, ubi copiosissimè prouenit, vulgò etiam Cuprum dicitur, quasi Cyprium.

Materia æris plus quàm cæterorum aduritur: ideòque etiam diutius perseuerat, magisq; idoneum est construendis operibus. Absque omni siquidem humore, & à rubigine semper iuta est, siue aquis immergatur, siue sub terris sepiatur.

Ære cognata sunt mineralia Vitriolum & vitrioli species.

VITRIOLVM est minerale fossile humoribus stillatim in cuniculos quosdam colatis concretum, & vitri modo pellucens.

Aliàs Chalcanthum & Atramentum sutorium.

Qualitas eius calida est & sicca in quartum vsque gradum, cum vehementissima adstrictione: unde omnium maximè carnes humidæ condire & conseruare potest, & carnem sanam in putridis vlceribus progignere, sanguinèque sedare.

Est autem aliud cæruleum, aliud luteum.

Eligitur ex utroque Babylonicum, intrinsecus maculis albicantibus distinctum.

Vitrioli species sunt Misy, seu vitriolum Romanum: item Chalcitis, quæ spuma vitrioli definitur.

De factitiis æris speciebus propter *ἰτερογενεῖαν* artificia-
lium & naturalium hisce præceptis nihil additur. Si enim æs excoquitur, fit Chudmia: si vritur fit AEs vstum: si extinguitur, fit Flos æris: si excuditur, Squama æris nascitur. Pompholyx est extincta metallorum fauilla candida, summis fornacum caminis adhærens. Spodium est fauilla eiusmodi, nigricans, quæ propter ponderositatem decidens circa fornacem colligitur.

198 FERRVM est metallum è Mercurio immodico & sulphure spissiore utroque impuro & adurente genitum.

Reperitur

Reperitur hoc in suis fodinis instar massæ alicuius, aut instar granorum. Fodinæ autem eius, ut omnium antiquissimæ, sic in Germania quoque primæ fuerunt.

Ferrium quamuis duritiem maximam contraxerit, emolli-ri tamen potest succo corticum fabæ, aut malvæ, si in eo extinguatur. Et fila ferrea si ignita per se refrigerentur, adeo ductilia evadunt, ut ad vincendum res quaslibet lini vice uti possis. Si verò in aqua frigida ferrum candens sæpe abluatur, fragile & omninò durum redditur.

Metalla è copiosiore Mercurio orta, sunt plumbum & stannum.

PLUMBUM est metallum impurius è Mercurio admodum impuro, crasso & fæculento, & sulphure similiter impuro genitum.

Hoc ob maiorem impuritatem nigrescit: si verò plenius elaboretur, candidius evadit.

Plumbum locis humidis sub terra sepultum, & magnitudine & pondere augetur: imò omne plumbum sua sponte extra terras adhuc crescere creditur. unde à nonnullis sub dio tempore pluvioso reponi solet, ut à pluviarum humiditate ponderositatem contrahat.

199 Frigidæ admodum & adstringētis naturæ est: ideoque minus salubre.

Ob eandemq; causam minus etiam commoda & salubria sunt vasa è plumbo parata, quibus res hominum corporibus assumendæ reponi debent.

STANNUM propriè dictum est metallum è Mercurio albo in superficie & rubeo intrinsecus, & sulphure non bene commixto natum. Est videlicet quasi plumbum argento dealbatum.

187 Communi] Nunquã cum aliis naturis, generatricem facultatem metallis, (saltem adhibito in cõfilium iudicio) communem dices. Hæc enim semine destituuntur:

destituuntur : neque horum aliud ex alio nascitur, sed huius vnaquæque excocta vena, singulare indiuiduum manet : nec seritur, nec metitur, nec spem facit nouæ frugis.

188 *Quodammodo*] Quæ omnino animantur, absolute animentur necesse est (Scriboni) cum anima ipsa rei perfectio sit, & absolutio neque magis aut minus admittat. Reuera non tam manifesta edunt vitalia opera ipsa metalla, cum tardiùs crescunt : nihilo tamen minus & ipsa æquè atq; cætera animata sunt, ignobiliore tamen, & inferioris ordinis anima prædita.

189 *Imperfectius*] Cum absolute animata primum diuisionis membrum feceris, cur eo postposito, imperfecta primum doces, vel saltè cur posterius præposuisti ?

190 *Decocta*] Etiam ex Marcasilis, & certis glebis decoquantur artificis industria.

191 *Resolui*] Aliud est duci, aliud resolui, ducuntur malleo, resoluuntur igni, vel aqua forti, caustica, & rodenti virtute prædita.

192 *Sulphur & Mercurius*] Neutrum horum ductile est, Scriboni. Sulphur enim friabile est, nec mercurius sustinet ignem, nec malleum : igni agitur in fumum, & subsiliens mallei ictum fugit.

Omnis generis] Continet reuera physica basim reliquarum artium omnium? Nam circa naturam versantur hæ, quatenus vel mensurabilis, vel numerabilis, vel mobilis loco, & in hominibus quatenus sanus ille, vel æger, sedatus vel perturbatus, pacem agat vel denique belligeratur: denique singulæ in natura aliquid excipiunt perficiendum, vel ornandum, vel alio quolibet vsu ad humanam necessitatem applicandum.

plicandum. Quid igitur? Ideone (salua lege iustitiæ) omnes reliquas artes in vnã physicã scientiam congeremus? Nequaquam. Sed hæc tanquam truncus esto, reliquæ quasi rami pulcherrimam & admirandam omnibus cyclopaidiæ arborem compleant, ita singulas distinctas disciplinas tenebimus: & facilius è singulis aureis illis hesperidum malis, longè nobiliores fructus decerpemus. Ergo (Scriboni) siue lepræ, siue scabiei, siue morbi cuiuslibet curam medicis concede, quorum est & de re, & de remedio præcipere, & docere hæc, & opere factitare.

194 *Aqua*] Valde longè petitum genus Mercurij, aquam proponis. Metallum potiùs, & clariore doctrina dixisses. Quæ autem deinceps numeras gesta mercurij, historica sunt, non physica præcepta. Neque video cur non æquè vel Alexandri, vel Cæsaris stratagemata in hominis physica memores, atque Mercurij in metallica.

195 *Montibus*] Est istud chorographicũ, locorum cõmoditates notare: & extra omnem physiciæ scientiæ limitem positum.

196 *Copiosiore*] Copia vel inopia alterutrius principij: quo tandem modo impuritatem faciat? Principia enim essentiam continent, & congenita sunt, impurum id est, quod alieno admistum est, nec sincerum.

197 *Cognata*] Est istud præcipitio ruere, non transitione tanquam gradu descendere. Nam antè nil dum de vitriolo aut vitrioli speciebus suspicati sumus. Neque quo ordine ad æri cognatos prolaberis, vel quonam cognationis gradu vitriolum loce, ex methodi lege intelligimus. Nam vel alterutram speciem continet, vel affectio, & proprietates quædam

quædam est, quod methodicè alteri sociatur. Aeri ferrum impuritatis socium copulasti, affectio autem omnis rei inest accidens cuius affectio habetur, vitriolum verò aeri haud inest. Ergo huius aliud quid quàm affectio censendum: quæ postea de escharotica vi vitrioli tradis, aliena sunt: & medicorum propria. Qui vitriolo catharreticam vim vt concesserint, ob vehementem siccitatem, & calorem, escharoticam tamen nunquam dabunt.

198 *Adurente*] Mercurium (alterum metallorum parentem) huius capituli initio frigidissimum metallorum statueras. Cur ergo & qua doctrinæ constantia, hîc adurentem vocas?

199 *Salubre*] Certè si plumbum esse velis, Scriboni, aut bibere: aliter ex plumbo ad cancrofa, & depascentia vlcera fiunt vnguenta saluberrima. Quod autem Diæta salubris fugit, id plerunque ad morbos arcendos fit saluberrimum. Sed oro te (Scriboni) vt sanctam habeas illam iustitiæ legem: & reliquas disciplinas cupias esse integras: pone modum physicæ propagandæ immensæ cupiditati tuæ: & vicinas artes velis esse saluas. Memineris medicorum esse curare valetudinem, & sanitatem tueri: pro vario vsu nihil non salubre, & insalubre esse.

Hucusque de Metallis ductilibus:
sequuntur minùs
ductilia.

200 **M**etalla minùs ductilia sunt, quæ difficulter ducti & liquari possunt. Sunt quæ vel dura omninò, vel friabilia.

Dura

Dura omninò sunt Lapides.

LAPIDES oriuntur ex humido aquoso, & terra unctiosa simul disriter commixtis.

Lapidum alij rari sunt, alij vulgares & viliores.

Erarioribus alij sunt pretiosi, alij minùs pretiosi.

Pretiosi lapides sunt Gemmae.

De Gemmis.

GEMMAE sunt lapides ob materiam puriorem subtilioremq; speciosi & elegantes.

Gemmae aliae simplicem colorem obtinent, aliae varium.

Simplicis coloris gemmae vel transparentes sunt, vel minùs.

Transparentes colorem obtinent vel albicantem, vel ab hoc diuersum.

Albicantes sunt tum Chrystallus, tum Adamas.

CHRYSALLVS est gemma pellucidissima, è succo purissimo lapidescente genita.

Effoditur hæc è marmorum saxorumq; canalibus in venis tam metallicis alijs, quàm propriis.

201 *Qualitas eius est adstrictoria. Oleum igitur eius aut puluis tenuissimus utiliter dysentericis exhibetur: itemq; vteri profluuiis: & lac tamen mulieribus plurimum auget.*

ADAMAS est gemma transparentis, eaq; durissima.

Ob duritiem suam maximã frangi vix potest. unde etiam nomen accepit, quòd domari nequeat.

Soluitur tamẽ vel calido hirci, vinum prius bibentis, aut petroselinum comedentis, sanguine: vel plumbo optimo.

Verus Indicus Adamas quantitate nuclei auellanae excrescit. Rudimenta etiam eius ad Albim fluvium, non procul ab ostio Tangrae, inueniuntur.

Transparentes gemmae coloris ab albicante diuersi, vel eundem

describas. Mineræ. & T. uel omne

eundem in omnibus speciebus habent colorem, vel in singulis proprium.

Eiudem in omnibus speciebus colorem retinet Sapphirus, Smaragdus, Sardonyx.

202 SAPPHIRVS est gemma pellucida, colorem caeruleum obtinens.

* In Oriente potissimum & India nascitur. Potu assumptus ad scorpionum ictus in primis prodest, & antidotis, quæ contra venena & pestiferos affectus parantur, salubriter commiscetur.

SMARAGDVS est gemma pellucida, viridi colore, etiam vicinum aerem inficiens.

Lapis hic in Britannia copiosè provenit, & in Scotia, qui præ cæteris laudabilis est.

* Gestantes eum à morbo comitiali præservare creditur: & limatura eius octo granorum pondere potu exhibita venenum assumptum expellit, decidentibus quoque de capite pilis.

SARDONYX est gemma transparens, unguis alicuius digitorum humanorum colorem referens.

* Vtilis est ad castitatem: plurimum etiam condiciens ad unguium exulcerationes.

Proprium colorem in singulis speciebus obtinens gemma est Selenites.

SELENITES gemma est instar speculi, seu vitri translucens.

Hæc pro motu Lunæ, cuius etiam imaginem noctu videtur reddere, crescit & decrescit. Vnde Græca appellatione à Luna sic dicitur: & à speculi similitudine Specularis lapis nominatur.

* Conspiciuntur autem colore albo, vel nigro, vel flavo. Candidus in Arabia potissimum nascens comitialibus prodest, si ramenta eius in potu exhibeantur.

vel in annulis gestata gratiam reconcilians.

Gemmae magis opacæ sunt Corallium, Asbestos, Magnes, Galactiles.

CORALLIVM est gemma fruticis lapidescentis figuram representans.

Nascitur in mari potissimum, ex humida viscositate, quæ ex alto extracta statim induratur, quasi offuso aere protinus concrescens.

Eximitur circumquaque viscosum, & de raso prius ab artificibus cortice, suis coloribus conspicue nitescit.

Corallium vel rarum, siue porosum est, vel compactum, & ponderosius.

Porosum, quod spongiarum modo inane est, niueo candore conspicitur: idque frigidius est.

Compactius magisque lapideum est, tum rubrum, tum nigrum.

Laudatissimum verò est rubrum, & ramosissimum, omniumque leue. Hoc hominis malè affecti collo annexum pallefcit, quia tenera eius substantia à vapore, qui corpori nondum officere potest, facile affligitur.

* Sanguinem reiicientibus, aut excreantibus medetur. Pulvisculus eius oculorum medicamentis conuenit: item renum & vesicæ calculis. Comitibus insuper utiliter alligatur & propinatur.

ASBESTOS lapis est coloris ferrei post unam sui accessionem irrestinguibilis: unde & nomen illi impositum.

Reperitur in Arabia.

MAGNES est lapis colore ad cæruleum vergente, ferrum attrahens.

Reperitur in Cantabria, in variis Germaniæ & Bohemiæ locis: item in mari Indico & Aethiopia, qui omnium præstantissimus est.

* Virtute sua Adamanti omni ex parte similis est: cum aqua

mulsa hydropicis alijs humoribus expurgandis aluum laxando confert. Ad profluvia autem dysenterica unguenti forma venterculo impositus utilis est.

GALACTITES lapis pretiosus est, colore cinereo, lacteum humorem resudans, unde appellationem suam à lacteo succo Græcam accepit.

Lactis fecunditatem parit : ad fluxiones in super oculorum & ulcera conuenienter illinitur.

200 *Difficulus*] Malè minùs ductile opponitur ductili : methodica namque diuisio quàm maximè pugnantibus membris gaudet : ea autem sunt contraria. Ductile verò, & minùs ductile causis consentiunt. Sin autem minùs ductile id omninò non ductile interpreteris : post ex difficultate alterã speciem opponi arbitraris, repugnante rei natura. Neque accuratiore arte duci & liquari distinguis, magno discrimine tamen distantia. Sunt enim friabilia nulla quæ liquari possunt, vt sulphur & resinosum genus : duci autem vel leuissimo mallei contactu haud sustinent. *Dura*] Molle, non friabile, fuisset duro opponendum : sunt namque dura multa friabilia : vt Pumex, arena, &c.

201 *Qualitas*] Quæ reliqua physica institutione, medica miscet Scribonius, asterisco tantùm notabimus, neque prolixiore animaduersione excutiemus. Illud teneatur modò Physices limites rei natura & essentialibus proprietatibus circumscriptos esse. Valetudinis curam sanitate tuenda, vel restituenda occupatam, medicorum officium vniuersum completi, physicorum actionem esse scire tantùm, reliquarum artium opus producere.

202 *Cæruleum*] Est & Sapphirus colore albo.

Hæc

Hæc de Gemmis simplicem colorem habentibus: sequitur de variè coloratis.

Gemma varicolores sunt, quæ mixto simul colore conspiciuntur.

Eiusmodi sunt Achates, Turcois, Corneolus, Chrysoprâsus & Hemathites.

ACHATES est gemma varicolor, leonine potissimum pellis similis.

Interdum nigricans albis venulis, vel, ut in Creta insula provenit, flavis interstincta reperitur. Interdum etiam quasi sanguine respersa apparet.

Adeò nimirum variat colore, ut olim in Achate Pyrrhi regis novem Musæ, & Apollo citharam tenens, conspecti fuerint.

* Aquilæ Achatem nidis suis imponentes ad defendendum pullos contra venenata, docuerunt, eum ictui scorpionis aliisque venenis plurimum conferre.

TURCOIS gemma est obscurior, coloris cærulei ex viridi relucentis. A regione Turcica nomen sortita est.

* Oculorum imbecillitati contra omnes exteriores noxas multum prodest, & spiritus corporis totius confortat.

CORNEOLVS gemma est aquæ carnis ablutæ similis, à colore carnis quasi Carneolus dicitur.

* Sistendis mensibus & sicubus ani optimè conducit. Annulis inclusus Corneolus iracundiam coercet.

CHRYSOPRASVS est gemma ex viridi colore aureis interstincta maculis, in tenebris tantum parumper lucens.

In India reperitur, sed ob raritatem admodum carus habetur.

Ad confortationem cordis & oculorum caliginem tenebrositatemque, valet.

HÆMATITES gemma est in ferrugineo colore venulis sanguinolentis mixta.

Crescit in Moravia, sed præstantissimus est in Arabia & Aethiopia proveniens.

Gemma est adeò frigida & sicca, ut vel in ferventissimam aquam proiecta eam refrigeret: & gestantes à vehementiore Solis ardore custodiat.

* Sanguini in primis unde quaque sistendo optimè conducit: in manibus etiam retenta sanguinis è naribus profluvium sedans.

203 Gemmarum similes lapilli habentur, qui reperiuntur in animantibus, tum terrestribus, tum aquatilibus.

Ex terrestribus animantibus sunt Chelidonius, Alectorius, & gemma Rubetarum.

CHELIDONIUS lapillus est exiguus in ventriculo pullorum hirundinis crescens.

Reperitur autem in pullis primo partu exclusis tempore novilunij.

Si binì fuerint, alter plerumque rufus, alter nigro colore cernitur. Probatissimus est, si unicus tantum adsit, isq; aureis guttulis insignitus.

* Rufus præsertim sub sinistra axilla in linteolo, vel corio vitulino gestatus Maniam, item Epilepsiam & Lunaticos curat: & gestantem omnibus gratum & acceptum facit.

ALECTORIUS est lapis, crystallini aut aquei coloris in ventriculo Capi inuentus.

Inuenitur maximus fabæ quantitate anno ætatis Caporum nono: rarus etiam quinto.

Alectorius in ore retentus sitim vehementiorem restinguit: sicut & galli castrati lapide hoc in iis crescente non amplius bibunt. Fortes etiam & bellicosos facit homines: sicuti Milonem Crotoniensem legimus solius lapidis huius beneficio invictum fuisse.

Gemma

Gēma RVBETARVM est lapis in capite Bufonis ortus. Coloris est interdum in candido fusci, interdum in medio caruleum oculum habentis: præsertim si vine Boraci extrahatur.

Eximendus autem antequam bibat bufo, vel aquam tangat.

* Præsentissimo remedio est contra omnis generis venena. Lapis enim hic in illorum præsentia colorem suum mutat, & quasi sudans guttas emittit.

Ex aquatilibus animantibus lapilli extrahuntur: oculi Cancrorum, gemma Perca, lapis Carpionis, & alij plures.

Generantur autem lapides isti à frigore materiam indurante, & fortius constringente.

OCVLI CANCRORVM reperiuntur in Cancris, maximè femellis: lapides bini, rotundi instar oculorum.

* Vis illorum lapidum insignis est ad coagulati sanguinis dissolutionem & expulsionem. Et magna etiam in confringendo calculo.

Lapides PERCAE piscis reperiuntur in capite Percae minoris: duo scilicet, iiq, candidissimi, magnitudine seminis lini: secundum proportionem tamen piscis.

Lapis CARPIONIS est, qui reperitur in piscis hoc nomine dicti faucibus, forma triangulari, colore exterius candido, intus autem subflavo.

* Ad ebullitionem flavae bilis, quam Sodam vocant, optimè conducit.

203 Lapilli] Atqui lapilli in animantibus reperi, non sunt (credo) quæ prius docuisti metalla: itaque violata veritatis, atque iustitiæ legibus, huc illati: & qualem (obsecro) methodi artem ostendit diuisio gemmarum similibus distincta? Si namque similes tantum sunt, ipsæ gemmæ non sunt, si ne gemmæ, prorsus nullam inter lapides sedem obtineant. Ad-

hæc quæ animantibus continentur gemmarum speciem referentes lapilli, vel horum partes sunt, vel excrementa: si partes, in animalium physica explicanda, & inter has recensenda, sin excrementum, videris quàm Logicè, vel physicè, metalla animantium excrementa doceas. quid quod nondum ad animantium genus doctrinæ serie accessimus?

Hucusque de Gemmis, earumque similibus:
sequitur de lapidibus raris minùs
pretiosis.

Lapidès rariores, & minùs tamè pretiosi sunt, qui maculis & coloribus variis commendantur utpote Marmora. Eiusmodi sunt Porphyrites, Alabastrum, Ophytes, & id genus alia.

PORPHYRITES est marmor instar purpuræ rubens: unde etiam hoc nomine dicitur.

ALABASTRITES est lapis marmoreus mellei maxime coloris in vertice maculosi: quo antiqui ad vasa unguentaria, & alia, utebantur.

Qui verò hodie in simili usu est, notissimus lenore pellucido, venis subnigris, gypsi potius materia, quàm Alabastrite species est.

OPHITES est lapis marmoreus Porphyrite instar, durissimus, viridi saturato colore similibus maculis resperso.

Lapides vulgares nullius pretij sunt, qui ob impuriorem terræ viscositatem crassiores & obscuriores sunt.

Et hi vel solidi sunt, vel porosi.

Solidiores sunt, qui partes omnes constrictas habent, ut omnis generis saxa, Silex, Pyrites, Cos, & alia.

Porosi sunt, qui cauernulis rarioribus referti reperiuntur, ut Pumex, Tophus.

PUMEX

204 PUMEX videlicet spongiæ instar fistulosus lapis est, & rarus

TOPHVS inæqualis & arenarius lapis est.

204 Pumex] Pumex atq; Tophus friabiles sunt lapides, ideoque in metallorum friabilium classem conferendi.

Adhuc de Lapidibus : sequitur de Metallis friabilibus.

Metalla friabilia sunt, tum Sales, eiusq; species, tum terræ metallares.

SAL est corpus metallare friabile, è succo aquico & terrestri mixtis, ac decoctis, genitum.

205 Salis natura adstringit, absterget, expurgat, dissipat, reprimit, extenuat, & crustas inducit.

Effoditur autem vel ex fodinis, vel aquis.

Salis fossilis differentie sunt, Sal Ammoniacum, Sal petrosum, siue lucidum, Sal gemmæ, & Sal Indicum.

Sal Ammoniacum, quod in laminas concretum in Cyrenaica reperitur sub arenis ardentissimis : ideoq; Ammoniacum etiam dicitur : ἀμμος enim arena est.

* Calidum & siccum ferè est in quarto gradu : humoribus viscosis expurgandis conueniens.

Quod autem in nostris Pharmacopoliis venditur nigricantibus glebis, adulterinum est : quippe quod factitium dicatur, è camelorum urinis artificiosè concretis : unde à Camelorum in Armenia copia Armeniacum vocatur.

Sal petrosum est, quod in locis fumidis subter raneis & cautibus cauernosis, instar salsa stiria, reperitur. Vulgò etiam Sal Nitri, à Nirvia Ægypti regione, ubi plurimum provenit, nominatur.

Huius

fit, sed magis potius ardeat, nisi copiosam superinfundas.

Naphtha è petris, & maximè quidem Agraganini Siciliae profluens, Petroleum dicitur. Naphtha enim ob oleosam pinguedinem nonnullis olei nomine vocatur.

AMBRA Arabum bituminosa est pinguedo, in cinere candida.

Consistens bitumen est, quod plenius concrescit, ac fortius condensatur.

Hoc tenax primò, & lentum omninò mari vel aquis, cum spuma innatat, iis deinde exemptum protinus induratur.

Eiusmodi est tum Asphaltus nigricans, & Pissasphaltus, tum Succinum.

ASPHALTUS nigricans est bitumen instar picis exsiccata inspissatum.

Optimus provenit in mari mortuo Iudææ: quod idcirco lacum Asphaltitem cognominant.

PISSASPHALTUS est Asphaltitus mistam bitumini picem redolens.

Arabice medicine sectatoribus cum Serapione Mumia dicitur: quare si desit, eius loco utuntur Mumia Syriacorum factitia: quoniam in Syria defuncti pauperes bitumine implentur, diuites autem myrrha, aloë, croco & balsamo conduntur. Alij propter conditura eius inopiam myrrham & aloë pinguedine excipiunt.

Nascitur autem Pissasphaltus in montibus maximè Cerauniis, à quibus in mare deuoluitur, & in huius deinde litoribus in glebas cogitur.

SUCCINUM est bitumen, lapidis propemodum instar, vehementissimè concretum: ideo quò Succinum dicitur, quòd ex succo terræ concrescat.

Colore autem reperitur vel albo, vel citrino: rariùs etiam nigro quod Gagaten vocant.

Pinguedo

AMPELITIS est terra bituminosa, viscosa, coloreq; atra: sic dicta, quod viti circumlita nascentes in ea vermes interimit.

Terra hæc in multis etiam Germaniæ montibus instæ carbonum scissilis eruitur. Vulgo carbones terrestres, siue lapidei.

CRETA est portio terræ in insula Creta fossilis, albissima.

Vbi species etiam quodammodo nigricans quedam reperitur, quæ Pignitis, vulgò Creta nigra dicitur.

205 *Crustas*] Non omne genus salis crustas inducit, sed catharticum molle sal vulgaris existit, & quæ deinceps hoc capite ad salis genus refert, bitumen, naphtha, ambra, asphaltus &c. nullam eiusmodi causticam aut escaroticam vim exercent quam tu facis omnium communem.

206 *Bitumen*] Quo argumento bitumen ad salis genera referas non intelligo. vt alumen huius genus esse concedatur, quod tamen eius acerbitas vel austeritas vix admittit. Naphtha, ambra, succinum, nullo symbolo cum sale conuenientia, manifesta vi huc rapiuntur. & malè alienæ familiæ accensentur: quæ per se cognationem & progeniem satis amplam habent.

207 *Naphtha*] Naphtha liquiditate maxima diffluit, propterea minimè friabilis.

208 *Vtilitas*] Si ex Physico instituto, ad morbos sanandos medicamentorum commoditates explicandas autumas, quamobrem in aliis plærisq; idem prætermittis? nec constanter & perpetuò ex singulis Naturis remedia edoces?

Tantum

Ex hac eiusdem nominis gummi profluit, ipsa arbore nobis notius. vulgò Olibanum.

Est autem illud gummi molle, candidum, pingue, & rotundum, in suffitus statim ardens. Et quò resinosis magis tenax est, eò quoque laudabilius existit.

Hoc in templis ad sacros suffitus quasi consecratorius fumus expetitur: vnde nomen etiam Thuris à *Θύειν* contraxit.

MYRRHA arbor est Indiæ, caudice duro, iuxta terram contorto, cortice leuiore, foliis extremo aculeatis & spinosis crescens.

Lachryma quæ ex hac arbore funditur, eodem nomine dicta, est pinguis, resinosa quodammodo, ac densa, cum splendore rubescens.

Recentis autem Myrrhæ liquor stillatitius olim Staete, nunc Storax liquida in officinis nominatur.

* Myrrha secundi ordinis est excalfacientium & desiccantium, & satis amara. Vulneribus igitur, præcipuè capitatis, illita, glutinare ea & abstergere potest: fatui quoque item lumbricis expellendis idonea est: ad tussim veterem & anhelationem multum faciens.

MACER est arbor Indica in insula Badan, Persicæ arbori ferè similis, foliis tamen angustioribus, & breuioribus: cuius fructus nux Moschata exterior, auellanarum instar, putamine duro, quem flos syluestrium rosarum instar expansus amplectendo ambit: extrinsecus involuitur. Flos ille Macis dicitur.

NUX myristica, vulgò ob odorem Muscata, quasi Moschata, præstat quæ recens est, gravis, succi quæ plena, oleosa & odorata.

Nux myristica siccatur & excalefacit, ordine secundo completo, cum quadam adstrictione.

Arbor PIPERIS etiam in India potissimum provenit.

Fructus

medicamentum conficitur, Diaphœnicon, expurgandis humoribus idoneum.

BALSAMVM est arbor humilis, stirpe Terebintho haud dissimilis: foliis Rutæ, sed paulò candidioribus, & nunquam decidentibus.

Arbor hæc in Iudææ potissimum valle Hierichonte & Ægypto crescit: quæ si incidatur, lachrymam emittit, siue liquorem lacteum, Græca appellatione vulgò vocatum Opobalsamum.

Inciditur autem cortex eius in parte caudicis superna, facta incisura vitro, lapide, osseisue cultellis: quia ferro incisa emoritur: & succus eius lana exceptus in corniculis colligitur. Vix autem singulis annis seni cōgij inde colligi possunt.

Natiuum balsami oleum esse ex eo cognoscitur, si cum lacte coaguletur: si in aquis facile solvatur, vestesq; non maculet. Sed nunc rarissimè haberi potest.

Calidum & siccum est in secundo gradu, essentiæ tenuioris. Loco eius utiliter substituitur oleum nucis myristicæ.

MALVS PVNICA à Pœnorum, siue Carthagenensium regione dicta, arbor est non admodum procera, angustis & splendentibus foliis, floribus purpureis & fructu innumeris acinis, siue granis referto.

Cortex arboris vulgò Malicorium nominatur: flores autem arboris, præsertim sylvestris, Balauſtia vocantur.

* Malum granatum boni succi est, ventriculo in primis conueniens: biliosum etiam vomitum sedans, balauſtiorum & malicorij equalibus partibus in aqua vel aceto decoctis, & ventriculo impositis. Succus etiam eius in omni ardore febrili optimum medicamentum est.

MALVS CITRIA à citrino colore dicta, arbor est perpetuò virescens, foliis serratis, lauri propemodum similibus, & inter ramos aculeata, fructus rugosos & oblongio-

res perpetua superfatatione ferens.

Malus hæc in Medorum olim regione tantum crescebat: unde Medica quoque dicitur, ex quo vulgatum ænigma, Medica mala quidem, nec mala nec medica.

Pomum etiam Iudeorum dicitur, à superstitione eorundem, quòd singule familiæ singulis annis unum eiusmodi pomum secum habere coguntur.

* Cortices arboris cordi confortando plurimum prosunt: itemq; omnibus ventriculi affectionibus. Vestimentis apposti tineas aliosq; vermiculos arcent.

Medulla pomorum inflammationibus cutisq; affectibus medetur. In quem usum vulgò paratum inde habetur unguentum Citrinum.

CEDRVS arbor est forma sua Iunipero similis, foliis tamen acutioribus: mira, præsertim in Cypro insula, altitudinis, cariem & putredinem nunquam sentiens.

Huius natura est viuentes & bene affectas res putrefacere & perdere: putridas autem & corruptas restituere & conseruare.

209 *Tantum]* Eiusmodi sunt (teipso autore) metalla. Nam initio huius secundi libri, Naturas viuentes definis, essentias corporatas, anima vegetante præditas: hic verò stirpes essentias tantum vegetabiles asseris; at eiusmodi sunt metalla, conclude igitur (Scriboni) at imperfectè (ais) viuunt. Vides igitur, ex neglecto primo genere in definiendo, quid incommodi oriatur, videlicet rerum confusio, & doctrinæ obscuritas, neque perfectiùs stirpes viuunt metallis (modò viuant abs te numerata omnia metalla, quod profecto de certis nunquam vere affirmaueris) sed vitam nobiliorem obtinent, & pluribus, & insignioribus vitæ facultatibus ornata.

210 *Calidioribus*] Ex loco diuisione parum Physica est. locus enim extra rei naturam ponitur: & cum huius mutatio esse poterit, admodum inconstans, inde petitur rerum Physicarum doctrina.

Adhuc de Arboribus, quæ in calidis solùm regionibus & remotioribus crescunt.

211 **A**rborea in aliis etiam regionibus quibuslibet crescentes aut fructiferae sunt, aut steriles.

Fructiferae fructum ferunt tegumento conclusum, vel molli, vel duro.

Molli tegumento inclusum fructum habentes, vel pomiferae sunt, vel bacciferae.

De arboribus pomiferis.

Pomiferae dicuntur arbores uniuersae, quae pomum ferunt.

Eiusmodi sunt Ficus, Olea, Malus, eiusque genera, Pyrus, arbor Prunorum, Mespilus, Cerasus.

FICUS arbor est non admodum procera, cortice leui, instar Iuglandis, fructum oblongiorem, instar Pyrorum proferens, multorum etiam granorum plenum.

Arbor haec aliis feracior est: ter vel quater etiam uno anno fructum ferens, ad eò ut alter altero obruatur.

Color Ficuum primò lacteus, quando nondum etiam satis maturae grossi dicuntur, & si citius proueniunt, praecoces: deinde melleus est.

Ficuum species sunt tum Mariscæ, tum Caricæ. Mariscæ vocantur Ficus grandiores & inspidiores. Caricæ dicuntur à regione, quæ cum optimè siccare possent, omnibus deinceps Ficibus siccis hoc nomen dederunt.

Mirahæc arboris natura est, quòd tauri vel ferocissimi ad eam alligati mansuescere dicuntur.

Vtilitas eius in rebus multis manifesta est: præsertim verò fructuum eius.

* Decoctæ Ficus cum Hyssopo, & ieiuno stomacho assumptæ, tussi & aliis pulmonum affectibus medentur.

212 Contra pestem singulariter etiam profunt, si sumantur cum foliis Rutæ, baccis Iuniperi, & Nucibus iuglandis, addito aceto, ut omnibus contusis & commixtis fiat electuarium: de quo singulis diebus assumentes rarissimè morbo pestilentiali corripuntur.

OLEA arbor foliis conspicua est salicis, & quidem angustioribus, flore exiguo, in Italia & Gallia copiosè proueniens.

Fructus huius Oliuæ post maturitatem nigrescit, nucleum in se habens, quem veteres propriè Sansam dixerunt.

Ex hoc succusexprimitur, qui Oleum dicitur: & si ex oleis immaturis colligatur, Omotribes vocatur.

* Olei temperata est caliditas & aluum relaxandi facultas. Si assumpto veneno bibatur, confestim illud expellit per vomitum, & multis aliis affectibus confert.

Vnde Democritus olim, interroganti, qua ratione homines diuturnam vitam degere possint, respondit: Si corporis exteriora oleo, interiora autem melle inungerent.

Arbor proinde ipsa tam robusta est, ut illæsa durare possit annos fermè ducentos. Maxima eius est cum vite sympathia, ut si in vite planteretur, non tantum oliuas, sed vuas quoq; de se proferat: antipathia autem maxima cum quercu arbore.

MALVS arbor ubiq; notissima, pro regionum diuersitate varia est, fructum ferens vel satiuum, vel syluestrem.

Satiuus est pomorum dulcium & aliorum quoque austerorum.

Dulcia

Dulcia poma sunt calidiora: austera verò frigidiorē succo constant, & magis terrestri, ideoq; adstringunt.

E dulcium genere Malimela sunt poma mellei saporis, siue mustea.

* Et hæc omnia utilia sunt ad animi deliquia, & cordis debilitatem confortandam: iis tamen qui crebrius ad satietatem usque his utuntur, calculum gignere solent: & in ventriculis debilioribus flatulentum spiritum generant: omnia insuper specifica quadam proprietate nervis nocent.

Sylvestria similiter, quæ suas etiam habent differentias, omnia adstringendi facultate pollent: è quibus tamen contusus hodie variis in locis affusa aqua potus excoquitur, musto similis, aluum plurimum relaxans.

Mali genera sunt Malus Cotonea, & Malus Persica.

Malus COTONEA arbor est malo arbori similis: longè tamen humilior manens, lanuginosa poma ferens. Sic dicta à lanugine, quam Græci Κότον nominant. Item Cydonia, à Cydone insulæ Cretæ ciuitate, unde primum aduecta est in alias regiones.

* Cotonea poma frigidiuscula sunt, & adstringentia: ideoq; ventriculo confortando in calidioribus affectibus plurimum conducunt. sicuti & vinum: item mel aut oleum inde paratum, vel condimentum Cotoneatum optimè conuenit.

Malus PERSICA arbor est pomifera, foliis amygdalinis paululum maioribus, mala ferens rotunda succi plena, exteriusq; parumper lanuginosa.

Fructus eius vel albicans est, vel alterius etiam coloris.

Albicantia Persica frequentiora sunt, quæ vulgò Popularia dicuntur.

Alterius coloris sunt Persica tum lutea, tum magis rufescentia, siue sanguinea.

Lutea sunt maiora, eaq; duriora & solidiora, quorum

PRUNUS arbor est ramosa, duriorē corticem habens foliis serratis, iisque in rotunditate longioribus, fructum etiam rotundum ferens.

Est autem hæc arbor vel sativa, vel sylvestris.

Sativæ fructus sunt Pruna, quorum alia dicuntur Damascena, eaque maiora sunt, & nigricantia, alia coloris purpurei, spanica dicuntur. Quibus adduntur alia magis flavia, aut cerea.

* Omnes prunorum fructus sunt frigidiores & humidiores: ideoque ventriculis etiam imbecillioribus deteriores sunt: & magis noxi, præsertim recentiores: exiccati verò minùs sunt molesti.

Qui magis sunt dulces, alium relaxant, acidiores eam constipant.

* Electuarium inde paratum multis calidis affectionibus prodest. Gummi etiam ex arbore ipsorum profluens è vino bibitum calculosis multum conferet.

* Prunus sylvestris, arbor est priore minor, fructum ferens pruneola, prunis aliquantulum minor. Ex horum floribus destillata aqua unice prodest laterum punctiōibus, variisque aliis thoracis affectionibus.

MESPILUS arbor est magnitudinis etiam propemodum pomi paulò spinosior, lanuginosis & spinosis pariter crescens: quæ quòd iuxta malum libentius nascatur, Hamamelis dicitur.

Fructus eius tres plerunque, aut quatuor, vel, ut plurimum, quinque lapillos in se continens: primò viridis ac durior est, deinde flavus & mollior. Ab Italis Vnedo dicitur, quòd de eo nondum maturo præter unum nemo possit comedere, ob acrimoniam.

* Fructus iste ventrem sistit: ideoquè tempore æstatis ad ebullientem alui fluorem conditus salubriter assumitur.

tanquam physicæ & medicinæ, hypallelam conferenda.

Hucusque de arboribus pomiferis : sequitur
de Bacciferis.

Bacciferae arbores sunt, quarum fructus baccæ sunt minores & rotundiores.

LAURVS arbor in calidis regionibus sponte, apud nos propter frigiditatem vix sata provenit, foliis acutioribus & spissioribus, cortice tenui ac leuiore, perpetuò virescens.

Arbor hæc, propter immensam utilitatem, apud Veteres admodum nobilis fuit habita : qui ramulis eius pro insignibus pacis & victoriæ usi fuerunt : & folia eius magistratui strenæ loco, ut vocant, obtulerunt : foliis quoque iisdem vates celebriores coronati fuerunt.

Fructus proinde & folia Lauri calefaciunt, & vehementer exiccant.

* Oleum è baccis Lauri expressum ob calefacientem ac emollientem naturam prodest affectionibus thoracis, aliisque pluribus è frigiditate ortis : utpote capitis, ventris, epatis, &c. Collicos etiam dolores sedat.

Pulvis earum è vino sumptus urinam ciet, ac lapidè renum & vesicæ confringit.

IVNIPERVS arbor, sic dicta est, quòd iuniores & novellos fructus pariat : hæc enim sola arbor fructus suos minutos biennii spatio gestat, prioribus nondum maturis alios insuper producat.

Est autem arbor foliis brevisculis & acutis, omninoque angusto cortice, ubique propemodum dissecto.

Lachryma ex hac arbore exudans Vernix est, gummi duriusculum, sic dictum, quòd rore verno magis concreviscit.

Arbor

Arbor calida est & sicca in tertio gradu, ideoq; calefacit & coniungit, siue congregat: ventriculo refrigerato aliisve partibus calefaciendis optimè conducens. Bacca autem calida sunt & sicca in primo: earumq; usus est multiplex, & imprimis olei inde destillati, aut expressi.

* Assumpta bacca aeris putrefactionibus medendo spiritum in corporibus animantium confortant & augent. Item tussi, torminibus, aliisque vitiiis medentur, adeoque humiditates omnes putridas atque malignas absumunt.

* Oleum è ligno Iuniperino ad Arthritin & dolores corporis confert, si spina dorso eo inungatur. Auribus infusum surditatem tollit. In cibo assumptum vitia melancholica curat.

* Gummi Iuniperinum cum albumine oui fronti temporibusq; iunctum destillationibus capitis sistendis prodest. Cum thure puluerisato & oui albumine ventri impositum, laxitatem eius indurat.

MORVS arbor est non incognita, foliis rotundis, asperis & nigricantibus, flore quasi piloso, saepe totum fructum tegente.

Sic autem dicitur, Græca notatione dissentaneorum quasi prudentissima, quod nouissimè omnium frigore lapsa germinet, & cum postremis folia amittat.

Fructus eius arboris primò albicans est, deinde magis rubicundus, & postquam maturuerit, niger omninò reditur.

* Hinc electuarium paratur Diamoron, quòd, sicut etiam succus simplex eius, plurimùm conducit asperitati & exulcerationi, gutturis præcipuè, itemq; epatis inflammationibus.

Et

Et hæ fuerunt arbores, quarum fructus molli
tegumento obducti sunt: sequitur de iis
quarum fructus tegumento
duriore continentur.

EX his autem alij toti teguntur, alij ex parte tantum.
Prioris generis sunt arbores, quarum tegumentum est
calyx ligneus, vel echinus.

Calyx ligneus & durior vel integer est, & coherens, ut
in *Amygdalis*, vel bifidus, ut in *Nucibus*.

AMYGDALVS arbor est caudice longiore, multis ra-
mis extensa, foliis salicum haud dissimilibus, ante germina-
tionem florens.

Fructus eius est *Nux*, duriore & lenticulari calyce con-
clusa, supra quem deinceps viride & molle est putamen: is
Amygdalarum nomine dicitur, quod in calyce tenuissimas
multas vimulas habeat, quas *Græci* ἀμυγας vocant.

Fructus autem iste duplex est. amygdalæ enim aliæ dulces
sunt, aliæ amaræ.

* Dulces mediocriter calidæ sunt, exilem amaritudinem
in se continentes: ideoq; incidendi, attenuandi, extergendi,
& sine morsu digerendi facultate pollent.

* Vnde etiam lentorum & viscidorum humorum excre-
tioni è pulmonibus mirificè conducunt: præsertim si contri-
tæ ex iusculo assumantur. Epatis quoque obstructionem,
itèmq; lienis & renum optimè aperiunt, & urinam prouo-
cant.

Ad hæc omnia quoque efficaciores sunt amaræ.

* Oleum *Amygdalarum* asperitatem gutturis lenit, &
phthisicis, qui diu decubuerunt, prodest: & amararum in pri-
mis oleum aurium affectionibus salutare est.

Fructus qui bifido calyce teguntur sunt *Nuces inglan-*
dis.

IVGLANS,

Castanea ab urbe *Magnesiæ* *Castano* dicta, arbor est *Iuglandi* ferè similis, foliis tamen plures venulas habentibus, magisq; serratis constans.

Fructus eius eodem nomine dicuntur *Castaneæ* : quarum aliæ rubicundiores sunt, quæ *Meterranæ* dicuntur : aliæ minùs rubicundæ. E quibus quæ sunt latiores & maiores, e-suiq; aptiores, *Tarentinæ*: rotundiore verò, *Balanitides* vocantur.

* *Omnes* calidæ & siccæ sunt in primo gradu, & propter terrestrem materiam, summam obtinent constipandi facultatem : qua tamen alui & ventriculi fluxiones sistunt, & sanguinem excreantibus profunt.

Largius in cibo sumptæ, siue in aqua sint coctæ, siue tostæ, siue frixæ sint, nocent, multoq; magis crudæ. *AEgrè* enim concoquantur, vètriculum nimis inflant & constipant. *Pediculos* etiam nimium deuoratæ gignunt.

Cincribus verò obrutæ ac tostæ, crudis & elixis meliores sunt: præcipuè si cum sale, pipere & saccharo assumantur.

* *Puluis* tamen exiccatarum *Castaneariû* cum oculis cancerorum, & aqua *hederæ* *urinam* probè ciet.

FAGVS arbor est spectatæ proceritatis, cortice crasso & albicante potissimum, siue in rufum nigricante, foliis ferè *laurinis*, sed in ambitu serratis crescens.

Fructus eius includitur calyculo in extrema parte etiam echinato, hispido ac scabro, interiùs nucleum triangularem tegente.

* *Fructus* hic quodammodo calidus est & dulcis, ac subadstringens. *Folia* autem magis frigida sunt : quæ esitata *labiorum* & *gingiuarum* vitiiis mirè profunt: tusa verò & illita, membra torpentia corroborant.

Fructus ipse propter dulcedinè suibus gratissimus est: item *gliribus* atque *muribus*, qui è longinquis etiam regionibus gregatim *sylvas* illas, ubi eum habere possint, ingrediuntur.

à robore robustam appellamus.

ILEX arbor glandifera spectate proceritatis, foliis etiam laurinis, sed minoribus & aculeatis perpetuò virescens, ligno denso, & in atrum rubescente.

Arbor hæc cæteris *Quercubus* rarior est: cuius species est *Suber*.

SUBER arbor est fructu & folio *Ilicis* perpetua similiter coma virescens: *Ilice* tamen minor, cortice crassissimo, eoq; exuto etiam, minimè instar aliarum arborum exarescens: unde etiam *Ilex* fœmina dicitur.

Sed quia lignum eius admodum cavernosum est, ideoq; leuissimum: Arbor non baptisata dicitur, & lignum eius à βαπτισον, quod baptisari, aut subsidere in aquis nequeat.

* *Suberis* cinis è vino calido sanguinem excreantibus magnopere laudabilis est.

213 Enumeratis arboribus fructiferis: sequitur de earum similibus.

Arbores fructiferarum similes sunt *Resiniferae* omnes: quarum fructus sunt *Strobili*; *Nuces* videlicet *putamine* ligneo squamatim compacto, subtusq; excavato conclusæ.

214 Arbores propemodum omnes eiusmodi perpetuò virescunt: quales sunt *Pinus*, *Picea*, *Larix*, & similes.

Pinus, arbor est admodum ramosa, acutis foliis veluti in pectine coniunctis: à quorum pinnato acumine nomen traxit.

Fructus *Pini* sunt *nuces pineæ* quarum *putamina* propriè *Coni* nominantur.

Nuces autem *Pineæ* calidæ & siccæ sunt: vim pariter conglutinandi obtinentes.

* *Tussi* correptis & *phthificis* optimè conducunt: confortando & calefaciendo corporis partes uniuersas.

Pini

Pini species sylvestris est Pinaſter arbor altiffima, maximaq^{ue}, foliis pilofis, inſtar Pini domeſticae.

PICEA, eſt arbor procera, cortice nigricante, tenace, lento, atque fluxili, ramuſculis ad inſtar crucis, à duorum ſolummodo ramorum latere exeuntibus, foliis paululum latioribus, mollioribus, ac lenioribus, inſtar Roſmarini.

Ex hac arbore reſina inter lignum & corticē gummi modo concreta effluit.

Piceæ ſpecies eſt Abies, picea videlicet magis albicans, eiq^{ue} omninò ſimilis: foliis tamen altero latere cinereis.

** Ex hac etiam reſina effluit Abietina dicta: quæ cum melle cocta prodeſt deſtillationib. capitis & gutturis, præſertim angina: adeoq^{ue} omnibus externis affectionibus commo-
dè adhibetur.*

* Maxima enim vis huius eſt ſedare inflammationem vulnerum, eaq^{ue} pinguedine ſua facilimè conglutinare.

* Cum farina hordei vinoq^{ue} decocta ſtrumas induratas curat.

LARIX arbor eſt eximiè alta cortice perquam craſſo, in rimas undique dehiſcente, ramis gradatim circa ſtipitem totum emiſſis, foliisque adnatis denſis, oblongis, mollibus & comofis.

Fruſtus eius ſunt coni cupreſſinis admodum ſimiles, & iucundum efflantes odorem.

Lignum arboris iſtius, quòd abundè ſit ſiccum & reſinoſum, impetu flagrat adèdè vehementi, ut nullo alio carbone in fornacem indito rude ferri metallum, celerius colliqueſcat, quàm Lariceo.

Reſina Larigna, quæ ex Larice manat, præſtantiffima eſt, odore, guſtu & facultate, quã vulgata Terebinthina acrior. Liquor iſte eſt colore melleus, lentus, & nunquam dureſcens.

In Laricis arboris trunco fungus naſcitur Agaricus, ab Agaria Sarmatiæ regione dictus.

Fungus

rescribas. M. H. B. T. 1761. 1762.

Fungus est selectissimus, si sit omninò albicans, rarus & porosus, adeoq; levis atque friabilis. Mas enim qui dicitur, grauis, densus, durus, niger & lignosus: minùs præstans est.

* Agaricus autè in initio dulcis est, mox amarus, & subadstringens: vim obtinens incidendi, tenuandi, extergendi, digerendi, & obstructa liberandi facultatem. Præcipua verò vis eius est pituitæ expurgandæ idonea.

213 Fructiferis] Quas tu fructiferis similes narras, sunt reuera fructiferæ, vt strobiliferæ omnes.

214 Perpetuò] Ita & bacciferæ laurus, & iuniperus.

Adhuc de Arboribus fructiferis, earumque similibus: sequitur de sterilibus.

Steriles arbores quæ fructum nullum notabilem procreant sunt, *Vlmus, Almus, Tilia, Buxus, Betula, Salices, Populus, & aliæ eiusmodi.*

VLMVS, est arbor procera, foliis parumper crispis, & asperis, & quàm in pyro sint, leuioribus, ligno flauo, duro, & propemodum deformi.

Cortex, ramuli, eorumq; folia glutinandi facultatem obtinent.

* Folia tusa & ex aceto illita malignam sanant scabiem, omniaq; vulnerum labra iterum connectunt: adeoq; *Vlmi* ipsius varius ad res varias usus adhiberi potest.

ALMVS, arbor est caudice assurgens recto, ligno & medulla molliore, foliis instar pyrorum, attamen maioribus, solidioribusq; & aliquantulum rotundis. Gaudet locis humidioribus, & fluminum littoribus: vnde sic dicitur, quòd alatur anne.

Arbor est impensè calida & sicca: vnde etiam lignum eius sub terris & aquis diutissimè durare potest.

* Folia eius tenacia pinguiq; tumoribus & bubonibus

plurimum etiam excavata, adeoque putrescere incipiens, nondum tamen corrumpatur.

Salix alia solidior est, alia fragilior.

Solidior est tum nigra, tum vitellina.

Nigra, quae & Punicea dicitur, est salix maior atque melior, hinc inde iuxta sepes crescens: ex usu etiam Viminalis dicta.

Vitellina est, quae iuxta fluminum ripas potissimum provenit, colore subflavo, ferè instar vitelli ouorum: unde etiam cognominatur: aliàs etiam candida.

Fragilior salix est colore magis albicante, quae facilimè frangitur, ideoque nullius in vinciendo momenti est.

Salices exiccandi & incrassandi virtute pollent: praesertim verò in cortice & foliis.

* Folia Salicis cum cortice in vino decocta & ebibita ventris tormina sedant.

POPULVS arbor, aquosis & humidis praesertim locis gaudens, diuerso colore conspicitur: nempe alia albicans est, alia nigricans.

Populus alba, arbor est caudice longo & recto corticeque leui, foliis primùm rotundis, ac deinde angulosis, inferius viridibus, superius lanuginosis, iisque perpetuò tremantibus.

Complexio eius est temperatè calida & humida.

Hinc conficitur unguentum Populeonis, quod tempore Veris exudante resina optimè paratur.

* Radix huius arboris potu assumpta, octo dies tutos reddit à torminibus & stranguria ventris.

Populus nigra, arbor est albè Populo omninò similis, paululùm tamen maior & lenior, & foliis angustioribus, inferius viridibus, superius cinericeis.

Calida & sicca haec arbor est: in opificiis autem & mensis parandis utilissima est.

Ramuli manu retenti prohibent lassitudinem & defatigationem tum pedum tum manuum in itinere.

* Gummi arboris tritum & assumptum profluvia alui prodest.

Tantum de Arboribus: sequitur de Fruticibus.

Frutices autem sunt stirpes multiplici caudice assurgentes.

Fruticum plantæ vel nobiliores sunt, vel minus nobiles.

Nobiliores frutices sunt Cinamomum, Cassia fistula, &c.

215 CINAMOMUM est cortex fruticis similis eiusdem nominis in India crescentis, colore subnigro, virgulis siue ramulis tenuissimis, qui si frangantur, copiosissimum de se odorem spirant.

Cortex Cinamomi duplex est: alius subtilis ac tenuis, alius crassior. Tenuis est acerrimi & optimi saporis: crassius autem tardius digeritur ad confortandum cor hominis.

Eligitur in primis Cinamomum quod magis rufescit & acre est, admixtam habens aliquam dulcedinem.

Cinamomum proinde summè tenuium partium est, in ordine tertio calidum, & siccum in secundo. Conuenit igitur refrigerato ventriculo: visum corroborat, itemq; cor, epar: & sanguinem puriorem gignit.

216 CASSIA fistula est rotunda magna & purpurea fistula, intrinsecus habens medullam omnino atram.

Fistulae grauiores & purpureæ in hoc genere sunt reliquis meliores.

E nigricante huius fistulae pulpa optimum cõficitur & lenissimum medicamentum purgans, quod Cassiam solutinam, vel Cassiam extractam vocamus.

* Cassia illa extracta grauioribus febribus admodum salutaris est, ob lenem suam purgandi facultatem: imò aliis
etiam

terres scribas. Mubetes. & T. rectio

etiam morbis plurimis, si unciæ unius pondere ex aqua rosata assumatur.

FRUITICES minùs nobiles sunt *Corylus*, *Sambucus*, *Oxyacantha*, *Ribes*, *Rosa*, *Rubus*, *Poterion*, *Colatea*.

CORYLUS est frutex altior, caudice tenui, pingui, & albicanibus maculis distincto, foliis *Alni* paululum latioribus & ferratis, decidentibus iulis nuces *auellanas* ferens.

* *Nuces auellanae* calidae sunt, & multa humiditate refertae: ideoq; comestae multum impinguant quidem: sed stomacho tamen infestae sunt, & facile desynteriam procreant: praesertim verò quae membranula rubicundiore teguntur.

Virides tamen innocentiores sunt *aridis*.

Tritae autem & ex aqua mulsa potae tussi veteri medentur. *Cinis crematarum* addita *axungia*, aut *ursi adipe*, capiti impositus *alopeciam* curat.

SAMBUCUS à *Sambyco* autore nomen habens, frutex est ramulis assurgens omninò cineraceis, in interna cavitare medulla molliore repletis, foliis propemodum *Inglandis*.

Fructus eius sunt baccæ purpureae succum sanguinolentum habentes.

Sambuci species est *Ebulus*, humilis & brevis: quo sensu dicitur *Chamaeacte*, quasi *terrestris Sambucus*.

Est autem frutex caudice crescens quadrangulari, foliis ferè *amygdalarum* seimctis, & alarum instar extensis.

Utraque autem planta calida & sicca est, digerendi & expurgandi vim obtinens: virtute insuper *conglutinandi* praedita.

* *Radix* verò *Sambuci*, vel *folia* eius in vino sigillatim decocta, & ebibita *hydropicos* validè expurgat.

* Et ad eundem effectum *radice Ebuli* nihil est potentius & efficacius.

* *Aqua*, in qua decoquuntur *folia Sambuci* plurimum tussi aridiori convenit.

Pupa aut electuarium è baccis Sambuci paratum, sudores & omne venenum è corporibus expellit.

OXYACANTHA, vulgò Berberis, frutex est pyro sylvestri haud dissimilis: minor tamen, & in ramulis duobus, vel tribus, ut plurimum hinc inde spinis coniunctis, foliis mali Cydoniae, sed angustioribus.

Oxyacantha frigida & sicca est in gradu 2.

* Succus baccarum inflammationi epatis unice conducit, aliisq; apostematibus extrinsecus impositus, praesertim si commisceatur cum aqua Solani: sitim quoque restinguit.

* Cortex radice contritus, item fructus eius contusus & impositus ad extrahendum infixa tela, ossa, spinas, vitrum mirè prodest.

* Syrupus inde confectus cum saccharo, aut vinum preparatum, cor multum confortat, & ventriculi appetitum restituit, febribus ardentibus confert, adeoq; omnibus morbis interioribus à nimio sanguinis fervore ortis conducit.

RIBES, frutex est ramulis purpureis, foliis Pampini, sed minoribus, & ex viridi nigricantibus, baccas rotundas, easque rufescentes, pediculis longis annexas ferens.

Fructus eius & folia frigida siccaq; sunt in 2. gradu, virtute pariter conglutinandi exornata.

* Succus igitur fructuum quomodocunque preparatus tremori cordis auxiliatur, & omni inflammationi totius corporis, praesertim quoque peste correptis.

* Rob etiam, siue succus ille cum aqua Endiviae morbillis plurimum conducit.

ROSA frutex est minor, virgulis excrescens in viridi nigricantibus maculis, multis incurvatis spinis, foliis etiam quodammodo serratis, fructus producens rosas varicolores.

Rosae omnes frigidae & siccae sunt temperatè, & internis & externis corporum affectionibus utiles.

* Succus

* Succus earum in vino decoctus tollit dolores capitis & oculorum: gingivæ etiam, si eo abluantur, restituntur.

* Mel rosatū optimè partes quaslibet corroborat, omnēq; materiam melancholicam, atque phlegmaticam educit: præsertim si exhibeatur cum decocto fœniculi, addita portione aliqua salis.

* Oleum pariter rosarum ambustis omnibus salutare est, & fronti illitum capitis grauedinem calidosq; affectus sedat.

* Fungus in sylvestribus præcipuè rosis crescens, in pulverem contritus, & cum vino bibitus ad calculum expellendum efficax est: & quidem vermiculi in eo reperti ad eundem affectum validiores sunt.

Aqua earum oculis infusa rubedini atq; putredini, aliisq; morbis illorum curandis conuenit.

Aqua etiam eiusmodi, præsertim rubearum, pota, confortat, & moderatè refrigerat cerebrum, cor, ventriculum: itemq; spiritus & calorem naturalem, eaq; omnia à putredine conseruat.

RUBUS, frutex est valdè spinosus, latè serpens, foliis Fragariæ, altera parte albicantibus, altera verò nigricantibus.

Fructus eius sunt MORA Celsi, siue Vaticana: similes omninò Mori fructibus primùm viridibus, deinde nigris, succiq; plenis.

Rubi species est rubus, qui dicitur ab Ida monte Idæus, frutex Rubo vulgari minor, minusq; etiam spinosus fructu dulci rubescente & concauo.

Vterque autem rubus virtute exiccandi & refrigerandi: itemq; ex tota substantia contrahendi pollet.

* Succus eius expressus & in crassitudinem mellis in Sole coactus melior est recentiore: mixtus autem cum syrupo de Salvia singulis diebus ad dimidiam unciam epotus multum conducit leprosis.

Folia Rubi, flores, germina, fructus in aquis decocta, & vel

Adhuc de Stirpibus, quæ caudice excrescunt:
sequitur de aliis, quæ caule ena-
fcuntur.

DE HERBIS.

217 **H**erbæ autem sunt plantæ tenui caule foliatæ pro-
Huenientes.

Sunt quæ vel alimentariæ, vel minùs alimentariæ.

Alimentariæ sunt, quarum potissimus usus est in alimen-
tis hominum.

Eiusmodi sunt tum frumentacæ, earumquæ, similes, tum
oleracæ uniuersæ.

Frumenta sunt Triticum, Hordeum, Spleta, Siligo, Avena.

TRITICVM est planta frumentacea calamo spicam
effundens pluribus granis crassioribus refertam.

Triticum moderatè calidum & siccum est, multum ali-
menti præbens, affectionibus pluribus tam internis, quàm
externis utile.

Triticum optimum erit fractu contumax, lentum, graue,
colore ascreum, leue, trimestre pinguiquæ, terra ortum.

Farina verò eius præstat modicè molita, recentioris tem-
poris & tenuioris fursuris.

* Fermentum verò è tritico factum virtutem habet at-
trahendi, maturandi aperiendiquæ, vlcera & apostemata,
præsertim quoque clauos, si cum sale mixtum imponatur.

Oleum è granis Tritici ad vlcerum sinus commendatissi-
mum est.

* Amylum ex tritico factum, paululum ipso tritico frigi-
dius est, & siccius: conueniens iis qui capitis fluxionibus
sunt obnoxij. Utile quoque est sanguinem excreantibus ex
aqua instar iusculi assumptum.

* Item tussiculosis & alui fluore correptis plurimum con-
ducit, cum aqua hordei & saccharo exhibitum.

HOR-

HORDEVM est frumentum, granis in spica acutioribus & sublauescentibus ex culmo excrescens.

Frigidum hoc & siccum est in secundo ordine, vim pariter abstergendi obtinens.

* Farina eius cum lacte recens emulso ad formam emplastri redacta, ulcerosos tumores & pustulas quaslibet breui tempore curat, dolores sedando, & ardorem extrahendo.

* Farina eadem cum aceto & butyro membra luxata restituit.

Alimentum inde paratum duriusculum frigidiores prope modum & lentos humores generat, minus quam Triticium nutriens.

Aqua autem hordeacea potus omnibus ferme febribus est salubris, ubi vehementior sit inflammatio.

Aqua decoctionis hordei percolata cutem faciei asperitatem redditam si ea abluatur, leuem & aequalem reddens meliore colore eam exornat.

SPELTA, Veteribus Zea, frumentum est hordeo prope modum simile, melioris odoris grana interdum simplicia, interdum in geminis putaminibus bina ferens.

* Spelta frigida & parumper siccata est, adeoq; uniuersa sua facultate in medio Tritici & Hordei est: minus etiam quam Triticum, plus quam Hordeum alens.

Conuenit omnibus tumoribus ex vino vel aceto decocta & imposita.

* Prodest etiam tussi asperiori, pulmone humidiori, & pectore emolliendo.

SILIGO frumentacea, vulgo simpliciter Frumentum: excrescit unico calamo, aristas ferens granis rotundioribus, longioribusque reseratas.

* Siliginis minor quam Tritici caliditas est: panis inde confectus si non probe coquatur, multorum malorum origo est.

* Eius-

* Eiusmodi tamen panis si ex aqua fontana probè salita tribus diebus continuè edatur, graueolentiam oris repellit.

AVENA, frumentum est foliis & stipula Tritico simile, in cacuminibus dependentes parvulas veluti locustas bipedes continens.

Hæc Tritico paululum frigidior est, & vim hordeo similem obtinet, sine morsu desiccans, & ob leuem acrimoniam mediocriter digerens: unde ventris profluvia & induratas phlegmonas iuuat.

Farina auenæ tostata & cum mulsâ assumpta diuinae tussi confert.

217 Tenui] Aliquæ sunt quæ omnino caule carèt, vt carduus sine caule, tichen, mandragoras. Reliqua huius capitis sunt fere omnia medica therapeutica, vt & sequentium quàm plurima.

Adhuc de Frumentis: sequitur de Leguminibus.

FRUMENTORUM similes plantæ sunt legumina: quo nomine dicuntur omnes segetes, quæ manu leguntur: eodemq; sensu legaria etiam appellantur,

Eiusmodi plantæ sunt Oryza, Milium, Lentæ, Pîsa, Fabæ, & similes.

MILIVM est legumen fertilissimum, acutis foliis, & turbinis instar fastigiatis, panniculis semen teres & pendulum gerens.

Huius qualitates sunt frigiditas primi ordinis, & siccitas tertij.

* Alium igitur humentem desiccât, parum alioquin nutrimenti adferens.

* Foris

* Foris impositum in sacculis idoneum fomentum est eorum, quæ citra morsum exiccanda sunt: similiter etiam cataplasmatibus modo illitum.

Eodem modo torretur, & feruens in sacculo impositum torminibus aliisque doloribus multis auxilium præstat.

ORYZA est legumen Milio tenuius, & multò minus, iuba semina ferens: quæ in humidis & aquosis locis ut plurimum provenit.

Vis eius quodammodo adstringentia: quapropter etiam ventrem mediocriter sistit, ut ferè omnes in sistenda aluo ea utantur.

LENS legumen est instar Cicerum excrescens, granula minuscule, eaque propemodum rotundiora continens.

* Optima est quæ aquam maximè absorbens, facillimè coquitur: eaque aluum adstringendi virtutem obtinet, præsertim cui Beta aut Plantago additur.

PISA sunt legumina altius capreolis suis, quos exerunt, sese annectendo crescentia, granis rotundis, in siliqua inclusis cylindracea.

Sunt autem alia campestris, quæ præcipuè in arvis feruntur, minora, & humi repentia, flore purpureo: alia sunt hortensis, eaque vel album florem, vel purpureum ferunt.

FABA legumen est foliis Trifolij è viridi nigricantibus, & pinguibus, quasi virgultis assurgens, floribus albicantibus, intrinsecus macula nigricante distinctis, fructum suum in valvulis ferens.

Mediam frigide & humide qualitatis naturam obtinet: attamen inflationem excitat, ideoque ægrè concoquitur.

Fresa autem Faba, hoc est, leuiter confracta & decorticata facilius digeritur.

Fabarum putamina radicibus aut germinibus aliarum plantarum nouellarum apposita, earum vitam specifica quadam virtute tollunt.

* Aqua

* Aqua autem è floribus illarum destillata linteoloq³ imposita, spinas, ossa, aliaq³ infixæ extrahit.

Absolutis Leguminibus: sequitur
de Oleribus.

Oleraceæ plantæ sunt Brassica, Spinacea, Lactuca, Beta, Portulaca, Malua, Cæpa, Pærrum, Petroselinum, & aliæ.

BRASSICA est olus foliis latioribus constans, quæ si in rotunditatem capitæ constringantur, Capacitatum dicitur.

218 Frigidæ & humidæ complexionis est, & virtute exiccandi absque acredine prædita: summam commoditatem exhibens tum hominibus, tum animantibus.

In Ægypto tamen propter summam amaritudinem non assumitur.

Romani olim antequam haberent expertos Medicos, hoc uno olere contenti ferè sexcentos annos in plerisque morbis curandis usi fuerunt.

Decocta vel etiam aqua inde destillata calculo in primis & arenulis renum conducit.

Folia eius per se illita, aut cum polenta trita, inflammationibus & tumoribus profunt. Similiter crudus eorum succus illitus veteribus & sordidis ulceribus conuenit.

Capeti imposita alopeciam curat.

Iusculum foliorum cum Gallo vetere decoctorum choliam aliaq³ ventris tormina sedat.

SPINACEA, sive SPANACHIA, olus est caule altiore, semina acuta ferens, foliis supra acutis, infra latioribus & mucronatis.

Frigida hæc est & humida in fine I. gradus.

Iusculum huius ebibitum vitiosas humiditates expellit,
ventrem

ventrem emolliendi virtute. Similiter etiam assumptum dolores dorsi, & alii duritiem curat.

Unguentum etiam ex hac paratum epati & ventriculo impositum dolores & ardorem eorum tollit. Idem quoque morsui aranearum prodest.

LACTUCA, quod lacte abundet, dicta, est olus folijs in orbem conglobatis crispum.

Hæc in campestribus locis crescens folio & caule brevior est quam sativa: gustu tamen amara, & lacte copiosiore.

Lactuca humida est & frigida moderatè, instar aquæ fontanæ, ideoque herba hæc grata est, æstivo præsertim tempore, & admodum salubris, fastidium enim tollens cibi appetentiam restituit: quamobrem etiam omnibus oleribus alijs præfertur.

Frequentior tamen usus eius, oculorum celeritati officit.

Agrestis Lactucæ succus cum lacte mulierum ad adustiones inungitur.

BETA, duplici colore distinguitur.

Beta enim vel candida est, vel ex nigro rufescens: utraque digerendi & extergendi virtutem obtinet ob suam nitrositatem: maiorem tamen candida, minorem verò nigra, utpotè quæ adiunctum habet adstrictionis aliquid: si autem decoquitur, eam paululum amittit.

Iecoris obstructionibus aptissimè accommodatur: magis autem ubi cum aceto, aut sinapi assumitur. manducata etiam lienosos mirificè iuvat.

PORTULACA est herba oleracea, folijs rotundis, & omninò pinguibus, crassiusculisq;, à tergo candidis: caule etiam rotundo & subrubente, floribus stellatis atque subflavis.

Vna sativa est, foliis latioribus & caule crassiore: altera sylvestris, minoribus & crebrioribus foliis.

Portulaca frigida ferè est in primo gradu, & humida in secundo: paululum austeritatis obtinens.

Calidas idcirco & biliosas maximè fluxiones repellit: succus eius aestuanti ventriculo, & hypochondriacis conuenit: maximè in febribus heceticis epotus, aut foris etiam impositus.

Et in uniuersum omnibus calidis affectibus prodest.

Et quia subadstringit, uiliter adhibetur dysentericis, profluuio muliebri & aliis sanguinis reiectionibus, præsertim si cum farina hordei vsurpetur.

MALVA hortensis folio excrescit magno, rotundo, caule tricubitali, floribus rosarum specie rubentibus, vel subrubis: item candidis.

Hæc si agrestis sit, leuiter emollientis, paululumq; digerentis facultatis est: hortensis uerò quantò humidior, tantò imbecillior cognoscitur.

Decoctio Maluarum bibita antiquam tussim sedat: item decoctio foliorum cum oleo communi illita, ambustioni confert.

CEPA olus est caule subtili & rotunda, excavata, assurgens è radice bulbosa, variis segmentis in rotunditate distincta.

Cepa calidioris est complexionis, propemodum in quarto ordine: crassiorum tamen partium.

Succus autem eius substantiæ & caliditatis aeræ.

Cepa per noctem aquæ frigidæ immersa, eam aquæ uim imprimit, ut illa ebibita vermes puerorum expellat.

Cum sale contusa, impositaq;, verrucas radicitus extrahit.

Scabiei malignæ remedium utile paratur, si cepæ in quantitate oui medij contusæ, & cum exigua Mercurij extincti portione

quidem quæ siccant, complexionis ratione siccant: saltem complexioni contrariam vim nullam obtinent. Sunt certa quædam, vt Rhabarbarum alos, quæ diuersis partibus constantia, contrarias actiones producant, secundum partium diuersitatem: eadem tamen primis qualitatibus pugnancia effecta producere, nulla Natura potest, præsertim complexionis contraria. Vnde namque nisi ab ipsa complexionis haberent qualitates has & contrariam agendi vim? Neque prætermittendum est brassicam siccandi & primo gradu calefaciendi vi præditam esse: Nam tremulis prodest, diuretica facultate pollet, sordidis vlcibus conducit, menses ciēt, denique multas commoditates valetudinis & tuendæ, & recuperandæ habet: quæ omnino frigiditati & humiditati contrariæ sunt. Ergo aliter de brassica tibi sentiendum. Quæ reliqua huius libri sunt infinita continent therapeutica, & asteriscum fatigantia.

Hucusque de Herbis alimentariis: sequitur de aliis minus alimentariis.

Herbæ autem minus alimentariæ nominantur omnes, quarum usus in alimentorum assumptione rarior est.

219 Eiusmodi sunt tum Coronariæ, tum Medicamentosæ.

Coronariæ, quæ propter odorem suauiore ad ornatum quoque corporis, in coronis maximè, expetuntur: quales sunt Violæ, eiusq; species: item herba Trinitatis, Bellis, Flos garyophyllorum, Maiorana, Rosmarinus, Nardus, Narcissus, Lychnis coronaria, & aliæ.

N

VIOLA

VIOLA planta est foliis excrefcens *Hederæ* minoribus tenuioribusq³, sed magis nigricantibus, cauliculis è media radice prouenientibus, florem purpureum ferens, seminaq³ propè radicem granulosa obtinens.

Nascitur plerunq^{ue} in opacis prope sepes & alibi: que autem in umbrosis sylvarum locis prouenit, eandem figuram obtinet, sed absque odore: ideoque *Viola canina* dicitur.

Violarum complexio frigida est in primo, humidaque in secundo gradu: conueniens omninò hominum corporibus.

Dolores igitur calidos quoslibet refrigerant, & inflammationes leniunt: sigillatim verò capitis doloribus profunt feruorem mitigantes, somnumq³, concilians.

Pectoris etiam asperæq³, arteriæ scabritiem leniunt, præsertim si ex diluto vel syrupo, quem idcirco *Violaceum* nominant, assumantur: qui syrupus etiam, siue succus earum ventrem singulariter lenit ac emollit.

Oleum quoq³, inde paratū tam externis, quàm internis inflammationibus unicè confert: auribus instillatum, dolores earum mulcet: ventriculo inunctum cum puluere seminis *Santonici*, lumbricos expellit.

Violæ species sunt *Viola matronalis*, *Leucoion luteum*, & quæ his addi potest, herba *Trinitatis*.

Viola matronalis, est herba suffruticosa, pluribus quasi ramulis, foliis longiusculis, acutis & mollibus, iisq³ lanuginosis, proueniens.

Viola hæc distinctio florum genere variat: flores enim habet, vel albicantes, & *Leucoion*, siue *Viola alba* dicitur; vel rubicundos, vel purpureos: quæ hac coloris appellatione cognominatur.

Omnis autem eiusmodi *Viola*, quæ tum odoris suauitate, tum coloris varietate admodum frequenter ubique colitur, intensè

per se scribas. Mulieres. & Trinitatis.

intense calida, & quodammodo humida est.

Decoction foliorum multum tussientibus, & anhelitus difficultate laborantibus utilis est. & precipua eorum vis est per sudores expellere recrementitias humiditates.

Ex Leucoio, id est, albæ Violæ floribus, unguentum paratur Iasminum, omninò odoratum, præcipuè apud Persas, variis affectibus è pituita lentore ortis idoneum.

Leucoion luteum, vulgata Arabum appellatione Cheiri, est Viola præcedentis omninò similis, floribus saltem luteis conspicua.

Violæ huius complexio est calida & sicca, in partibus admodum tenuibus, & facultas plurimum extergens: præsertim verò florum, quorum maior est etiam, quàm aliorum, usus.

Florum Leucoij succus oculis immixtus maculas eorum deformes abstergit.

Similiter flores cum melle decocti oris exulcerationem putredinemq; curant.

Simplex eorum decoction menses, secundinas, ac fatum quoque mortuum eiicit.

Aqua è floribus illis destillata linguæ difficultati, & paralyti, itemq; laterum affectibus singulariter prodest. Præterea manuum tremori utilis est, si ea abluantur: & faciei maculis qualibuscunq; abstergendis.

Oleum inde paratum, vulgò Cheirinum, prædictis & aliis morbis valdè salubre, præsertim tumoribus lienis.

HERBA TRINITATIS, siue Viola flammea, aut Iacea, est herba, caule triangulari molliuscule, concauoq; foliis rotundis per ambitum serratis floribus tricoloribus, albo, luteo, puniceoq; simul exornata.

Calida hæc est & sicca in tertio gradu, virtute penetrandi digerendiq; præstans.

Ægrè spirantibus, & pulmonum inflammatione laborantibus

borantibus opem insignem adfert: ad intestinorum quoque ramices haud incommoda: quin & cutis vitia curare potis est.

BELLIS, herba est foliis longiusculis superius subrotundis, & in extremitate minutim serratis, iisque in humo rotæ in modum radiantibus, flores cauliculis villosis & flexibilibus ferens centrotenus aureos: in ambitu verò foliis in purpuram rubentibus circumdatos.

Radix, itemq; folia eius frigida sunt, & humida usque in secundum gradum.

Conducit maximoperè strumis & capitis fracturæ: item vulneribus thoracis, vel in pectoris usque cavitatem penetrantibus.

Folia, præsertim viridia, vulnorum inflammationi imposita prosunt. similiter etiam contusa aliis tumoribus prosunt.

Flores, à phthisicis ieiuno ventriculo & vesperi, antequam cubitum eant, comesti plurimum eos iuvant.

Aqua inde destillata inflammationi & pustulis lingue confert, aliarumque partium æstum curat.

FLOS GARYOPHYLLORVM, vulgò Herba Tunica, siue Betonica coronaria, herba est foliis acutis, instar graminis excrescens, flores varicolores odoratos ferens.

Huius quedam species in squalidioribus montibus, & locis syluestribus proveniens, Tunica sylvestris dicitur.

Fols ille recens contusus, capitis vulnera glutinat, eorumq; dolorem sedat: item ossicula, spinas, aliaq; extrahendi virtute pollet.

Similiter radix suffumigata, aut ipsa etiam herba in aquis decocta, capitiq; imposita dolores eius mitigat.

Tunica sylvestris aqua singulare remedium est calculosis, duorum triumve cochlearium quantitate ebibita.

MAIORANA, aliàs Sanpsuchus, item Amaracus, herba

corisys/crisbas. M. HERES. & T. BRIGHTI ANIMAD.

herba est caule ferè lignoso, multis hirsutis rotundioribusq;
foliis suauissimum odorem spirans.

Maiorana calida & sicca est in primo gradu, tenuium
partium & digerentis facultatis membris igitur calefacien-
dis conducens, concoctionem quoque adiuuat, & urinam
ciet.

Succus eius naribus inditus cerebrum maximè corrobo-
rat: puluis eius cum zinzibere immixtus destillationibus
conuenit.

Idem puluis cum melle inunctus sugillatis, & sanguini
coagulato è corporis partibus expellendo utiliter adhibe-
tur.

Aqua Maioranæ amissam loquelam restituit.

220 LIBANOTIS, siue ROSMARIIVS, herba
est ramulis tenuibus, foliis minutis, densis, subtus canis, su-
perne virentibus, thuris odorem spirans.

Libanotis calida & sicca est in tertio ordine: emollientis,
insuper digerentis & abstergentis facultatis est.

Succus herbe adiecto melle illitus, oculorum aciem exa-
cuit: semen maximè ictericis cum vino & pipere propina-
tur.

Vinum decoctionis foliorum mane & serò tepidè hau-
stum, sanguinem puriorem reddit, appetitum restaurat, om-
nesq; interiores humiditates absumit, & expuitionem ea-
rum promouet.

NARDVS INDICA, siue SPICA NARDI, est
planta caule suffruticosa, foliis angustis & spicatis, odorem
suauissimum exhibens.

Herba ipsa calida in primo, & sicca in secundo est: con-
fortandi, digerendiq; simul, & reperiendi virtute præ-
stans.

Oleum inde paratur odoratissimum, vulgò Oleum Spicæ
vocant, facultatem obtinens calefaciendi, digerendi, subti-

liandi: ideoq̄, omnibus frigidis atque flatulentis cerebri, item
ventriculi, epatis, renum, vteri & vesicæ affectionibus
prodest.

Herba ex potu frigida assumpta nauseam & distentionem
ventriculi curat: ictero pariter & renum doloribus con-
fert.

Aqua inde destillata innumeras facultates obtinet tam
intrinsecus, quàm extrinsecus usurpata, ad varias capitis
cerebriq̄, passiones: præsertim verò destillationibus eius con-
ueniens.

Ad syncopen insuper & linguae difficultatem admodum
salutaris est.

NARDVS GERMANICA, vulgò Lauandula, est
herba cauis cauliculis quadratis, foliis pluribus ex cinera-
ceo virescentibus, paulò latioribus, & Rosmarini longiori-
bus, in quorum cacumine flores spicati, purpurei, minuti
feruntur.

Excalfacit & siccat ordine secundo completo: con-
uulsis, resolutis, & omnibus cerebri frigidis passionibus
auxiliatur, ventriculum & iecur ab infractis humoribus li-
berat.

Flores Lauandule singulari quadam virtute apoplexiæ
medentur: è vino assumpti vrinam cient: similiter quoque
cardiacam & icterum curant.

Aqua verò ad vertiginem capitis plurimum condu-
cit, unciæ unius pondere assumpta, ac denique ad spas-
mum.

NARCISVS, planta est foliis conspicua, Porri simi-
libus, minoribus tamen, & angustioribus, caule vacuo, flo-
res in cacumine suo albos, intusq̄, croceos, siue etiam purpu-
reos ferens.

Elegantiore plerunque forma & suavi odore nascitur in
montibus: est autem calida siccaq̄, complexionis: virtute
etiam

corisye/cirbas. MIBETES. & T. BRIGHTI ANIMAD.

etiam conglutinandi vulnera, in primis neruorum, non il-
laudabili præstans.

Herba Narcissi unà cum radicibus contusa, inflammatis
puerperarum mamillis, aliarumq; partium ambustis, utilis-
sima est.

Radix verò cum farina Fabarum decocta, & imposita,
induratos & scirrhosos tumores emollit: itemq; clauos, spinas
& sagittas extrahit.

LYCHNIS coronaria herba est caule lanuginoso, fo-
liis longis, tomentos, & albicantibus, flores purpureos, albæ
violæ similes, propemodum ferens.

Folia huius ad lucernarum usum pro ellychnio Veteres u-
surparunt, ideoq; lychnis dicta fuit: Coronaria autem, quòd
ad coronas expeteretur.

* Semen calidum & siccum ferè in secundo ordine com-
pleto, maximè in usu est. In vino potum efficax est contra
Scorpionum ictus: qui etiam herbæ eius appositu torpe-
scunt.

219 Medicamentosæ] Atqui (Scriboni) ipsæ coro-
nariæ, admodum medicamentosæ sunt, & Promp-
tuarium habent generosissimorum remediorum, e-
tiam teipso Promo: vt viola inflammationes lenire,
tussim mitigare: bellis strumis, & capitis fracturis
conducere: Tunica capitis dolorem sedare, & reli-
quæ fere omnes, quibus saluberrimæ à te ascribun-
tur facultates.

220 Rosmarinus] Potius ad fruticum classem li-
banitidem hanc retulisses, cum satis crasso, & lig-
noso caudice nitatur, & nonnullis arboribus sese æ-
quet proceritate.

Cauendum verò fuerit, ne unquam una vice ultra drachmam facile de eo propinemus: secus enim si duarum aut trium drachmarum pondere assumatur, lethalis est.

Si cum mica panis & lacte contritus apostematibus & tumoribus imponatur, mitigat eorum dolores, & simul emollit & aperit.

ZINZIBER est herba foliis arundinaceis bis terve in anno reuirescentibus, in cacumine fastigiatis, radice geniculatis internodiis repente.

In India & Troglodytica Arabia copiosissime prouenit: unde radix tantum eius ad nos aduehitur, que interdum integra libræ pondere eruitur. Ea in profundum terræ non amplius agitur, quam ad ternos, siue quaternos palmos: quam effossari radice internodium relinquunt, ceu radice maioris sequente anno eruenda semen.

Zinziber valide calefacit in tertio, & humectat in primo gradu: minus subtilium partium quam Piper: ideoque propter additam illam humiditatem vix ultra biennium perdurans.

Singularis certe confortatio ventriculi refrigerati, aliarumque eius affectionum medela: præsertim verò zinziber conditum, quod recentissimum saccharo vel melle asseruatur.

Puluisculus eius cum aceto vespere assumptus varias humiditates per sudorem nocte expellit.

ZEDOARIA, item Zadura, siue Zaduara, est plantæ in Sinarum regione ultra extremas Indiæ oras crescentis radix, Zinziberis faciei similis, minus tamen acris, sed amarissima, & odoratior.

Hanc recentiores primùm Græci ab Arabibus edocti descripserunt, & usum eius explorarunt.

Calefacit & exiccat in gradu secundo: flatus discutiendæ facultatem obtinens.

Ventriculæ

Ventriculi & coli cruciatus tollit, vomitiones reprimi-
 alui pariter fluxiones sistit, eiusdēq; tineas quasq; enecat.

Animalium insuper venenosorum moribus auxiliatur:
 utpote venenis etiam aliis abigendis: præsertim verò pesti
 remedium convenientissimum: odore quoque suo quemlibet
 ingratum odorem sanat.

GALANGA est radix plantæ in Memphi, & in Syria
 potissimum crescentis: unde in Italiam copisè adfertur, fo-
 liis latioribus crassioribusq;, & spinæ instar admodum mu-
 cronatis, immediatè ex radice assurgentibus.

Galanga autem alia minor est, alia maior.

Minor est radix tenuis, tota in purpura rufescens, genicu-
 lata, & internodiis quibusdam reflexa, sapore plurimum a-
 cri & odorata.

Maior verò longè crassior est, colore dilutior: minùs etiam
 odorata, & viribus infirmior.

Vtraque calida & sicca est in tertio gradu: ventriculum
 à frigore vel flatibus affectuum, aliasq; partes optimè corro-
 borans, & eius dolores tollens.

Ore retenta anhelitum commendat: naribus admota ce-
 rebro multum confert: cordis etiam palpitationi prodest, si è
 succo plantaginis propinetur.

Galanga sylvestris, propriè Cyperus, herba est folia pro-
 ferens porraceis similia, sed longiora & exiliora: in caulis e-
 tiam quadrangularis cacumine minuta folia cum semine ob-
 tinens, radice odorata, vel longa, vel rotunda.

Radix Cyperi, cuius potior quàm herbae in medicina usus
 est, calefacit, & exiccat in gradu secundo cum quadam ad-
 strictione non mordicante: itaque ulceribus curandis mirifi-
 cè prodest.

Optima autem illa iudicatur, si sit omninò gravis, iucun-
 di cum quadam acrimonia odoris.

Hæc cordis & ventriculi actiones atq; virtutes multum
 iuuat,

rescribas. M. HETES. D. T. G. G. G. G.

iuuat, & spiritus latiores procreat, melancholicis præcipuè salubris.

Cyperus genus est Curcuma, radix in India proueniens, effigie & odore Zinziberis, gustu amaro: quæ si manducetur, croci modo inficit.

CALAMVS aromaticus est herba in India ut plurimum crescens, caule fistuloso, foliis gramineis, siue arundineis, radice densè geniculata, fulua & assulosa, odore præstantiore, è longinquo etiam perceptibili.

Calamus aromaticus calidus est, & siccus in secundo gradu: minùs tamen subtilioris essentiæ: leniculam quandam adstrictionem possidens.

Epatis affectionibus, præsertim hydropicorum & ciendæ urinae utilis est: ventriculum mirè confortat, maximè si cum succo absinthij ex vino tepidè exhibeatur.

ACORVS est planta foliis assurgens Iridis angustioribus, radice geniculis distincta & reflexa, subalbicante, & acri, odoreq; multum recreans.

Acorus calidus & siccus est in secundo gradu, essentiæ tenuioris.

Decoctio Acori, lateri dolorib. & thoraci; itè epati, torminib. ventris, & spasmo summè prodest, & planè diuretica est.

Succus radice etiam antidotis non inutiliter miscetur: idemq; oculis illitus visum clarificat.

Herbæ medicamentosæ saporem ab aromatico dissimilem obtinentes sunt reliquæ vniuersæ, quarum virtutes in medicina maximè elucent: ideoq; à Medicis copiosissimè describuntur.

223 Vbi natura distinctum sexum obseruauit quoniam aliæ earum sexui quoque animantium masculo, aliæ femineo magis auxiliaturæ essent.

Prudentissimè enim illa rerum creatrix hanc sexus distinctionem in plantarum genere nobis proposuit.

221 *Medicamentose*] Morborum doctrina physices posterior est, ergo obscurior, neque ideo physica definitio inde petenda. Et definitio ex comparatione, vix popularis descriptionis lumen habet, multò minùs accuratam, & dilucidam rei euidenciam.

222 *Hoc nominis*] Non quia viribus roborandis inferuiunt, aromatum nomen contraxerunt (nam pane, & vino, nihil magis roborat) sed quia præter odoris fragrantiam, & saporis acrimoniam, in tenuem puluerem contrita, & tanquam rarefacta, odoris suauitate, magis magisq; nares gustumque afficiant. reliqua huius capituli medicorum possessiones sunt.

223 *Naturam*] Nullam eiusmodi sexus distinctionem in vegetabilibus natura agnoscit: neque quia fortè aliæ maribus, aliæ feminæ magis conueniunt, ideo sexus distinctos habent. Pæonia, alia mas, alia fœmina dicitur. Quod in veronicis, mercurialibus, polygonatis, & aliis nonnullis binis distinctionis gratia (cum tamen in alterutro sexu curando nullus eiusmodi delectus habetur) non quòd diuersos sexus ostendant, sermonis vsu inualuit. Nam (animantibus exceptis) haud dubiè (Scriboni) ceteræ naturæ, generationis instrumentis à natura negatis vel intra se continentibus, perpetuum cœlibatum colunt: metaphorico tamen sermone, in his quasi connubium stirpes inirent, à physicis ita luditur.

res rescribas. Mulieres. C. T. G. G. G. G.

IN G. SCRIBONII
PHYSICAE LIBRUM III.

Animaduersiones Timothei
Brighti Cantabrigiensis.

DE ANIMANTIBVS.

ANIMANTIA sunt naturæ uiuē-
tes, anima sentiente præditæ.

Est autem anima siue facultas
sentiens, potentia apprehendens &
percipiens extra corpus animatum
posita uniuersa.

224

225

Hæc facultas exercetur tum sen-
sibus tum sensuum potentiam comitante impulsione.

Sensus sunt vel exteriores, vel interiores.

226 Sensus exteriores sunt, qui tantum præsentia per-
cipiunt.

227 Et quidem singuli proprium habent subiectum, item
instrumentum, & plerique medium.

228 Et horum omnium si mutua quædam sit cõsensio &
iusta proportio, sensus ipsi sunt validiores.

229 Singuli enim obiecto nimis excellenti, instrumento
uitiato, medio crassiore hebetantur & corrumpuntur.

Itaque per multam niuem iter diutius faciētes oculis læ-
duntur.

Ita plerunque fabri ferrarij sunt surdastri.

Sensus proinde externi, vel totius corporis communes
sunt,

sunt, vel certarum partium proprij.

230 Sensus in toto corpore est tactus.

231 Tactus est sensus mediante carne nervosa tactiles qualitates apprehendens.

Instrumentum eius est, caro nervosa, vel omnis nervus per totum corpus capillatim dispersus.

232 In homine igitur propter copiam nervorum hic sensus est acutissimus.

233 Medium eius est caro vel cutis.

Quamvis etiam nervus sepe adempta cute lesionem quãlibet ferè sentire potest.

Sensus certarum partium vel sunt nobiliores, vel ignobiliores.

Nobiliores sunt visus & auditus, quorum commune medium est, aer vel aqua.

234 Visus est sensus res lucidas & coloratas oculis percipiens.

Sub lucidis intelliguntur corpora cum luminosa, quæ in senebris lucent, tum perspicua & transparentia.

Subiectum igitur visionis est tum lux, tum color.

Color quò temperatior, utpote viridis, eò oculis gratior.

235 Organon autem eius est nervus opticus, in utrumq; oculum immissus.

Auditus est sensus sonos percipiens.

236 Organon proprium est pellicula in imo aurium anfractus porosa & sicca, quæ Tympanum auris dicitur.

Pellicula illa duplex est: alia inferior, quæ tegit ossiculum incudi simile: alia superior, quæ ossiculum malleoli continet.

Superior igitur à sonis impulsæ inferiorem feriēs spiritus in nervis hac percussione excitat, ut sonum pulsa incude percipiant.

Haud aliter ac si chordæ pulsatæ sonum reddunt, quæ soni perceptione fit auditus.

Sensus

peris rescribas. M. H. B. E. S. C. T. P. G. E. S. S. E. S.

Sensus certarum partium ignobiliores sunt gustus & olfactus.

Gustus est sensus saporis apprehendens.

Subiectum igitur eius est sapor.

237 *Organon autem nervus instar retis super carnem linguae porosam extentus.*

Medium est humor saliosus temperatus.

Hic igitur si excedat, lingua saporis male diiudicat: si planè sit absumptus, & lingua sit aridior, nulli saporis percipiuntur.

Olfactus est sensus odorabiles qualitates cognoscens.

238 *Organon eius est meatus anterioris ventriculi cerebri, membrana contactus: dicitur Processus mamillaris.*

Et hoc quò siccius fuerit, eò acrius animantia odorari possunt, ut sunt Canes & Vultures.

Homo autem propter humidiores cerebri constitutionem odoratum hebetissimum sortitus est.

224 *Potentia] Anima non est potentia, ut nec facultas: utpote à qua potentia, & facultates nascuntur. Omnis enim potentia in aliquo, tãquam in subiecto, consistit, & in accidentium ordinem est cogenda: anima autem substantia omnium nobilissima est, & accidentium plurimorum fulcrum. Vniuersa] Non vniuersa percipit: cum quaedam sint sublimè posita, quæ omnem humanã aciem fugiant: habet quàm plurima percipiendi vim certo loco, & mensura posita: omnia tamen nullius capit nec animus nec mens, multo minùs sensus cum brutis communes, & tantùm præsentibus moti. Quis enim vnquam oculis ita Lynceus fuit, ut minutissimas cœli stellas quales sint dimensionibus visu assequutum se auderet dicere? Vel etiam omnium, qua est magnitudine, maximũ Solem? Quod ais tactum quæ extra corpus sunt*

sunt percipere: videris quo referas dolores & voluptates quæ intra corpus sentiuntur. Et phantasiæ idola, quæ absentibus rebus ipsis crebro per insomnia representantur, & etiam vigilantibus occurrunt, tacite apud nos cogitantibus.

225 *Exercetur*] Nihil ad physicum attinet, quid quo exerceatur docere. Nam ut facultas una princeps sit, multa tamen & prima, & postrema, ad hanc exercendam requiruntur, & extra rei naturam interdum posita. Ut ad sensus explicandos obiectum, medium, situs, instrumentum, &c. neque facultatis sunt hæc, vel propriè tales, vel causæ: & propterea aliena. Dixeras præcedente axiomate, facultatem sentientem, potentiam esse extra corpus posita apprehendentem, hic autem facultatem hanc exerceri sensibus. Atque oro te (Scriboni) annon sunt sensus ipsi sentiendi facultates? Doce quid interest: actiones nullæ sunt: ergo facultates. *Sensibus*] Quæ sensu prædita sunt (esto) loco ferantur singula: quid tum postea? Ergone ut sensus exerceant? Quos quaeso sensus? Non omnes: nam interni nihil eiusmodi lationem postulant, cum non foris, sed sensu communi phantasiæ offerantur. Neque externorum unusquisque loco ferri postulat, sed qui multo spatio ab obiectis propriis distantes, vicinitatem postulant: ut qualia sint obiecta sentiant: quædam cum occurrunt, etiam perstringunt, & obtundunt, ut nil loci mutatione sit opus. *Impulsione*] Impulsio nil exercet sensum in omnibus, quum multa sensibus patimur quæ longè abesse expetimus. Nisi forte putes vel dolores nos expetere, vel reos quaestiones, ac nervos.

226 *Exteriores*] Nō est istud καθόλου κεραιόν exterius.
Nam

Nam & sensus communis & phantasia, circa presentia tantum laborant, nec præterita memorant, nec prospiciunt futura.

227 *Instrumentum*] Ita & interni proprium subiectum postulant, & instrumento exercentur.

228 *Validiores*] Non sensus eo validiores sunt, sed sensuum actiones.

229 *Hebetantur*] Tenenda sunt hæc de actionibus tantum non de facultatibus. Sensus autem sunt facultates: quæ facultates, nec instrumenta, nec medium desiderant.

230 *Tactus*] Hic anomala habes (Scriboni) cartilagine, ossa, & dentium extremitates. Quæ ex corporis in partibus sensu priuantur.

231 *Carne*] At meninges, maximè Pia, & cerebro proxima, ut & Periostia, & nervi corpus ipsum, carne destituuntur, sed vel nervi sunt ipsa, vel membranæ, nec admittentia carnem, nisi nervum ipsum, vel membranas, pro carnibus habeas: quod si teneas, inter medium, & instrumentum, discrimen adhibendum.

232 *Copiam*] Non copia nervorum, sed mollities ad acutum tactum confert, nam si vim respicias, à facultate oritur: si passionem, mollities succumbens altius dolorem infigit, & voluptatem admittit.

233 *Medium*] Atqui paulò ante dixeras carnem nervosam medium esse. Non autem omnis caro nervosa est, & ossibus omninò carne vacuis inconsideratè tactum omnium corporis partium fecisti communem. Maximè verò vel ipso nervo (nulla carne obstante) violato, cum dolor affligat, non omnes sensus medium postulare, liquet.

○

234 *Lucidas*

Et hisce ducibus animal oblatas species non tantum nudè sentit & percipit, sed etiam se percipere animaduertit.

Sedem autem suam omnes in cerebro obtinent.

Sensus interior vel est concipiens, vel conseruans.

Concipiens officio suo fungitur, tum discernendo, tum plenius aestimando: ille sensus dicitur Communis, hic verò phantasia.

Sensus Communis est, qui sensibilia ab exterioribus oblataplenius distinguit.

240 Huius organon est anterior cerebri ventriculus, ob humiditatem ad recipiendum aptior.

Phantasia est sensus interior, rerum imagines diligentius examinans & expendens.

Hæc igitur est animantium cogitatio, iudicium & aestimatio.

241 Locus est in media cerebri parte propter siccitatè ad conseruandum magis idoneus.

Sensus conseruans, qui res cognitatas diutius retinet, est memoria.

Memoria est sensus interior, rerum comprehensarum imagines custodiens.

Memoria pro cerebri constitutione vel est acrior, vel hebetior.

Debilior aut hebetior est iis, quibus humidius est cerebrũ, firmior est in sicciore cerebro.

242 Instrumētum autem eius est posterior cerebri ventriculus.

Memoria si ex præterito tempore conseruatas imagines reuocet, & repetat, dicitur recordatio.

Sed cum illa absque adhibita rationis inductione, quæ exciderunt, reuocare non possit, soli ferè homini tribuitur.

Ideoq; etiam qui ingenio stupidi & tardi sunt, memoria, qui ingeniosi & dociles, recordatione magis valent.

239 *Absentes*] Non absentes species, sed absentium rerum species: hinc interdum absentium idola feriunt phantasiam, ex quibus rerum memoria colitur. Præsens tamen omne id foret necesse, quod sensum feriret, & facultatem lacefferet.

240 *Anterior*] Non vnus, sed bini sunt anteriores, siue potiùs superiores cerebri ventriculis, & ita facultates diuersis cerebri partibus designare, vt hæc sensus communis, illa memoriæ, altera phantasiæ: est ingenio & otio abutentis. Ad curam enim hisce facultatibus delirantium conuocati medici, non huic vel illi parti magis applicant remedia, sed toti cerebro: magno ægroantium fructu: neque partes hæc aut conformationẽ aut crasin, his facultatibus magis quàm aliæ conuenientem obtinent.

241 *Media*] Quænam pars illa foret? Ventriculus, an cerebri substantia? Si ventriculus, quid siccitas iuuaret? Nisi fortè eo firmiorem idolorum capsulam arbitreris. Si substantia, cur non durities æquè idolorum impressionem impediret, atque impressa diutius retineret? Sed non est tanta (ais) neque (inquam) tanta durities, quin animi idola præterfluant impressa. Quid ergo? Sane toto cerebro sensus interni omnes exercentur, nec cerebri regionibus distinguuntur.

242 *Posterior*] Si postremum intelligis, quid fiet tertio ventriculo? Cuius vsus æquè atque reliquorum ad sensus internos est pernecessarius. Videlicet quia nihil ad excipienda rerum idola cavitatem interesse putas, sed potiùs instar argillæ impressam imaginem retinere ac referre, huius callosam substantiam existimas. Nihil in physica tradi debet nec in aliis disciplinis, quod non primū Logicum ignem expertum

expertum purum & sincerum, animam imbuat sciētia. Memoriam autem coniectura tantum non certa aliqua rei demonstratio postremò cerebri ventriculo mandavit, cum nec conformationem nec temperiem reliqua cerebri parte aptiorem memoriæ obtineat.

243 Hæc de Sensibus : sequitur Sensuum affectio, Somnus.

SOMNVS est sentientis facultatis requies.

244 Causa huius est vel refrigeratio cerebri, vel vapor copiosus suavisq̄, è ventriculo exhalans, & cerebrum obtundens.

Vapor ille si concoctus resolvitur, & in spiritus conuertitur, redeunte calore, sensus suo munere rursus funguntur, & animal euigilat.

Ordinata autem & certa sunt somni vigiliarumq̄, intervalla, ne animal assiduo motu languesceret.

245 Somni porro affectiones sunt : Insomnium, Ephialtes, Ecstasis, & aliæ eiusmodi.

INSOMNIUM est actus animi interior, corpore à somno interim occupato.

Quò igitur somnus fuerit tranquillior, eò facilius insomnia excitantur.

Quòd si altior vel inquietior sit, tum etiam animus impeditur.

Varietas autem somniorum fit, pro varia corporis constitutione.

Clariora & iucundiora sunt somnia, si spiritus cerebri, quibus anima utitur ad imagines excitandas, fuerint tenuiores purioresq̄ : quales sunt plerunque circa tempus matutinum, facta concoctione : unde illius etiam temporis somnia sunt meliora.

Obscuriora verò & minùs iucunda insomnia cōtingunt, si spiritus sint crassiores & impuriore.

Omnia proinde somnia naturalia fiunt à speciebus vel antè memoria reseruatìs, vel iamdum conceptis: & quidem ratione temperamenti, aut solius, aut præter hoc etiam singularis syderum influentiæ.

Quamobrem ex insomniis quoq; plurima de corporis constitutione colligere, & præfagire licet.

EPHIALTES est corporis ob motum tardissimum, quasi ab insiliente aliquo compressi & præfocati sensatio. Quo sensu etiam incubus dicitur, ab incubando, quòd pondus quoddam eiusmodi dormientibus incubare videatur.

Hanc compressionē sequitur torpor, & veluti irruētis alicuius occupatio: item tam vociferationis, quàm vocis etiam irritus conatus, & inarticulatus demum confususq; sermo.

Oritur autem hæc affectio, quando spiritus animales existentes in cerebro, ob vapores ascendentes à pituita & melancholia obtenebrantur, ut virtute sic oppressa graue aliquid videatur inferri.

Quare etiam sagis ac vetulis maximè omnium cōmunis est: quæ ob sexum & ætatem admodum pituitosæ, & ob animi affectus melancholicæ existentes, sensu communi ab imprioris spiritus assidua suggestione vitiatò, se pati quidpiam existimant.

246 Præterea etiam iuniores ob similes animi affectus & curas inanes, atque cogitationes idem temperamentum sortiti, eundem morbum familiarem habent.

Vnde frequens est illa imaginatio de insultu & compressione amicorum.

247 ECSTASIS est animæ, quasi à corpore secedentis acrior & vehementior imaginatio.

Hanc sequitur somnus profundissimus etiam continuos aliquot dies perdurans.

Anima

Anima enim cogitationibus vacatura cessat ab administratione corporis : unde corpore sensu motuque veluti carente homines ita affecti omnino exanimati videntur.

Qualibus autem humoribus cerebrum fuerit obsitum, tales quoque phantasias concipit, imaginesque efformat : & imprimis quidem ob melancholice redundantiam.

Sic enim pro illius specierum diuersitate alij alia imaginantur, & à somno exuscitati commemorant.

Quamuis interim saepe malus aliquis genius in eiusmodi phantasijs accedens etiam futurarum interdum & prorsus incognitarum rerum imagines exhibeat, & efficiat.

243 Somnus] Si somnū omnium sensuum, tam internorum, quam externorum affectionem statuis communem: ante sensuum deductas species docendus fuisset, cum alterutra specierum cōmunior sit, & pluribus, videlicet alteri speciei, insit. Sed somnum etiam ex internis phantasia nil postulat: libere etiam vel in somno, simulachris formandis strenuè occupata: atque profecto mea sententia (Scriboni) rectiùs vigilias sensuum affectionem statuisses, quàm horum vinculum, cippus, carcerem, somnum. Affectio omnis adiunctum proprium est, & cognationem secundum essentiam maximam cùm re quam afficit habet: non repugnat, nec expugnat: quemadmodum facit somnus. Ergo vi huc irrupit in sensuum familiam somnus, nec asciri licet per sensuum ipsorum naturam. Reficiuntur certè spiritus quiete ac somno: à quo vegetiores in organa irrupentes, validius obiecta apprehendunt: sed quid tum? Ergone affectionum cognatione donabitur somnus? Non opinor. Multa namque sunt, quibus facultates & instrumenta re-

O iij   creantur,

creantur, nec tamen affectionum naturam obtinent, & cum tantundem motioni voluntariæ præstat viribus reparandis, & corpori conciliando robur per legem sapientiæ æquè ad motum, ac ad sensum, somnum affectionem retulisses.

244 *Refrigeratio*] Annon est inde ortus potiùs symptomaticus sopor: vt ex omnibus cerebrū nimis opplentibus & vaporibus irrigantibus? Somnus enim nihil aliud videtur quàm sensus motusque naturalis atque spontanea cessatio: huius autem, defatigatio causa est, non è ventriculo halitus: cum etiam peruigilibus ieiunis, somnus obrepit, interdum satis profundus, nisi interturbent de obsoniis insomnia.

245 *Ephialtes, & Ecstasis*] Valetudinarij corporis symptomata sunt, non somni affectiones: & propterea medicis committenda. Et cum Ephialtes præcipuè negotium motui faceffat, cur non potiùs ad motus affectionem aliquam, quàm ad sensus retulisti?

246 *Morbum*] Rectè morbum dicis, vel potiùs morbi symptoma, & si cuncta circa actiones morborum symptomata, facultatum affectiones statueris, nã tu facultatum affectiones infinitis partibus aueris.

247 *Ecstasis*] Etiam vigilantibus accidit, vt illa Petri ad sextam diei horam: non ergo somni affectio est aliqua, sed vel ex morbo symptomaticum quid, vel diuinitus immissa. Sed vt dormientibus tantum naturali modò accidat, ideone somni affectio censetur? Multa vigilantibus accidunt, quæ vigilæ proprietates nullæ sunt: ita & dormientibus contingunt quibus tamen & somno nulla affectionum intercesserit affinitas.

Tantum de Facultate sentiente: sequitur
de impulsione illam
comitante.

248 **I**MPULSIO, quæ sensus comitatur, fit vel appetitu, vel loci mutatione.

Sæpe enim sensibus percepta concupiscentes adipisci non possumus, nisi corpore commoto ad illud ipsum nos conuertamus.

249 Appetitus, siue appetens facultas, est virtus obiecta sensibus deprehensa prosequens.

250 Sequitur autem potissimum vel contactum, vel cogitationem.

251 Tactum sequitur delectatio.

Ideoq; in nervis potissimum hic appetitus locum habet.

Delectatio est appetitus obiecti conuenientis: ut cum res propria ex voto succedunt.

Delectationi contrarius est dolor: obiecti videlicet ingrati, & ledentis auersatio.

252 Appetitus cogitationem sequentes sunt cordis motiones vniuersæ: vulgò Affectus dicuntur.

253 Affectus autem eiusmodi vel boni sunt, vel vitiosi.

254 Affectus boni sunt, qui naturam sentientis animantis fouent & conseruant: utpotè letitia, amor, spes, eorumq; similes.

Et hi à caliditate potissimum originem trahunt, quatenus cor ab ea dilatatum, & quasi apertum res conuenientes & gratas ad se pertrahere conatur.

255 Letitia proinde est motus cordis, quo bonum quidpiam præsens appetit.

256 Motus, siue loci mutatio, est facultas animantis corpus ab appetitu illectum de loco in locum agitans, & perducens.

Estq;

Est q̄, vel totius corporis, vel certarum partium.

Totius corporis, est progressio eius, & qualibet commotio.

257 *Certarum partium motus est respiratio.*

258 *Respiratio est motus partium, quo ad percipiendum aerem commouentur.*

259 *Respiratio fit vel per diastolen, vel systolen.*

Diastole est partium ampliatio & dilatatio: quæ inspirando aeri inseruit.

Systole autem est partium contractio & coarctatio, quæ fuliginoso vitiosoq̄, aeri expellendo simul inseruit.

248 *Sensus]* Non omnes sensus, nec plurimos: sed internos tantum, & ex his phantasiam solum. *Appetitus]* Non omnis appetitio sensum sequitur: nec semper, sed præcedit interdum. vt in nuper in lucem editis apparet animalculis tenellis, quæ ad matris vbera nunquam ante gustata, Natura duce feruntur. neque omni sensu (nam hic de actione sermonem habes, non de facultate) sed delectabili appetitio ducitur.

249 *Appetitus]* Non omnia, sed grata, & amica: sunt enim quæ percepta refugimus, vt dolor & malum omne, denique tot omnino numero sunt quæ fugimus & auersamur, quot appetentes persequimur.

250 *Potissimum]* Gustum primum, potius quam tactum, vel aliorum sensuum aliquem, secundum autem hunc tactum, & deinceps variè reliquos. Gustu namq; vitur Natura ad nutritionem: & cibi & portionis illecebra maior est quam libidinis.

251 *Delectatio]* Neque delectatio tactum tantum, sed & reliqua omnia obiecta grata sequitur, vt & ingrata, molestia.

res rescribas. MIBBETES. P. 1. 567. 010.

252 *Motiones*] Non vniuersæ motiones sequuntur appetitus, sed amabiles tantùm, non odiosæ vllæ, vt tristitia, metus, anxietas &c.

253 *Boni*] Bonum & malum ethicam disciplinam respicit, non Physicam, & quæ de moribus præcipiuntur, Censuram sunt, & morum magistrum. Ethica autem præcepta Physicam sequuntur: perperam igitur, nec satis methodice, nec ex Iustitiæ lege, de moribus hoc loco præcipitur, ne que omnino quicquid secundum Naturam rebus obtingens, non bonum, sed optimum.

254 *Boni*] Itane vero bonas definis? annon potius virtutibus consentientes bonas diceres? hæ affectionum moderatrices sunt, & regulæ, ad quas affectio bona, vel mala, dicitur.

255 *Cordis*] Quædam lætantur, quibus à natura cor negatum est: cùm primum abs te omnium animantium affectio communis statuatur, & nonnulli præ gaudio mortui reperti sunt, vt idem secundum tuam bonitatis definitionem pari ratione cum metu & tristitia ad affectiones ingratas referri queat. Neque certe ex affectionibus per se malum obtingit animali, cum ad huius tutelam à Natura donantur; sed ex violato modo, & ex ipsis contra rationem efferatis. nam & metuentes consulimus nobis, & ira concitati vindictam exercemus, & hostem persequimur, & fortitudini tanquam aculeus additur. *Præsens*] Non tantùm præsentis bono, sed etiam futuri spe lætitia efferimur, & potius ex boni præsentis vsu, quàm ex ipsius appetitione lætamur: quibus namque fruimur non appetimus, sed quorum absentium nos compotes fore speramus. *Appetit*] Addidisses prædictis affectioni-

affectionibus, reliquas malas dictas, cum pariter Natura insint, & sedem in corde, vel cordi analogo obtineant.

256 *Illectum*] Non tantum illectum, sed & deteritum metu tergum dare cogitur: & fere celerius quod veremur fugimus: quam quod iuvat, atque delectat, persequimur.

257 *Respiratio*] Respiratio non est localis ille motus, quo ferimur ad id quod expetimus. Nam vel loco consistentes respiramus: sin vero de parte interpreteris, respirando partes potius aerem refugiunt quam pefequuntur, ex qua fuga ut vacuum vitet natura, aer necessitate quadam (ut in folle videre est) subsequitur; contra vero contractis pulmonibus, & thorace, aerem elidimus. Porro motus ille appetitioni inseruiens, mere existit voluntarius. Respiratio autem vel thoracis ac pulmonum, haud omnino talis est, sed quodammodo mista. quæ verò arteriis inest, reliquo corpori refrigerando destinata naturalis omnino est, nec cuiusquã volûtati subiecta. parum ergo motum appetitioni obsequentẽ illustrant.

258 *Percipiendum*] Partem tantum respirationis assequeris definitione (Scriboni) tota autem ex Diastole, & systole constat; quarum altera aerem allicit frigidum, altera calfactum iam, vna cum excremento fuliginoso elidit: non igitur ut aerem tantum percipiat, respirat animal, sed ut corpus calore æstuans aura temperetur, id autem coniuncta diastolæ, & systolæ opera obsoluitur.

259 *Systolen*] Respiratio tota non fit systole, sed pars tantum. propriè verò thoracis, atque arteriarum dilatatione respiratio continetur, potius quam (qua anima agitur) expiratione.

Tantum

260 Tantum de communibus animantium
Facultatibus: sequitur de
ipforum corpore.

261 **C**ORPORIS animantium, cui prædictæ faculta-
tes insunt materia est semen utriusque sexus.

262 Semen est sanguis purissimus in testibus perfectè
excoctus.

Et hoc à toto corpore deceditur.

*Testes enim alimonia destituti sanguinem è vena caua
atrahunt, eumq; in semen immutant.*

*Albicans verò illud fit ob substantiam testium albican-
tem.*

263 Ex semine eiusmodi in utero fœminæ commixto &
concepto animantia procreantur.

264 Conceptio autem illa est actio uteri, qua seminis
potestas exuscitatur ad insitum munus exequendum.

*Suscitata deinde vis, materiam seminis variè distribit,
partes eius diuersas secernens.*

*Et sic partes æquè omnes conformationis suæ adumbra-
tionem & rudimentum simul nanciscuntur.*

*Vniuersæ etiam vegetantis pariter & sentientis animæ
virtutibus exornantur.*

265 Inter naturales autem facultates partium corporis;
concoctricis virtutis vitium putredo si oritur, fit suppuratio
quædam, siue saniei generatio.

De Suppuratione partium Animantis.

266 **S**UPPURATIO alia naturalis est, alia præterna-
turalis.

*Naturalis est, quæ fit ingenito calore, nondum prorsus
euicto, sed vires suas ob materiæ dispositionem remissius ex-
ercente.*

267 *Talis*

267 *Talis oritur in inflammationibus & abscessibus.*

In his enim natura materiam subiectam quoad potest ad optimam formam perducere conatur.

Itaque etiam suppuratio eiusmodi robur quoddam naturæ arguere solet.

Quamobrem sæpe convenientibus auxiliis studiosè tentatur & promouetur.

Et in hoc genere laudatur præcipuè pus album, crassum, leue, & æquale, minimeq; fætidum.

Præternaturalis verò suppuratio est, quando natura prorsus euicta, humores, vel ipsæ etiam partes ob summam putredinem saniosæ redduntur.

Vincitur autem natura, siue facultas concoquendi, vel ob propriam debilitatem, vel ob materiam eximiè vitiosam.

Hæc obseruatur in omnibus putridis & malignis fætidisq; abscessibus atque ulceribus.

In quibus etiam pro varia suppurantis materiæ conformatione, sæpenumerò variæ corporum solidorum species reperiuntur: utpotè pili, carbones, animalcula, & id genus alia.

260 *Communibus*] Quas superioribus capitibus tradidisti, non sunt communes omnium animantium nec affectiones, nec facultates. neque enim pisces respirant, nec ephialte, nec ecstasi tenentur, nec apiculæ nec vermiculæ insomniis terreri credibile est. *Corpore*] Post affectiones, expectamus species ipsas, non corpora. corpus enim pars est, & membrum: membra autem affectionibus omnibus priora sunt, & speciebus quibus singulis insunt, & non hæc illis: neque quas memorabas affectiones, corporum animalium; sed eorum ipsorum sunt communes.

261 *Semen*] Non in omnibus, nec semper semen. quædam enim ex putredine nata, præter aliorum excrementa, vel terræ fæcem parentes non agnoscunt. semen autem non corporis, sed naturæ totius materia est.

262 *Sanguis*] Semen in animantibus perfectis, ex sanguine materiam habet, in insectis & sanguine destitutis aliud quid: nec cuncta animantium perfecta testes elaborando semini obtinent, vt nullum piscium genus.

263 *Vteri*] De viuiparis est istud tenendum tantum, aliis conceptio negatur seminis masculi, vt & fætus exclusio.

264 *Conceptio*] Conceptionis doctrinam (mea sententia) rectius, & magis perspicue, ad generationem speciei conseruatricem retulisses. nam quod ex semine oriundum vnumquodq;, siue ex stirpium, siue animantium genere concipitur primò, ac tandem folum, noua soboles excluditur.

265 *Suppuratio*] Quanam huc methodo suppuratio irreperit, difficile est iudicare. commodiore arte, in coctionis vitio, suppuratio qualis putredo sit, initio libri secundi docuisses. neque hic vt Physicum attentum decet, ad certi humoris corruptionem, & certæ concoctionis uitium retulisti: non enim aut bilis, aut melancholiæ, aut pituitæ suppuratio est: sed sanguinis tantum. Neque id coctionis vitio: vasis namque suis, atque propriis contentus, nunquam suppurabitur; sed eis vel ruptis, vel exesis, vel præter modum tenuibus, sanguine aut effuso, aut percolato, ex calore alieno, non coctionis vitio aliquo, (est enim puris certum genus album, lene, & æquale coctionis

coctionis bonæ argumentum) sanguis in pus mutatur, vasis autem propriis contentus, nunquam supputabitur: quantumvis coctione vehementer laborante.

266 *Naturalis*] Nulla supputatio naturalis est, quandoquidem à morbo oriatur omnis, alia tamen magis alia fit, salvis ægroti naturæque rebus.

167 *Inflammationibus*] Non in omnibus inflammationibus, & abscessibus; sed in mitioribus tantum. Et cum morbi doctrina (si qua saltem omnino fit) posterior physica existat: per obscurius eius exemplo axioma illustras.

De partibus corporis: & primùm de Humoribus.

268 **P**artes proinde ad corporis adintegrationem requisite, aliæ sunt contentæ, aliæ continentes.

Contentæ sunt, quæ ob suam fluiditatem aliarum adminiculo sustentantur.

269 *Nempe tum humores, tum spiritus.*

270 **HUMORES** sunt partes liquidæ ex prima alimentorum in epate transmutatorum commixtione genitæ.

271 *Et hi quod semini animantium etiam insint, sanguine præditorum elementa nuncupantur.*

Singuli illi, si à propria natura desciscentes corporibus minus sint idonei, præternaturales fiunt.

Humor porrò alius est primarius, alius secundarius.

272 *Primarius, vel calidus, vel frigidus.*

Vterque rursum vel humidus, vel siccus.

273 *Calidus & humidus est sanguis.*

SANGVIS est humor tenuis, rubicundus & dulcis.

274 *Et hoc humore potissimum partes aliæ nutriuntur, ipse quoque etiam ventriculus,*

275 *Humoris*

275 *Humoris illius noxæ vel in substantia sunt, vel in qualitatibus.*

276 *In substantia est tum putredo, tum aliorum humorum vitiosorum commixtio.*

In qualitatibus, si vel serosior aut crassior euadit, vel aliis qualitatibus afficitur.

Calidus & siccus humor est Cholera, siue flaua aut pallida bilis.

CHOLERA est humor tenuior flauus, seu pallidus & amarus.

277 *Huius est expultricem facultatem, præcipuè intestinorum, promouere.*

Præternaturalis autem bilis pro maiore aut varia aduisione in epate, vitellina: in ventriculo, porracea, aut æruginosa: à simili videlicet colore dicta, efficitur.

268 *Contentæ] Rectius (mea sententia) continentes: contentæ: siquidem continens subiecti rationem obtinet, contentum adiuncti.*

269 *Humores] Humores, vt & spiritus, quia figuram nullam obtinent, nec certum incrementi modum, à nonnullis pro corporis partibus non habentur. humores autem cum tanquam pabulum partibus præbeant: & nutrimenti rationem habeant, immerito partes appellantur. pars vero partem non alit, vt piscis piscem.*

270 *Epate] Atqui secundarij humores in hepate non generantur: sed in singulis corporis partibus, ex ipso sanguine. sin autem ideo quia ex sanguine fiunt, ab hepate oriri vis: ipse sanguis quando non ex sese oriatur sed ex chylo, humorem esse neges necesse est. Chylus uero succus est corpore contentus & summo v sui inseruiens.*

271 *Semini] Nemo credo vnquam ita delirauit*

P

in

in Physicis, ut bilem, pituitam, melancholiam, rosé, gluten, semini inesse putet. fit certe à sanguine: sanguine tamen illis primis perpurgato, ros & gluten partium materia sunt, non seminis profici.

272 *Primarius*] Chylum hîc omittis (Scriboni) maximè necessarium corporis contentum, & æque ac reliqui, partibus numerandum.

273 *Calidus*] Sanguis inter humores temperatus habetur, nullius excessus particeps.

274 *Ventriculus*] Verisimilius est partes corporis albas, ex pituitosiore sanguinis parte, quàm illo rubicundo generari, quod & harum Natura frigida, & pituitosa satis indicat.

275 *Noxæ*] Creberrime soles contrariorum Doctrinam, & nihil ad rei Naturam spectantium interfere. at meminisse debes Physicam institui, & humorum vitia extra rei corruptionem sita nihil ad Physicam pertinere. Medicorum esse propria: & pro morborum causis habenda, & cum singula ut certam generandi, ita corrumpendi rationem habent (aliter enim ferrum corrumpitur, quàm lignum, aut caro) modò id omnino ad Physicam necessarium sit, corruptionis varios modos docuisses. Et si in cæteris arbitreris minime necessarium: cur hîc necessarium putas?

276 *Puredo*] Substantiæ corruptio tantum est putredo. Mistio partium confusionem facit, non Naturæ corruptionem aliquam, neque quæ vel in substantia, vel in qualitatibus sunt vitia, sanguinis tantum sunt: sed & reliquorum etiam communia.

277 *Expultricem*] Erras (Scriboni) nam bilis intestino-

testinorum clister, excrementum est, non humor, multo minus corporis pars aliqua; neque in hepate genitum, sed in ipsa fellis vesica. Hepar namque sanguinis tantum officina est. Docueras supra humores semini inesse: ergone excrementum hoc, vel aliud quoduis semen continere? repugnat Natura, semen fit ex sanguine, sanguinis partes non sunt illa excrementa, sed succi sanguinis massam constituentes. qui tropo tantum melancholia, pituita, bilis nominantur. Et sane si rem attentè consideras, neque hoc semini inesse perspicias. Semen namque iam desit esse sanguis: ergo nec sanguinis partes continebit, diuersam naturam obtinens.

Et hæc de Humoribus calidis: sequitur
de frigidis.

Frigidus & humidus est pituita.

PITUITA humor est lentus ac viscidus, albicans, absque sapore.

Hæc si plenius excoquatur, sanguis plerumq; efficitur.

278 *V*sus autem eius principalis est artus corporis humectare.

A natura propria deslectens vel acida fit, vel salsa, pro diuersa cum aliis contemperatone.

Humor frigidus & siccus est Melancholia.

MELANCHOLIA est humor crassus, nigricans, siue liuidus & acidus, seu acerbus.

279 *C*onfert præ cæteris partibus confortando ventriculo, ut facilius cibos comprehendere & retinere possit.

A natura autem desciscens priore, pro immodica vstione & incineratione varias sortitur species.

280 SECUNDARIII humores sunt, qui è primis multiplici concoctione elaboratis gignuntur.

Eiusmodi sunt tum Ros, tum Gluten, siue Cambium.

Ros est humor in media cavitate partium contentus, earumq; substantiæ instar rosis, quo nutriantur, adiunctus.

A quo effectu humor alimentarius dicitur.

Gluten est humor modicè congelatus, partibusq; firmiter agglutinatus in earum substantiam converti incipiens.

A quamutatione Cambium, item Carniformis dicitur.

278 Principalis] Immo potius pituitosis & frigidis partibus alimentum suppeditare, cum sanguinis sit pars liquidior, ac frigidior.

279 Cæteris] Hoc de excremento lienis tenendum est; non de sanguinis parte crassiore: & tanquã reliquarum massæ partium, basi: hæc namque nutritionem præstat partibus cognatis.

280 Primis] Non à primis, sed à primo videlicet à sanguine: nisi hîc secus atque paulo ante primorum nomine sanguinis massam intelligas. Nam neque ex bile, nec melancholia nec pituita extra sanguinis massam posita, aliquis secundarius humor oriri potest.

Hucusque de Humoribus: sequitur de Spiritibus.

281 SPIRITVS est pars corporis fluida, tenuissima, è sanguine cordis genita.

Spiritus ille præcipuum est instrumentum & vehiculum facultatum animantis: eas siquidem in uniuersum corpus rapidissimo & velocissimo impetu deducit.

282 Spiritus proinde in corde radicem habens vel absolutus est, vel rudis, in aliis partibus perficiendus.

In

In corde absolutus spiritus est vitalis.

Vitalis spiritus est pars omnino flammea à corde per arterias in corpus diffusa,

Huius igitur communicatione uniuersae partes viuunt.

283 *Spiritus in corde inchoatus, sed in aliis perficiendus, est animalis.*

Animalis spiritus est, qui è corde in cerebrum subuectus, ibiq; subtilior factus, per neruos in omnes alias partes diffluit.

284 *Vehiculum autem est funct. onum, siue facultatum omnium animantium.*

281 *Cordis]* Non tantum in corde, sed in cerebro, & iecore: in hoc naturalis, in illo animalis. neque ex sanguine tantum, sed ex ipso inspirato aere, spiritus materiam sumere putantur, ex quo impuro, aut putrido tandem tabescunt.

282 *Absolutus]* Animalis spiritus in cerebro tantum, & absoluitur & inchoatur, eidem vitali spiritu, tanquam materiam sese praebente.

283 *Animalis]* Nullus omnino animalis inchoatur in corde animali facultate prorsus destituto, nisi sensum, eumq; admodum obtusum, eius parti externae concedas: sed quid is ad spiritus fabricam? ergo cor vitalem spiritum animali futuro materiam concedat, caeterum vitalibus tantum incumbat.

284 *Animantium]* Omisisti inconsiderate spiritum naturalem: qui & in animantibus cernitur corde destitutis, & perfectorum animantium iecur possidet.

Tantum de Partibus contentis: sequitur
de Continentibus.

285 **C**ONTINENTES sunt partes magis solidae, quae per se sustentantur.

286 *Hæ omnes commune habent tum Fulcrum, tum Tegumentum.*

Fulcrum aliarum partium est tum Os, tum Cartilago.

287 *Os est pars durissima & siccissima uniuersi corporis sustentaculum,*

288 *Ossa inuicem connectuntur ligamentis.*

289 *Ligamenta sunt quasi fila crassiora & duriora, ossium corporis vincula.*

CARTILAGO est pars ossibus paulò mollior, singulas reliquas partes sustinens.

TEGUMENTVM reliquarum partium, & quidem omnium simul est Cutis, singularium verò Membrana.

290 *CUTIS est pars tenera, exanguis, uniuersum corpus tegens.*

291 *MEMBRANA est pars tenera, singulas alias partes tegens.*

292 *Naturalium insuper facultatum in hisce partibus commune quoque excrementum in coctione relictum, est Sudor.*

De Sudoribus.

293 *SUDOR est humiditas venarum per meatus occultos expulsa.*

Huius pro subiectæ materiæ, siue humiditatis tinctura varius ac diuersus sepe color conspicitur.

294 *Vsitus quidem & vulgaris, propter canalium, per quos effluit substantiam albicantem, aquosus & dilutus est.*

Si verò laxiores & ampliores sint meatus, ut absque mora & diuturniore immutatione elabi possint: præsertim si ob animi affectum aliquem vel in morbis tenuiores facti, citò promptèq; expellantur: alio colore tinctus apparet.

295 *Ita in CHRISTO ob peccata mortalium tristissimo: item in aliis morbo aliquo correptis sanguinolenti: in*
ictericis

ictericis præsertim flavi, in alijs alijs sudorum colores visa fuerunt.

Vnde etiam è sudorum colore, sicuti quoque ex adiunctis qualitatibus primis, corporum constitutionem arguere & cognoscere possumus.

Quaratione melior censetur sudor calidior, quàm frigidior: uterque autem sigillatim, si sit æqualis.

296 Continentes proinde partes ita prædictis particulis fulcitæ & contactæ: aliæ sunt animales, aliæ vitales.

Et hæ singulæ vel principes, vel minus principes.

297 Animales partes sunt, in quibus facultates potissimum animales exercentur.

298 Et quidem vel sensus & motus simul, vel motus solus.

Sensus ac motionis membrum præcipuum est Cerebrum in capite contentum.

Huius igitur substantia si lædatur, sensus motionisq; periculum oritur: adeò ut de vita sæpe animal periclitetur: quamvis aliquando si altera saltem pars eius, siue ventriculus alter illæsus maneat, animal vita protinus non priuetur.

CEREBRUM est pars cæteris mollior, albicans, duplici meninge, siue membrana probè contacta.

299 Meninx enim cerebri est tum pia, tum dura mater.

Pia mater est membranula tenuissima, cerebrum proximè ambiens.

Dura mater est membrana supra piam durior, cranio alligata.

300 Cranion est os densissimum, caput uniuersum continens.

301 Hoc ipsum regens extrinsecus membrana cui capilli fixi sunt, & epidurion dicitur.

Cranion verò suturis quibusdam distinguitur, tanquam

ex certis partibus consutum.

Suturae aliae verae sunt, aliae mendosae.

Verae suturae nominantur, quae manifestè instar linteolorum consutae apparent, earumque aliae rectae sunt, aliae obliquae,

Recta est in medio capite versus occipitium sita.

Obliquae sunt tum Coronalis, tum Lambdoides.

Coronalis est in sincipite transversim sita, ubi coronae imponuntur.

Lambdoides est in occipitio, figuram literae Graecorum Λ representans.

Suturae mendosae sunt utrinque singulae in temporibus conspicuae.

302 Cerebri porrò, siue capitis excrementa vel liquidiora sunt, vel crassiora.

303 Liquidiora capitis excrementa sunt Lachrymae.

De Lachrymis.

304 LACHRYMAE sunt humiditates è cerebro per angulos oculorum erumpentes.

Quò igitur angulorum illorum carnes fuerint maiores & laxiores, eò copiosiores & frequentiores lachrymae profluunt.

Et maximè quidem si corporis natura atque complexio frigidior simul & humidior sit. Vnde foeminae magis quam masculi ad lachrymandum pronae sunt: & viri illi, qui similem mulierum naturam obtinent.

Corporis autem constitutionem plurimum etiam auget ambientis aeris status, qui hyeme frigidior oculos constringendo humiditates elicit, aestate calidior oculos relaxat, ut spontè & liberè effluant.

Crassiora, quae ex capite expelluntur, recrementa, sunt sicut aurium sordes, sicut narium mucus.

305 Aurium

305 *Aurium sordes sunt humidae excretionis cerebri, in aurium cavitate post collectionem computrescentes.*

Narium mucus est crassius cerebri excrementum per nares eiectum.

Excrementum illud, quamvis pituitoso humori omnino simile videri possit, à pituita tamen prorsus alienum est.

Hæc de excrementis Cerebri.

306 **C**EREBRO cognata est medulla spinæ: eo ipso tamen durior & paulò calidior.

Spina autem dorsi est pars ossæ, rotunda, trigintaquatuor vertebra in longitudine constans.

Partes sensui ac motui destinatæ minis principes sunt nervi.

In quibuscumque igitur partibus nervi afficiuntur: istæ quoque ad motum ineptiores redduntur, adeoque immobiles fiunt.

Nervi sunt partes spermaticæ tenues, rotundæ & albicantes, crassiorum instar filamentorum.

Nervi alij sunt molliores, alij duriores.

Molliores, in quibus exquisitior est facultas, sextuplici pari, siue combinatione è cerebro orti in alias partes deducuntur.

*Prima coniugatio fertur in oculos, cuius nervi idcirco nominantur *Visory*, aliis uniuersis crassiores.*

Secunda coniugatio est nervorum oculos mouentium.

Tertia in linguam inseritur, & gustatum deservit.

Quarta in palatum & ori substratam tunicam decurrit.

Quinta auditui inseruit.

Sexta orificio ventriculi inseritur, eiq; sensum & motum impertit.

Et huius beneficio, siue ductu, lenissima quæque ventriculi

culi affectio propter tenuitatem substantiæ capiti facillimè communicatur.

Duriores deinde nervi sunt, in quibus obtusior magis est facultas, iiq; è spinali medulla oriuntur.

Et triginta horum numerantur paria, utrinque è medulla spinæ singulis exurgentibus: quorum deductione totum dorsum suas affectiones facillè percipit.

De Partibus respirationis.

307 **P**ARTES animales motui solummodò destinatae sunt partes respirationis.

308 Respirationis partes principes in thorace sunt tum pulmones, tum cor ipsum.

Quare his etiam læsis, respiratio protinus læditur: ideoq; si substantia illarum partium intrinsecus usque vulneretur: lethalia omninò vulnera sunt.

PULMO est pars spongiosa & rara, mollis, coagulatae sanguinis spumæ similis, situ suo ad dextram nonnihil declinans.

309 In pulmones spiritus deducitur per asperam arteriã linguae radici connexam.

Aspera arteria est canalis longior è multis annulis cartilagineis continuata serie in pulmones desinens.

Cavitati huius si quid incidere alienum in assumptione alimentorum spiritus læditur & ipsa respiratio, adeoq; suffocationis periculum oritur.

Hinc moriuntur & pereunt animantia vel piscium spinis, vel officulis, vel capillis etiam, aliisve in asperam arteriam rebus absorptis.

COR est pars carnosæ, solida, & probè compacta, pyramidi propemodum similis.

Huius duo sunt ventriculi, dexter & sinister.

Dexter

Dexter pulmonibus per venam arterialem sanguinem communicat.

Vena ista arterialis, à substantia dicitur propria, & officio, quòd aliàs arteriarum est.

E sinistro cordis ventriculo oritur Aorta omnium arteriarum radix & truncus maximus.

310 Arteriae sunt vasa concava, crassiuscula, spiritum in corde genitum, per totum corpus distribuentia: & ab hoc officio nomen traxerunt.

311 Excrementum respirationis partium principalium est sputum & excreatio.

Sputum ex thorace eiusq; partibus eiicitur, estq; seu spuma flatulenta.

312 Si cum sono eiiciatur, Excreatio dicitur.

Huius materiae redundantia & superfluitas ex colore diiudicatur: rubri enim sputum, sanguineum: flavum, cholericum: albicans, pituitosum: nigricans deniq; melancholicum est.

313 Partes respirationis minus principes sunt, Diaphragma & Mediastinus.

314 DIAPHRAGMA est panniculus membranosus, undique lateribus transversim alligatus.

315 Membrum hoc partes thoracis determinat, & concludit: unde ab interserpiendo & distinguendo nomen etiam suum traxit.

MEDIASTINVS est geminus panniculus totum petus secundum longitudinem in duo latera dividens.

285 Per se] Non per se omnes, nam ipse post aliquorum continentium fulcra doces. Quod autem fulcro eget, id haud per se sustentatur: sed alio nititur.

286 Fulcrum] Non omnes corporis partes: nam & tegentes nil tegit: & reliquæ partes fulciantes suo se sustentant robore.

287 Susten-

287 *Sustentaculum*] Non omnia ossa sustentacula sunt: namque dentium alius est usus. Et quædam ossa muniunt nec fulciunt, vt brechmatis, & supremæ caluarix ossa.

288 *Ligamentis*] Non tantùm ossa, sed viscera, & partes aliæ plurimæ vinculis connectuntur.

289 *Crassiora*] Sunt & tenuissima, & mollia, cuiusmodi à pleura, & peritonæo, visceribus oriuntur.

290 *Exanguis*] Cutis exanguis non est, vt facilè experienti apparet: quid quod temperatissima pars sit, ex venis, arteriis ac nervis contexta?

291 *Tenera*] Membrana materiam significat, non instrumenti nomen. Ex membris autem, aliæ vincula sunt, vel tendines: aliæ tunicæ.

292 *Facultatum*] Inauditum (Scriboni) facultatis excrementum: excrementum omne vel partium est corporis, vel eius quod in alimento superfluum, & facultatis, & à facultate actionis opus est, facultas nulla, nec quatenus tale est, usum in corpore præstans. Neque abs te hîc commemoratus sudor omnium partium commune excrementum est, sed habitus tantùm.

293 *Venarum*] Non venarum: sed habitus & carni-um: venarum namque humiditates renibus secer- nuntur.

294 *Substantiam*] Quasi verò ex meatibus colorẽ contrahat? Cur ergo sanguis venis, & arteriis albis contentus, non albicat? Neque partium substantia tenues facit sudores, sed ipsius excrementi natura.

295 *Christo*] Christi sudor stillabat guttis sanguineis, non tingebatut. Vt fortè nonnullis morbo correptis contingit: neque satis commodè ad sudorem interpretandum huius exemplum affertur.

296 *Aliæ*]

296 *Aliæ*] Animalibus vitales sunt priores, quia pluribus insunt: ergo prius ex methodi lege tractandæ.

297 *Exercentur*] Non in quibus exercetur (nam id ferè fit in singulis corporis partibus) sed animalium facultatum instrumenta, cerebrum, & à cerebro manantes nerui, animales partes tantùm censendæ.

298 *Motus simul*] Primùm de motu solo statuendum, quia vniuersalior: tum de motu sensu comitato, tractandum: nam alterutrum seorsum, ambobus simul prius est.

299 *Meninx*] Vbi de tegumentis egeras, opportunius de meningibus egisses. Tegunt enim hæ cerebrum, & pariter (maximè dura) muniunt.

300 *Caput*] Non caput vniuersum: sed cerebrum tantùm: capitis namque pars est, seipsum autem nihil continet.

301 *περικρανίου*] Capilli capitis cuti infixi sunt, quæ à pericranio alia est, idemque continens & vestiens. Quod namque aliorum ossium periostrium dicitur, id propriè cranij pericranion appellatur.

302 *Cerebri*] Cur hoc loco, vt in prædictis, particularem excrementorum doctrinam tradis, cum vniuersalem præterieris? Particulare autem nisi ex percepto vniuersali manet obscurum. Neq; partium propriè excrementa sunt aliqua, sed nutritionis, & superflui alimenti. Si enim partium cum excrementis excretio foret, citissime corpora in sudores, in urinas, in deiectiones, & sputa soluerentur.

303 *Liquidiora*] Æquè liquidum per nares stillat, nec non per palatum, in arteriam & pulmones dilabens, tussi molestum est.

304 *Angulos*] Annon ex glandula lachrymali, quæ non

non ad oculorum angulum sedem habet? Ex hac namque lachrymæ mulierculis excernuntur. Nisi ad maiorem tātūm angulum meatu præditum referas, minor enim nunquam lachrymas fundit.

305 *Computrescentes*] Salubriter degente animali, nullum excrementum computrescat per illum naturæ sale.

306 *Cognata*] Quo modo cognata (Scriboni?) Ut causa, vel effectum: subiectum aut adiunctum. Hij namque omnis rerum cognationis fontes sunt. Nam similitudo cognationem nullam facit. Cum nihil tam diuersum sit, quod non aliqua ratione similitudine conueniat: at spinalis medulla nil horum est: quid ergo? Certè aliud quid, vel cerebri pars saltem, à quo producitur; atque tum quatenus totum integrat, prius proponenda. Membra enim in sunt integro, non integrum membris: sed cum homoiomera cum cerebro ipso sit, eiusdem axiomatis argumentum continet, nec cerebro cognatum habendum. Cerebellum autem (quod prætermittit Scribonius) cerebro germanum est, & ab eo profus discretum. *Calidior*] Immo frigidior: cum longè absit à fonte cerebro (quemadmodum vna voce consentiunt medici) & hac nerui molles adhuc frigidiores.

307 *Solummodo*] Ossibus exceptis (Scriboni) in corpore partes nullæ sensu orbatae. Quod autem animali virtute præditum est, & motioni tantūm inseruit, id sensu destituitur: eiusmodi autem pars nulla in corpore existit, ergo nec respirationi inseruientes: sunt enim omnes sensu præditæ à natura.

308 *Pulmones*] Præcipuum respirationis instrumentum

mentum septum transversum Galeno, & medicis habetur. Hoc enim, nisi coacto animali, satis thoracem agitat, ex quo motò, pulmones frigidam auram admittunt, & calorem temperant. Et cum pulmones nullum ex sese motum obtineant, vt ratione & experientia constat, sed cedant thorace motò; mirum certè quemadmodum in animum induxeris ad animales partes motioni destinatas referre. *Cor*] Fortuna potiùs, quàm consilio ista tibi excidisse credo (Scriboni) cor enim voluntario motu caret: ergo non est pars animalis motui destinata, cum eiusmodi omnis sit liber, & ex arbitrio mouentis, respirationi autem nihil omninò tanquam instrumentum confert. Est enim pars calore maximè seruiens, & tanquam vniuersi corporis focus, cui temperando, & perflando, ne suffocetur, pulmones destinantur folles: ipso interea nullum vsum respirationi præbente. Motus autem quo se cor quatit, pars nulla respirationis est, sed naturalis, ad illam à pulmone ille&am frigidam auram percipiendum, & ad spiritus vitales elaborandos comparatus.

309 *Arteriam*] Cum aspera arteria nec princeps, nec minùs princeps sit, respiratoria pars tamen: videris quò referas.

310 *Spiritum*] Non spiritum tantùm: sed & sanguinem cordis calore, & motu, & pulmonum agitatione, tenuem, atque elaboratum, vt ex arteriotomia, vel ipsius arteriæ anatomia liquidò constat.

311 *Sputum*] Sunt pulmonú excrementa sputum, & excreatio: cordis autem nullo modo poterút esse: quí namque ex corde prodirent? Nisi ex vena arteriali

riali cum sanguine: sanguis autem ille, à corde percolatus, purior est, quàm vt sputi inquinamenta cōtineat: & frigidum admodum excrementum cum sit, & minùs calidæ partis potiùs temperamentum referens, alio quàm ad cor referendum.

312. *Sono*] Nūquam non cum sono eiicitur excretus. Nam illud sputum absque sono eiectum, vel de capite fluit, vel per œsophagi tunicam, è ventriculo in os prorepat.

313. *Mediastinus*] Illæ binæ perpendiculari thoracem interfepientes membranæ, mediastinum dictæ, immobiles sunt: non itaque animalis motus instrumenta, nedum respirationis existimandæ.

314. *Panniculus*] Diaphragma nobilissimus est in corpore musculus: non panniculus carnosus, & motu voluntario præditus, panniculus autem carnosus in homine, motus voluntarij expers est. Habet certè Diaphragma tendinem in medio satis amplum, qui membraneus panniculi carnosissimi similitudine fortè tibi imposuit.

315. *Determinat*] Nō thoracis partes determinat, sed ipsum thoracem, & vitalia instrumenta, à naturalibus distinguit.

Hucusque de partibus Respirationis:
sequuntur Vitales.

316. **P**ARTES Vitales sunt, quæ specierum animantis conservationi inserviunt.

Destinatæ nimirum vel ad nutritionem, vel ad generationem.

317. Partes in quibus nutritio perficitur, principes sunt Ventriculus & Epar.

318. VENTRICVLVS est pars membranosa, gula adhaerens, rotunda, sed oblongior, multis fibris intertexta: omnium concoquendorum alimentorum culina.

GULA est canalis nervosus cibum ex ore in ventriculū inuehens.

319. Fibrae sunt tenerrimae quasi filamenta, quorum beneficio Ventriculus munere suo fungitur.

Sunt autem vel rectae, vel curuae.

Rectae attrahunt alimentum.

Curuae vel obliquae sunt, vel transuersae: illae retinent assumptum alimentum: haec verò expellunt excrementa.

Excrementorum Ventriculi per superiora eiectio, Vomitus dicitur: est quod in Ventriculo redundat expulsio.

Sed excrementum eiusmodi saepe numero aliunde ex aliis partibus in Ventriculum regurgitatur.

Ventriculo superiacet in dextro latere Epas, suis lobis eum amplectens.

EPAS est pars nutritionis carnosae, concreti instar sanguinis rubescens, proximè sub diaphragmate sita.

In Epate autem fit secunda concoctio: alimenti videlicet in ventriculo conuersi in chymum, siue massam rubicundam mutatio.

Ex Epate oritur vena caua: aliarum omnium venarum radix.

320. VENAE sunt partes concauae, rotundae, sanguinè in corpus vniuersum deducentes.

321. Harum substantia, siue tunica sextuplò tenuior est, quam sint tunicae arteriarum, quarum substantiam ob motum vehementiorem spirituum oportuit esse crassiorem.

Actio Epatis ut rectè perfici possit, mediante venis, ei connexae sunt aliae particulae, quae redundantes in eo humores excipiunt.

Excipiunt autem vel bilem, vel aquositate.

Q

Bilem

Bilem flavam vesicula fellis : nigrum lien excipit.

VESICULA fellis est pars membranosa, in concavo Epatis figuram pyri exigui representans.

LIEN est pars oblongior, instar soleæ in sinistro latere, ex aduerso Epatis, paulò tamen inferius posita.

322 Aquositatem verò ex Epate excipiunt tum Renes, tum Vesica.

RENVM substantia est caro solida, ac densa : qui adherent utrinque circa lumbos, venis emulgentibus, è Vena cava exortis.

E lacuna Renum propendent deorsum Vreteres.

Vreteres nempe sunt venæ albicantes, angustiores, aquositatem è renibus in vesicam deducentes.

VESICA est pars membranosa, rotunda, urinam in se continens.

Vesicæ enim contentum recrementum Urina est.

VRINA autem est serositas à sanguine in Renibus segregata, & in Vesica plenius expurgata.

Hæc in corpore, præsertim hominis temperato & salubri, substantia est mediocris, quantitate portioni assumptæ respondens : colore subrufa, aut subflava : sedimento albo, leni & æquali, sine bulla & aliis eiusmodi.

Et scire licet integrum corpus esse, cum quotidie Urina manè alba & paulò post rufa est : illud siquidem concoquere, hoc concoxisse significat.

Mediocris autem Urinæ substantia est, quæ media est inter tenuem & crassam.

Tenuis enim Urina arguit corporis imbecillitatem, dominantemq; frigiditatem, partiumq; concoctionis cruditatem.

Et hæc quidem vel semper talis manet, vel iterum turbatur : illa nondum cœpisse concoctionem, adeoq; extremam cruditatem indicat : hæc verò coctionem iamprimum cœpisse ostendit.

Crassa

Crassa autem Urina iumentorum instar, excessum materie, siue concoctionis partes implentis denotat.

Sed sæpissimè & hæc denuò attenuatur, & tamè parum aliquid inæqualis turbulentia superesse significat.

Variatur tamen Urina, & secundum ætatem hominum, eorumq; complexionem, tum secundum dietandi rationem, & animi affectus.

Urina enim infantium plerunque est alba & lactea: puerorum Urinae spissiores sunt, non tamen ita albæ, Iuuenum Urina est subaurea, & subcrocea. Senum, alba & subtilis. Decrepitorum, tenuis, & magis alba.

Si complexionem consideres, Cholericæ Urina debet esse citrina. Phlegmaticæ, pallida & spissa. Sanguineæ, rubra & mediocris. Melancholicæ, glauca & tenuis.

Et quia alia complexio est mulierum, alia virorum, huius quoq; ratio habenda est: Urinae enim mulierum sunt magis albæ & crassæ, quàm virorum, & minus pulchræ.

Dieta quoque urinam sæpissimè immutat. Ita Crocus aut Cassia sumpta Urinam reddit citrinam. Qui diu ieiunarunt, horum Urina fit flammea & flaua. Qui nimium comederunt eorum Urina est magis albicans.

316 *Specierum*] Naturalium partium istud munus est; speciem conseruare: quibus & omnis propagatio fit, & nutritio. Quid enim vterus atque testes ad vitam? Et cum cor ipsum vitæ autor partibus singulis existat, quo vel tantillum spiritum negante, reliquarum omnium vires momento concidunt, ipsum cor vitæ arcem, non respirationi inseruiens instrumentum statuiffes.

317 *Ventriculus*] Priùs de iccore, quàm de ventriculo egiffes, quando huius vis cum ventriculo communicatur: & ipsum à sanguine, iecoris ope, alatur.

318 *Fibris*] Malè fibras ventriculi proprias existimas: sunt enim aliarum partium: venæ, arteriæ, cordis, musculorum, &c. æquè communes.

319 *Fibræ*] Et partes nonnullæ aliæ, omne genus fibrarum intertextum habent: vt cor, vterus, &c.

320 *Venæ*] Eiusmodi sunt & arteriæ. Quid ergo interest? Cauæ sunt, rotundæ, & sanguinem in vniuersum corpus deducentes. Corrigennda itaque ista venarum definitio.

321 *Spirituum*] Non ob spirituum motum, sed ipsorum arteriarum corporum: hæ namque à propria virtute, non à spiritu arteriarum cauo contento agitantur motu. Neque motus, crassiores postulat, sed tenuis & spiritalis sanguis: ne tenuitate transfudet, vel percoletur.

322 *Epate*] Serum non ex Hepate elicitur, sed ex vniuerso venarum, & arteriarum genere. Vt ex emulgentibus vtrisque, & ipsorum renum situ, perspicuum intuenti apparet. Reliqua huius capitis sunt medicinalia, non physica, quæ de valetudinis signis habentur. Omnis verò valetudinis perceptio, scholam medicorum, non physicorum postulat, & physicis posterior est.

Hucusque de Partibus nutritionis
principalibus: sequitur de
Reliquis.

323 **P**artes concoctioni inservientes minùs principes sunt
tum intestina, tum inter hæc mesenterion.

INTESTINA sunt partes oblongæ, spermaticæ, rotundæ & concavæ, pyloro ventriculi annexæ.

Intestina alia sunt gracilia, seu tenuia, alia crassiora.

Gracilia.

Adhuc de Terrestribus: sequitur de Aqueis
animantibus.

Aquee sunt animantes, quae in aquis potissimum de-
gunt.

Eiusmodi sunt pisces, & quae his adiciuntur, Carus, Ca-
nis marinus, Hippopotamus.

De Piscibus.

PISCES terrestribus animantibus, quantum ad partes,
in plerisque sunt similes: sanguinis tamen minorem copi-
am habent.

Vnde illis etiam frigidiores omnes & humidiores exi-
sunt.

Pisces vel molliores sunt, vel duriores.

Molliores sunt vel squamosi, vel cute tantum tecti.

Squamosi pisces sunt Carpio, Lupus, Perca.

Cute tecti sunt Anguilla.

Duriores pisces sunt, vel crustacei, vel testacei.

Crustacei sunt Cancer, Sepia, Locusta marina.

Testacei pisces sunt Conchae Margaritiferae, & aliae.

Hucusque de Animantibus irrationalibus:
sequitur de Animante rationali.

329 **A**nimans rationalis est homo.

330 **A**HOMO ut creaturarum aliarum omnium est
nobilissimus, ita perfectiorem prae illis corporis structuram
sortitus fuit.

331 Materiaturum hominis principium praeter commune
semen, est sanguis mulierum menstruus.

332 Conceptio autem eius fit, sanguine illo, qui prius flue-
re consuevit, cessante, ut purus omnino sit uterus.

Sanguis

Sanguis menstruus est sanguis statis mensium temporibus ab utero deiectus.

Aggregatur hic in feminis ob imbecilliolem frigidiorēq; earum constitutionem.

Erumpit autem primum circa annos pubertatis corpore facto vegetiore.

Et singulis mensibus deinceps periodicè effluit, tum propter naturæ periodicam consuetudinem, tum propter sempiternos Lunæ cursus.

Copiosiores quidem pro copia redundantium humorum.

Sæpe etiam augentur disruptis, erosis, vel alio modo aperitis vasis.

Post conceptionem iterum orificio uteri occluso menses retinentur, ut iis fœtus nutriri possit.

Ex retentis enim mensibus purior portio ad alendum fœtum in matricem cedit.

Reliqua autem impurior pars in alias partes regurgitatur: unde plurimæ gravidarum affectiones oriuntur, vomitus, citta, corporis grauitas & aliæ.

Conceptionem factam esse mulieres deprehendunt ex commotione Uteri, quæ quasi conuellit, & paulatim in se uterum contrahit ad concipiendum.

Idem arguit matricis orificium arctissimè conclusum.

Partium porrò conformationis rudimentum 7. die, vel perfectius 15. perspicitur.

Hinc inchoata principia sua figura propria exornantur, & robur aliquod nanciscuntur.

Mox reliqua membra formantur & distincta plenius apparere incipiunt circa diem 26. Et perfectè quidem omnia in maribus 30. in feminis 36.

Circa hos dies fœtus et iam primum viuere & sentire incipit.

Mouetur deinde mas quidem 3. femella autem 4. mense.

Nutri-

Nutritur ita & increfcit deinceps ufque ad 9. mensem.

Post nonum itaque mensem grandior factus, membranas rumpendo, forâs editur.

Et huic difruptioni fœtusq; emissioni fuppetias adfert fundus vteri ad os iam fatis apertum feſe contrahens, fœtumq; propellens.

333 *Atque hæc eſt hominis, propter quem omnes aliæ creaturæ hæctenus propofitæ à Deo factæ ſunt, conceptio, conformatio, & procreatio.*

329 *Homo*] *Egeras* (Scrib.) libri primi initio de anima humana, quid igitur hic ſupereſt, niſi de corpore diſputare? taceo vim maximam humanæ Naturæ illatam, animam à corpore cælo, terra, mari vniuerſis denique Naturis reliquis dirimire.

330 *Perfeſtorem*] *Pulchriorem* Naturâ ſtructuram habet, & generis dignitatem referentem: æque tamen perfeſtam habent & ad robur, & ad celeritatem, animantia quædam alia.

331 *Hominis*] *Non hominis, ſed corporis humani, quod menſtruo alitur: ſi hominem vis, incidis incautus in animæ traducem. Sanguis*] *Et quadrupedum genus viuiparum, ex materno ſanguine materiam habet, vt viuipara omnia. nam quòd menſtrui; fluxus periodos habent, nihil ad corporis nutritionem facit, cum matrici exciderit, & fluere aliis animantibus, equabus, vaccis, & canibus nonnunquam contingat.*

332 *Purus*] *Non ideo ceſſat, vt conceptioni purus ſit vterus, ſed vt fœtui nutrimentum ſuppetat: adde quòd non tantum per fundum, ſed etiam (prægnante muliere) interdum per vteri ceruicem expurgentur.*

333 *Hominis*] *Humani corporis, non hominis: cuius*

cuius partem maximam libro primo ad Naturas tantum formatas retulisti.

Hæc sunt (Doctissime Scriboni) quæ adhuc tibi etiam atque etiam disputanda sunt: ut perfecti Physici magistri laudem consequaris. Laudo institutum tuum, ac vehementer probo; & maxime virtute esse suadeo, ut incœpta hæc, eò & ingenio, & arte producas, nil ut desit aut ad operis nobilitatem, aut ad nominis tui perpetuam memoriam. Nisi tu is es, qui nobis Physicam methodo facilem, & omnibus partibus expolitam dederis, desperandi tanti operis, & tantis difficultatibus implicati expectatione, tabescemus. Succurre nobis igitur, & excita te: & Spartam hanc Scribonio, id est, viro libero, & liberalis ingenij dignam, perge exornare. Quæ scripsi in te, eo animo accipias velim, ut & satisfieri in multis abs te cupiam: & ut adhuc tibi superesse ad nomen & ad opus absolutum nonnihil intelligas. Ego si forte errauerim, (quod humanum est) te, vel quenquam alium, rectiora monstrantem sequar ducem. Interea quia Philosophus es, & imprimis Christianus, istud qualecunque animi mei studium, boni consule.

FINIS.

qui mihi esse videbatur. Cum
t. quàm sciat, quem fugiat, aut
lit, qui patriam reliquit, Ita-
li, contigit: victus sum. quod
idere possum, que nunquam ti-
c me hercule istum, propter
meis, sed memetipsoarendum
scripsi de viatico, siue à Mone-
ne ab Opyis tuis contubernali-
ibi mandabo. Vale.

Proconf. M. T. Cicroni

P. S. A. 8. 11.

er legi. Recognoui enim tuam
ra, etiam in salute communi.
m, quem in Apulia habui,
ere te hortor pro tuo singulari,
Remp. ut te ad nos conferas, ut
afflicte opem atque auxilium
Apulia iter facias, & celeriter
tura ut valeas.

EGO quòd per Thessaliam, si irem in Epeirum, per-
diu nihil eram auditurus, & quòd mei studiosos
habeo Dyrrachinos, ad eos perrexi, cum illa superio-
ra Thessalonice scripsissem. inde cum ad te me con-
uertam, faciam ut scias, inque ad me velim omnia
quàm diligentissime, cuiusmodi sum scriba. Ego iam
aut rem, aut ne spem quidem expecto. Vale. 6. Ca-
lend. Decemb, Dyrrachij.

M. T. C. T. P. Attico S. A. 3. 1.

Cum antea maxime nostra interesse arbitrabar,
te esse nobiscum, tum vero, ut legi rogationem,
intellexi ad iter quod constitui nihil mihi optatius
cadere posse, quàm ut tu me quàm primum consequa-
re: ut cum ex Italia profecti essemus, sine per Epei-
rum iter esset faciendum, tuo, tuorumque prefatio
uteremur: siue aliud quid agendum esset, certum
consilium de tua sententia capere possemus. Quam-
obrem te oro, des operam, ut me statim consequare.
facilius potes, quoniam de pronuncia Macedonia
perlata lex est. Pluribus verbis tecum agerem, nisi

enim credo esse habita: quibus absolutus, scribis, ille
placuisse agi de nobis. si tibi stultus esse videor, qui
sperem, facio tuo iussu, & scio te mejs Epistolis poti-
us, & meas spes solutum esse remorari. Nunc velim
mibi planè perscribas, quid videas. Scio nos nostris
multis peccatis in hanc arumnam incidisse, ea si qui
casus ex parte correxerint, minus molestè feremus
nos vixisse, & adhuc vivere. Ego propter via cele-
britatem, & quotidianam expectationem rerum no-
narum, non commouime adhuc Thessalonica: sed
iam extrudimur, non à Planco (nam is quidem re-
tinct) verùm ab ipso loco minimè apposito ad tolerā-
dam in tanto luctu calamitatem. In Epeirum igitur,
ut scriperam, non iui, quòd subiti mihi aduersi nun-
tij venerant, & litera, quare nihil esset necesse quàm
proximè Italiam esse. Hinc si quid à comitibus audie-
rimus, nos in Asiam conuertemus, neque adhuc sta-
bat, quo potissimum: sed scies. Vale. 12. Calend. Sex-
til. Thessalonica.

M. T. C. T. P. Attico S. A. 4. 14.

tre, deinde à C. Cesare, ^{et} ⁱⁿ ^{fr}
pub. fortè (soles enim tu habebas
ad me. Sinihil habebis, ta-
Nunquam enim mihi tua epistola
aut loquax visa est. Maxime
is, totoque itinere ex sententia
mum reuisas. Dionysium iube
leas.

M. T. C. P. Attico. S.

A D vj. Iduum Maij veni in
tium: ibi mihi tua litera
tio abs te die. Eodem autem ex-
mo dederam ad te literas: non
quid scriberem: qui de Repub.
so. In oppidis enim summum vic-
ta inania. quid de ijs cogites,
lim. Ad quas literas tibi rescri-
las enim adhuc acceperam, pr-
mulin Trebulano reddeite sunt
Etum Publij Licinij habebant

enim credo esse habita: quibus absolutus, scribis, ille

enim credo esse habita: quibus absolutus, scribis, ille

os scribas, ut mihi tui libri pateant, non secus, ac si
ipse adesses, cum ceteri, tum Varronis: Est enim mi-
hi utendū quibusdam rebus ex ijs libris ad eos, quos
in

tuis operam mihi dat egregiam
bam: & lucet. Beneuenti cog
continentia, & diligentia facie

is fugi hominem: ac, ne liber-
r, plane virum bonum. Pom-
December. fuit una hora duas
fortasse,

non me fortasse arbitrabor. Vale. Nonis Sextil.

M.T.C. T.P. Attico. S. A. 3. 14.

C 4

Ex

Abbas & Rep. & Saluatico-
m b're cum constitutis, ut
Qd 5, 7d, Feb, Corfinio pro-
ficisci

cum, ut pro meo iure diutius esse possem, quoniam in
fundo Sueca, praesertim nondum rogatione correctis,
& simul intelligebam, ex eo loco, (si re haberem;) posse
me Brundisium referre: sine re autem non esse nobis
C
illas

